

tv-15 naš TOVARIS

Št. 26-27
30. junija 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Bodi, vsemu težkemu navkljub,
lep in sončen, dan borca 1988!

Spomenik Partizanske vođe

Edina pot – socialistična demokracija

V ponedeljek, 27. junija, je bil v Ljubljani plenum Centralnega komiteja ZK Slovenije. Uvodno besedo na seji je imel Slavko Soršak. Razmeroma na kratko, vendar vsebinsko tehtno je orisal, kako se v Sloveniji uresničujejo stališča slovenske in jugoslovanske partijske konference.

Obširno, natančno in prodorno analizo sedanjih družbenopolitičnih razmer v Sloveniji in Jugoslaviji je prispeval predsednik predsedstva CK ZKS Milan Kučan.

V razpravi, ki je trajala pozno v noč, je nato sodelovalo kar štirideset članov centralnega komiteja in med njimi gost iz Hrvaške dr. Stipe Šušar.

Plenum je naposled sprejel Stališča, dokument, ki naj bi pri priči zavezal več kot stotisoč slovenskih komunistov k ustvarjalnemu dejanju kot ga pojmujemo v sedanjem razvojnem trenutku.

Milan Kučan: Vse sile posvetiti reformi

Socialistična samoupravna demokracija je za Slovenijo in za vso državo edina alternativa. Samo ob doslednem spoštovanju, razvijanju in poglobljanju te težnje se bomo rešili iz sedanje krize.

Demokracija mora prežeti vse družbeno življenje: odnose, gospodarstvo, politiko, kulturo in nenazadnje samo zvezo komunistov. Nova ustava, ki jo pripravljamo, mora uzakoniti te procese.

Ce ne bomo iskreno in brez pridržkov stopili na to enotno pot, ki ji je pogoj takojšnja vsestranska reforma ravnanj, bomo propadli. Vztrajati moramo pri načelu vsestranske demokratične prenove, kljub birokratskim odporom, ki smo jim priča. »Vsako odstopanje«, je poudaril Kučan, »pomeni še naprej živeti v družbi s krizo, brez perspektive, in, kar je še huje, v vračanju na razmere, ki so nas v krizo pripeljale. Enega in drugega pa ljudje niso več pripravljeni živeti. To bi pomenilo do kraja kompromitirati idejo socializma in komunizma med našimi ljudmi. Umik in stagniranje na tej točki pomenita nedvomno katastrofo, ničelno varianto, ki je v končni posledici vojni komunizem. To pa ni le zožitev vseh ambicij zgolj na preživetje, temveč je umiranje vsega, kar je še vitalnega in ustvarjalnega v naših ljudeh. Te odgovornosti ne moremo in ne smemo prevzeti.«

Kučan je podrobno razčlenil, kako nam je izvajati demokratične reforme v miselnosti vse jugoslovanske skupnosti, v razvojni perspektivi združenega dela, pri vključevanju našega dela v svetovni trg ter v mnogoterih zdajšnjih ravnanjih, ki predstavljajo socializacijo slabega dela in odtujevanje dohodka od tistega, ki ga ustvarja. Marsikaj moramo storiti – in to neodložljivo – da bomo kos sedanjim strukturnim, razvojnim in socialnim problemom. »Čakajo nas«, je med drugim dejal predsednik, »intenzivno preusmerjanje proizvodnje v izvoz, vključevanje v razviti svet, razvijanje socialističnega podjetništva, uveljavljanje trga, uveljavljanje civilizacijskih, produktivnih funkcij družbenih dejavnosti, samoupravnega usmerjanja teh procesov in prilaganje državne uprave tem smotrom.«

Daljšo analizo je Kučan posvetil odnosom med Slovenijo in jugoslovansko skupnostjo, ki so zdaj v marsičem obremenjeni z različnimi pogledi. Dejal je, da Slovenija ne more biti rezervat znotraj Jugoslavije, mora pa v njej imeti pobudo. Njen vpliv mora biti realno tako velik, kot ustreza njeni gospodarski moči, njeni razvojni in civilizacijski stopnji. Toda v tako jasni poziciji in njenem uveljavljanju je neogibno, da se v federalnem centru, v centru ZKJ ter v drugih republikah in pokrajinah uprejo ustvarjanju protislovenskega razpoloženja. Nikamor ne vodi trdovratno dokazovanje, da je Slovenija ekscesno področje – malodane na pragu kontrarevolucije in še hujših stvari – ki razbija Jugoslavijo. Takšne ocene, ki so v navzkrižju z dejstvi in resnico, komunisti v Sloveniji zavračajo. Ocene, ki smo jim zdaj priča, so žaljive in opravičujejo spraševanje po namenu takšnih ocen v pravi hujšaški kampanji v delu jugoslovanskega tiska in njegovem koncentriranem pritisku. Ta pritisk, zgrajen na ne dovolj utemeljenih dejstvih in samovoljnih ocenah, vzbuja pri manj kritičnih duhovih nacionalistično reakcijo. To se potem uporablja kot dokaz nacionalizma v procesih zoper demokracijo.

V zvezi s temi pritiski je Kučan jasno postavil: »Dilema je ta: ali se bomo konfliktov lotevali represivno, s celim registrom preprečevanja njihove javne artikulacije in potiskanjem v ilegalo, in hkrati na zaprtih sestankih iskali rešitve, kako zmanjšati socialni in politični pritisk, ali pa bomo z demokratično odgovorno javno artikulacijo problemov, v skladu z demokratičnim redom, ki ga prav zveza komunistov predlaga kot pravilo obnašanja v premislek in sprejem vsem subjektivnim silam, omogočili racionalizacijo konfliktov.«

Govorec o nepravilih in vsiljenih diferenciacijah, ki nas zdaj politično močno obremenjujejo in grozijo, da nas bodo paralizirale v smereh, ki so bistvene za izhod iz krize in za socialistični razvoj, je Kučan poudaril: »To so tista področja diferenciacije, ki v ospredje postavljajo konfrontacijo z armado, z organi federacije, z drugimi narodi in narodnostmi, s tezo o izkoriščanju Slovenije itd. Na tem niso možna nika kršna zavezništva in enotnost, pa tudi ne sožitje. Zato se je treba jasno in argumentirano spoprijeti s tezami slovenskega nacionalizma in navidezne avantgardizma. Ne demokracija ne ekonomska reforma, ne prenova zveze komunistov ne morejo uspeti samo v enem delu federativne države. Slovenci se ne moremo delati, kot da smo v tej federativni državi nekaj izjemnega in se iti svoj rezervat. Tovrstna politika nas je doslej že veliko stala in zdaj pobiramo njene grenke plodove.«

Proti koncu svojega referata, ko je obračunal s politikanskimi očitki, da v Sloveniji vlada kontrarevolucija in da naj bi se pri nas razvijale težnje za odcepitev, je Kučan lepo povedal: »Slovenija je dozorela v dolgem procesu – vse od OF do danes – v socialistični federativni republiki Jugoslaviji... V tem času se je okrepil – skladno s točko 4 temeljnih točk OF – slovenski narodni ponos. Okrepilo se je samozavedanje o sposobnostih slovenskega naroda ter o njegovih možnostih in odgovornostih. Ker je ta ponos zrasel iz temeljev NOB, ne ogroža pravic drugih narodov in narodnosti v Jugoslaviji.«

»Sedanje vprašanje vseh vprašanj«, je sklenil svoje izvajanje Milan Kučan, »je naslednje: ali smo se iz krize sposobni izvleči po demokratični poti, z združevanjem ustvarjalnih sil dela in znanja, ali pa s partijo na oblasti. V tem, zadnjem primeru seveda brez tistih, ki so dve leti gradili strategijo prenove družbe socialističnega samoupravljanja in zveze komunistov. Sedaj je čas, da vsakdo, ki dobro misli in želi napredek v Sloveniji in Jugoslaviji, zastavi svojo odgovornost. Čas modrega vodstva, ki vse ve in ki lahko odgovori na vsako vprašanje, je minil. In dobro je, da je tako.« ★ ★ ★

Posredovali smo lahko samo neznaten izsek iz izvajanja predsednika predsedstva CK ZK Slovenije. Prepričani pasmo, da se bodo člani slovenske borčevske organizacije z vso temeljitostjo poglobili v Kučanov referat, ki je bil domala v celoti objavljen v dnevnem tisku.

Izbrana poglavja iz diskusije na plenumu bomo priobčili v naši naslednji številki.

V tej številki preberite – med drugim:

Kaj je bilo povedano na skupščini
ZZB NOV Slovenije 28. junija

na 3. strani

Kako je ocenil svoj mandat
dosedanji predsednik B. Gorjan

na 5. strani

Kaj je zvedel na poti v Belo
krajino naš reporter M. Strašek

na 10. strani

Kako se odzivajo na aktualne
dogodke naši dopisovalci

na 14. strani

Zaupati slovenskemu političnemu vodstvu!

Sredi minulega tedna je predsednik CK ZKJ Boško Krunic s še nekaterimi člani zveznega partijskega predsedstva obiskal CK ZK Slovenije. V izčrpnih pogovorih, ki so zadevali sedanji politični položaj v Sloveniji, je sodeloval tudi predsednik RO ZZB NOV Slovenije Bogo Gorjan. Objavljamo njegov prispevek iz razprave:

Ko bom poročal vodstvu borčevske organizacije o našem pogovoru, mislim, da bodo borci zelo dobro sprejeli dejstvo, da ste vi, predsednik, in člani predsedstva CK ZKJ, ocenili za potrebno, da pridete k nam. Zdaj nas že tri ure poslušate. Hkrati nam omogočate, da tudi mi slišimo od vas določene stvari v zvezi s temo: kaj se to dogaja v Sloveniji.

Mislim, da ste s svojim obiskom pokazali pripravljenost – kar je v takih situacijah izjemno pomembno – da si »na licu mesta« ogledate položaj in ga tedaj lahko pravilneje ocenite. To je pomembno zagadelj, ker vaše ravnanje daje odgovor na vprašanje, ali je mogoče pri nas, v našem sistemu, izražati ocene položaja v neki republiki, ne da bi bili ob tem navzoči najodgovornejši predstavniki te republike. Žal, takšne ocene v zvezi s stanjem v Sloveniji se dajejo z dokaj avtoritativnih mest v Beogradu; dajejo jih zelo ugledni posamezniki – in ne samo na zaprtih sejah. Omenjene zelo odgovorne ocene političnega položaja v Sloveniji se dajejo v javnosti, ne glede na to, da so v neposrednem nasprotju z ocenami političnega vodstva Slovenije. Trdim, da po vseh demokratičnih pooblastilih in normah za dajanje merodajnih ocen zadolženo in pristojno samo slovensko politično vodstvo – saj je le-tó tudi edino odgovorno za uresničevanje slovenske in jugoslovanske politike v Sloveniji.

S tem ne bi hotel reči, da v Federaciji, kakor jo mi razumemo, skupna ocena ni mogoča. Nasprotno, mislim, da je skupna ocena potrebna, vendar z vašo udeležbo in z našim soglasjem. Če s tem ne bomo tako nadaljevali, zagotovo prihajali v take, rekel bi absurde, nesistemske situacije, v kakšno smo prišli zdaj. In zdaj naj bi se mi v Sloveniji branili pred posledicami teke neustreznih prakse, ki je povzročila eskalacijo na dveh straneh: v okviru federacije, v Jugoslaviji in v sami Sloveniji! Nisem samo jaz prepričan, da se je tako zgodilo. Danes sem preveril položaj z odgovornimi tovariši iz borčevske organizacije. Vsi smo mnenja, da je zdajšnji poseben političen položaj v Sloveniji samo reakcija na eno-

stranske in za nas nesprejemljive ocene. Slovenska javnost se na nek način vendar samó brani pred temi ocenami. Brani svoje slovensko politično vodstvo! Torej smo se, zaradi nestvarnih ocen, ki so se pojavile in razširile po Jugoslaviji, znašli v oteženem političnem vzdušju. To je tisto poglavitno, kar nas zaskrbljuje. Vsi skupaj moramo iz tega potegniti nauk. Situacijo morate pomagati razčistiti tudi vi v CK ZK Jugoslavije.

Kakšne bodo posledice napačnih ocen? Hočeš nočeš – morda naključno ali po neki časovni koincidenca, kar vse bo odšifriral čas – je na podlagi teh ocen že prišlo do nekih represivnih ukrepov. Ponavljam, do represivnih ukrepov je prišlo na podlagi ocen, s katerimi mi nismo soglašali, temveč smo proti njim načelno nastopali kot družbenopolitična organizacija, kot borci, kot komunisti.

Zdaj, v fazi eskalacije, smo prišli na drugo stopnjo, ko se je vsa stvar še bolj zaostрила. Politično vodstvo so spet isti forumi in institucije obsodili oporizma, ker ni disciplinirano sprejelo ocen, ki ne ustrezajo dejanskemu stanju. Osebnostno mislim, da je najboljši odgovor na takšno eskalacijo dala partijska konferenca ZK Slovenije, ki je nedvomno prejela tudi direktno ali indirektno afirmacijo tovarišev, ki so se udeležili partijske konference Jugoslavije.

Zanimivo je, da se je v takih razmerah zbralo v zaščito slovenskega političnega vodstva veliko ljudi, med njimi tudi nekaj takih, za katere bi se upravičeno veljalo vprašati, ali so njihovi nameni iskreni. Saj bi za nekatere lahko celo rekli, da so znani po protikomunističnih ali celo protifederalističnih izjavah! Toda zbrali so se v obrambo nečesa, kar predstavlja slovensko politiko, uresničevano v ustavnem okviru. Z druge strani, mislim, je bila izvedena velika in pomembna polarizacija, in to demokratičnih sil, v korist političnega programa CK ZK Slovenije. Ta program je prišel do izraza tudi na naši konferenci, ko je bila odločno poudarjena zahteva po hitrejši in obsežnejši demokratizaciji na gospodarskem in političnem področju.

Tretja faza dogajanja je privedla do nadaljnje dramatizacije položaja. V tej fazi se postavlja vprašanje, ali je slovensko vodstvo zmožno ali ni, da obvlada položaj. A kot posledica, kot odgovor na to vprašanje se pojavlja pritažena želja, naj nekdo intervenira v Sloveniji. Ne vem, na kakšen način, ne vem kako in kdaj si to predstavljajo. Nedvomno so to zelo neodgovorne in nezaželene posledice, toda gre za posledice vsaj enega javno postavljenega vprašanja, ali je slovensko vodstvo sposobno obvladati položaj v Sloveniji. Zares, tako smo prišli v absurden položaj.

Zunaj Slovenije so se oblikovale politične ocene, vsekakor pomembne in škodljive ocene, ki so se razpasle v vsem jugoslovanskem prostoru. Ni namreč točno, da smo mi fevdalizirani, kar zadeva informacijski prostor. V pogledu cirkuliranja informacij je jugoslovanski prostor po mojem mnenju zelo enoten. Vprašanje je samo, katerim informacijam se daje prednost, katere so v nekem okolju in v nekem trenutku zaželene in katere niso. Na podlagi ocen, ki so se uveljavile zunaj Slovenije, pri nas pa niso bile sprejete, je bilo naše obnašanje prepoznavno kot oportunistično, slovensko politično vodstvo pa je bilo v jugoslovanski javnosti diskvalificirano.

Toda, če je bilo že treba slovensko politično vodstvo na tak način diskvalificirati, se kaže tudi vprašati; kdo drug bi lahko predstavljal Slovenijo in slovenski delavski razred? Kdo drug mimo tega političnega vodstva lahko v Sloveniji zagotovi ustavnost in zakonitost prav jugoslovanskega ustavnega in pravosodnega sistema?

Ob vsem tem želim povedati, da sta pri nas navzoča vest in ponos, da Slovenija v redu izvršuje vse obveznosti do jugoslovanske skupnosti, čeprav ne ravno lahko. Vsak delavec vé, da je izpolnil svoje zakonske, sistemske obveznosti do naše federativne skupnosti. V tem pogledu nismo nič pogrešili, prav nasprotno. Prizadevamo si, da bi se še bolj usposobili za izpolnjevanje svojih obveznosti tako do sebe samih kot do federativne skupnosti. Tudi za-

to, da bi bilo to naše prizadevanje vse bolj uresničeno, naravnavamo ves sistem in partijski program tako, da bi dosegli kar največjo demokratizacijo na ekonomskem in političnem področju.

Navzlic takemu ravnanju, glejte, pa se nam nekdo meša v razvoj in nam hoče vsiliti nekaj, kar za nas ni sprejemljivo. Izhod iz tega vidim v naslednjem: prvič, v zvezi borcev dajemo popolno podporo Zvezi komunistov Slovenije. Drugič, da se ta situacija ne bi še poslabšala, moramo uveljaviti prakso, da se položaj v naši republiki ocenjuje demokratično. Tretjič, da se kot najbolj merodajno in najodgovorneje sprejema ocena političnega vodstva Slovenije. Dalje, uveljaviti moramo hitrejšo uveljavljanje procesov ekonomske in politične demokratizacije. V tem smislu absolutno podpiramo procese, ki zdaj tečejo v Sloveniji. Zakaj jih podpiramo? Zato, ker mislimo, da ti procesi niso samo po meri Slovenije in Slovencev, temveč tudi po meri socializma v Jugoslaviji. Na koncu koncev, na naše veliko zadovoljstvo sta to potrdila tudi konferenca in Zveza komunistov Jugoslavije.

Zaradi dramatizacije na račun Slovenije, ki smo ji priča, vlada zdaj v Jugoslaviji bojazen. Nekateri vidijo pri nas celo indikacije nepripravljenosti, da bi vsi skupaj pomagali Mikuličevi vladi, da uresniči reformo, za katero je dobila podporo v skupščini. Ob vztrajanju v takšnih negativnih opažanjih bi lahko celo verjeli, da so še vedno močne, če ne že kar prevladujoče sile, ki so nesposobne sprejeti tisto novo, kar je bilo opredeljeno na 13. kongresu in na konferenci ZKJ ter bilo naravno aplicirano na gospodarstvo. Mislim na majske ukrepe in reformo, za katero smo dali podporo Mikuličevi vladi.

Nazadnje bi rad povedal, da ne mislim zmolčati znanega dogodka, ki je zdaj v javnosti živo. Zavedati se moramo, da vendar dobiva politično razsežnost dejstvo, da sredi tako ustvarjene politične situacije tičijo nekateri ljudje v zaporu že več kot dvajset dni! Tako je kljub temu, da si vsi prizadevamo za pomiritev ter za zaupanje v pravičnost in zakonitost preiskovalnega postopka. Že samo dejstvo, da v več kot dvajsetih dneh preiskava ni mogla rešiti svojega problema, povzroča, da se zadeva nujno politizira. Za politizacijo stvari ni potrebna nobena protirevolucionarna dejavnost.

Hvala.

Pred dnevom borca so v Beogradu podelili Četrtojulijske nagrade '88

Nagrade so prejeli: za književnost – Franček Bohanec, za publicistiko – Uglješa Danilović, za delo na področju zgodovinopisja – Dušan Lukač, za likovno ustvarjanje – Aleksandar Džokić, za glasbeno ustvarjanje – Josip Magdić in za področje filma, scenske umetnosti ter radia in televizije – Miomir Miki Stamenković.

Letošnjo nagrado »Četrtojulij« za književnost je prejel **Franček Bohanec** za svoj roman Ilovica – za triptih, ki povezuje v celoto romaneskno snov z začetkom dogajanja v tridesetih letih in z iztekom v današnji čas. Gre za moderen eksperimentalen roman, ki veže preteklost s sedanjostjo.

Uglješa Danilović je prejel nagrado za publicistično delo – za tri knjige spominov. Prvi del so njegovi lastni spomini o predvojni beograjski univerzi in dogajanje v njej, druga knjiga obravnava priprave na revolucijo v Bosni in Hercegovini, tretja pa vlogo in akcijo komunistične partije v Bosni in Hercegovini ter začetek vstaje. Tej zadnji knjigi je priključen tudi avtorjev vojni dnevnik.

S področja zgodovinopisja

je prejel letošnjo nagrado **Dušan Lukač**. Za štiri knjige pod naslovom Tretji rajh in Deleže jugovzhodne Evrope. To je najboljše in hkrati najbolj zaokroženo delo tega avtorja, v katerem za razliko od svojih prejšnjih zgodovinskih prispevkov sega z ožjega področja vojaške zgodovine tudi na druga področja življenja.

Četrtojulijsko nagrado za likovni prispevek je dobil letos **Aleksandar Džokić** – za likovno in urbanistično rešitev spominskega doma jugoslovansko-norveškega prijateljstva, v Gornjem Milanovcu. Žirija je poudarila svež pristop k tovrstnim projektom in še posebno prijetno celostno podobo šumadijske brunarice ter domačije. Širše okolje, kakor tudi notranjost tega objekta, so poudarili, je naravnano na spontano dru-

ženje in je namenjeno najrazličnejšim kulturnim dejavnostim.

Za glasbeno ustvarjanje je prejel nagrado **Josip Magdić** za skladbo »Poema miru«. To delo, napisano za sopran, ženski zbor in orkester, je nastalo na podlagi pesniškega besedila bosansko-hercegovaškega pesnika Velimirja Miloševića in je bilo prvič izvedeno ob dnevih revolucionarne pesmi v Bugojnu leta 1987. Avtor črpa osnove za to svoje delo v folklornih motivih.

Za področje filma, scenske umetnosti, radia in televizije je prejel nagrado **Miomir Miki Stamenković** – za režijo filma »Taborišče Niš«. Zgodba je napisana po resničnem zgodovinskem dogodku: opisuje beg iz niškega taborišča 12. februarja 1942, ki je bil prvi uspešni beg iz tabo-

rišč v okupirani Evropi... Avtor v tem delu s skupimi sredstvi niansira osebne in družinske drame, ki se porajajo sredi revolucije in revolucionarne akcije.

Plakete – priznanja

Priznanje za delo na področju književnosti je letos prejel Festival Kurirček. V obrazložitvi piše, da mu gre takšno priznanje za dolgoletno delo pri spodbujanju pisanja na temo revolucije in narodnoosvobodilnega boja. Po petindvajsetem intenzivnem delovanju je ta festival znan po vsej Jugoslaviji. V njegovem okviru se je vrstilo že več kot tri tisoč literarnih nastopov, na katerih je sodelovalo več kot dvesto petdeset pesnikov in pisateljev.

Za publicistično delo je prejel priznanje redakcijski odbor knjige spominov z naslovom »Borci NOB in žrtve fašizma Titovega Drvarja«. To je že šesta knjiga iz zbirke »Titov Drvar – NOG in revolucija 41–45«. Odbor jo je pripravil kar nekaj let. V fotografiji in besedi je predstavljenih več kot sedem tisoč borcev tega kraja, med njimi tisoč dvesto štirideset padlih in sedemsto šestdeset žrtv fašističnega nasilja. Zbranih

je na stotine zgodb o usodah tamkajšnjih ljudi.

Z zgodovinopisnega področja je prejel priznanje redakcijski odbor zbornika »Tuzla v delavskem gibanju in revoluciji«. Pripravili so obsežno knjigo, ki v treh poglavjih zajema obdobje od 1878 ter začetkov iz lanskega delavskega gibanja, pa do končanega narodnoosvobodilnega boja. Delo je splet spominov in strokovnih prispevkov zgodovinarjev na teme o revoluciji in NOB v Tuzli in okolici.

Tokrat je prejelo priznanje za področje likovnega ustvarjanja tudi jugoslovansko-norveško društvo in sicer za svoje ustvarjalno prizadevanje za postavitev spo-

minskega doma v Gornjem Milanovcu. Tako so aktivni člani tega društva še enkrat dokazali, kako dobro delujejo vezi jugoslovansko-norveškega prijateljstva, začete ob koncu leta 1941, ko je bilo iz jugoslovanskih taborišč Banjica, Sajmište, Niš, Šabac, Jasenovac, iz zaporov v Zrenjaninu, Kosovski Mitrovici ter drugih, odpeljanih več kot 4.000 zajetih partizanov in simpatizerjev NOB ter odpeljanih v koncentracijska taborišča na Norveškem. Dva tisoč tristo dvainšedemdeset jih je tam izgubilo življenje; tisti pa, ki so preživeli, se še danes spominjajo nesebične pomoči ljudi iz norveškega osvobodilnega gibanja.

Za realizacijo treh dram na temo NOB in revolucije je prejela priznanje dramska redakcija Radia televizije Beograd. Žirija je posebej omenila »Življenje, prelito v pesem« avtorja Milorada Kemanca, oddajo »Adam-Gabrijel« avtorjev Bode Markovića in Franca Setinca ter oddajo »Jaz jo bom imenoval upanje«, avtoric Gordane Milovanović in Nade Bjelogrić. Vse tri drame je žirija ocenila kot visoka umetniška dela, ki so nastala na podlagi resničnih dogodkov in nosijo v sebi plemenita izročila revolucije.

Z volilne skupščine Zveze združenj borcev NOV Slovenije:

Z demokratizacijo v samoupravnih socialistični razvoj

Vsaka generacija naj odgovarja za svoje napake – Borci z nezadovoljstvom ugotavljajo, da ni pripravljenosti povsod tam, kjer gre za dokazano zgrešen razvoj, za odločno politično razčiščenje z ugotovljivimi nosilci takšnega razvoja in ne nazadnje tudi s sistemom, ki je omogočil napake, ki jih danes vsi v Jugoslaviji drago plačujemo – Zveza komunistov je družbena sila, ki lahko edina, ne s pozicij oblasti, ampak s prepričljivim programom za sodobni socializem, združi ljudi v ustvarjalno delo za izhod iz krize – S tem, ko branimo razvoj v naši republiki, se hkrati zavzemamo za sprejeto razvojno politiko vse Jugoslavije – Možnosti, da bi delavci opravljali eno temeljnih pravic, da bi gospodarili z družbenimi sredstvi in rezultati dela, so skoraj odpravljene – Nekateri namerno vzpodbujajo dvome v sposobnost in iskrenost vodstva v naši republiki, da spelje reforme, v katere smo se demokratično opredelili.

V polni veliki dvorani skupščine SR Slovenije so se komaj nekaj ur po maratonski seji centranega komiteja CK ZKS sestali delegati slovenske borčevske organizacije, da bi pregledali enoletno delo svojega združenja in da bi tudi oni javno izrazili svoje misli in mnenja o družbenem položaju v Sloveniji in Jugoslaviji.

Uvodne besede k poročilu o enoletnem delu RO ZZB NOV Slovenije je podal dosedanjí predsednik ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan, ki je povzel bistvene probleme in vprašanja, ki ta čas tarejo devetdeset tisoč članov slovenske borčevske organizacije. Poudaril je, da so borčevska mnenja živa in ustvarjalna, saj podatki kažejo, da je večina članstva še vedno družbenopolitično aktivna, predvsem v njihovih krajevnih organizacijah in krajevnih skupnostih. Naj v tem poročilu pustimo ob strani tisti del razprave, ki je najširše in najbolj konkretno znan vsakemu članu ZZB NOV – vprašanja zdravstva in socialnega zdravstva, kjer se statistično dokazano, povezano s širšimi družbenimi težavami, večja tudi število tistih borcev, ki vse težje živijo. Zato pa kaže ostati pri tistih Gorjanovih orisih stanja, ki so jih kasnejše delegati potrdili s ploskanjem. Zlasti to velja za gospodarske razmere:

Gospodarstvo v Sloveniji je že pred desetletji začelo odločno odpirati v svet in se je vključevalo v tehnološko razvita okolja. Takšna politika je takrat zahtevala veliko truda, ker v jugoslovanskem sistemu spodbujanje gospodarstva v izvoz na razvita tržišča objektivno ni bilo nikoli temeljnja usmeritev državnih organov v federaciji. S tem smo si ustvarili pogoje, da smo tudi v času, ko so nas zadolžile na tujem najbolj pritiskale, ohranili sposobnost ustvarjanja deviznega dohodka v korist razvojnih potreb Slovenije in Jugoslavije. Dolgoletno izčrpavanje našega gospodarstva, brez potrebnega obnavljanja reprodukcijske sposobnosti, nas je danes pripeljalo v položaj, ko je vsem jasno, da smo zaradi trdovratnega vztrajanja na administrativnem zajemanju in distribuciji dohodka, resno ogroženi v svojem razvoju. Takšno stanje seveda od vseh nas zahteva ne-le mobilizacije v podpori in uresničevanju programa družbenih in gospodarskih reform, za katere smo se odločili na konferencah zveze komunistov Slovenije in Ju-

samoupravljanje, ampak nekakšno državno samoupravljanje.

Zatorej ostaja temeljna naloga še naprej: vrniti samoupravnemu sistemu sposobnost delovanja na temeljih ustavnih določil, državljanom in občanom, delovnim organizacijam, republikam in pokrajinam pa takšno vlogo in odločanje, kakršne so jim z ustavo določene in zagotovljene.

O socialistični zvezi in umeščanju ZZB NOV v njej je Božidar Gorjan menil, da so njihovi delegati aktivno sodelovali zlasti v ustavni razpravi, kar velja tudi za predloge, posredovane republiški skupščini ter republiški ustavni komisiji. Ko je ocenjeval sodelovanje z borčevskimi organizacijami iz drugih jugoslovanskih okolij, pa je Gorjan menil, da so razlike v ocenah predvsem glede razlogov, zaradi katerih smo prispeli v krizo, pa tudi glede predlogov, kako iz krize zlesti. Včasih te razlike v gledanjih že celo izključujejo pripravljenost na enakovrnen dialog. Nekateri predstavniki borcev iz drugih republik in avtonomnih pokrajin predlagajo take

jih tudi javno kritizirali. Opozorili pa so, da bi utegnile dolgotrajne posledice krize prispevati k naraščanju nacionalističnih pojavov ter razpoloženju, ki so ga Gorjan in drugi razpravljalci zasilno imenovali antikomunizem. V tem kontekstu, je dejal uvodničar, pomeni žaljenje Jugoslovanske ljudske armade in njenih članov tudi žaljenje borcev in aktivistov, saj so bili v času NOB vsi člani te armade, mnogi med njimi pa tudi kasneje. Napise in žalitve zoper armado so lahko tudi namerne provokacije za vnašanje nezaupanja, so pa tudi znamenje necivilizirane obnašanja. Zato se borci zavzemajo zoper vsak tak pojav in pozivajo Slovence k preprečevanju provokacij ali nacionalističnih izpadov. Hkrati, ko je govoril o teh vprašanjih sedanjega trenutka, pa je Božidar Gorjan odločno zavrnil obtožbe o pojavih kontrarevolucije in specialne vojne v Sloveniji, a dodal, da je treba priznati prisotnost nezadovoljstva nad neučinkovitostjo naše družbe, nad slabim uveljavljanjem odgovornosti za investicijske napake, za neuresničevanje dogovorjene politike in za splošno poslabšanje življenja delovnih ljudi. Nesprejemljivo je za samoupravno družbo posploševanje ocen na podlagi posameznih ekscenčnih pojavov, žalitev in pisanj, saj bi takšna posplošena ocena naravnost pozivala k uporabi represivnih sredstev in k vmešavanju politike zunaj naše republike...

Božidar Gorjan je ob znanih dogodkih v zvezi s tremi zaprtimi dejal, da je poleg reakcij najširše demokratične javnosti prišlo tudi do glasnejših odzivov nekaterih antikomunistov in antifederalistov, ki so želeli izkoristiti razpoloženje Slovencev s provokativnimi cilji.

Poseben košček razprave predsednika ZZB NOV Slovenije je bil odmerjen mednarodnemu borčevskemu sodelovanju, pri čemer je z zadovoljstvom ugotavljal, da je to sodelovanje tako na italijansko kakor tudi na avstrijsko-koroško stran več kot dobro. Vse povezane organizacije obmejnih dežel imajo namreč dovolj skupnih nalog in interesov za opozarjanje in razkrinkavanje zagovornikov politike nacifasizma.

Skupna fronta – veliko dela

Letošnjo borčevsko skupščino je pozdravil tudi Jože Smole, predsednik RK SZDL Slovenije, ki je ob tej priložnosti dejal, da smo že vsi skupaj zdavnaj ugotovili, da ni dovolj, da bi bila SZDL le povezovalka zvez, združenj in društev. Če hočemo vzpostaviti njeno pravo družbeno funkcijo, moramo doseči, da bo postala dejanski »spiritus agens« v slovenskem prostoru. Nekaj tega, je dejal Smole, smo v Sloveniji že dosegli, v širšem jugoslovanskem prostoru pa še ne. Opozoril je na nekatera podtikanja Sloveniji, češ da se pri nas godi nekaj podobnega, kar se je dogajalo na Hrvaškem z maspokom. Zato je poudaril, da slovenska politika ni ubrala nikakršne poti »koalicije« s tistimi, ki skušajo slabšanje položaja izkoristiti za nastopanje proti tej družbi in njenemu razvoju. Nasprotno pa je nujno doseči, da bo SZDL odprta za

vse tiste, ki tvorno, kritično in pošteno razmišljajo o tej družbi in ki so pripravljeni prispevati svoj delež za njen napredek. Za prenovo SZDL pa je nadvse pomemben faktor ljudskih množic.

Smole je spomnil na letošnjo štiridesetletnico uspešnega odmika od IB, kar je bila zgodovinska prelomnica v evropskem delavskem gibanju, četrudi smo zaradi tega prestrezali številne kritične napade tako na račun jugoslovanske partije kot na račun Jugoslavije, saj so nam lepili etikete revizionizma. Smole je menil, da je treba ta moment bolj odločno osvetljevati v kontekstu dejstva, da je prav Jugoslavija veliko storila za uveljavljanje enakopravnosti komunističnih partij in odpiranje novih perspektiv socialističnih odnosov, ki so z idejo samoupravljanja pomenile številne spremembe v socialističnem svetu.

Mario Abram je v svoji razpravi poleg splošnih ocen borcev, ki se zavzemajo za avnojsko Jugoslavijo, opozoril na nujno redno spremljanje in urejanje kultiviranih odnosov še posebej tam, kjer živita skupaj večinski narod in narodnostna manjšina: Zato, je dejal, odnosov z manjšino nismo uredili enkrat za vselej, ampak jih je treba urejati in gojiti še naprej. Borci imajo na tem področju lažje delo, saj se njihovo tovarišstvo vleče iz dni skupnega boja. Zato pa so tudi prav borci posebno občutljivi za dosledno urejanje manjšinskih vprašanj tako na tej kot na oni strani meje. Letos so borci na obali skupaj s tovariši iz bližnjih italijanskih pokrajin podpisali protokol o aktivnosti za sožitje z manjšinami, pri čemer gre posebna pohvala tudi italijanskim tovarišem iz organizacije VZPI – ANPI. Kar pa zaveda tradicije in prijateljevanje, je Abram kot primer zgledega tovarišstva za današnji čas imenoval sodelovanje Dolenjske z nekdanjimi gari-baldinci.

Alojz Škufca, ki je uvodoma pohvalil aktivnost borcev v krajevnih skupnostih, je menil, da so borci na terenu predvsem zaskrbljeni nad moralno erozijo, ki se širi v naši družbi in je prodrla tudi v sfero politike. S tem v zvezi je naševal številne slabosti in privilegije, ki v sedanjem, zaostrenem času pri ljudeh vzbujajo občutja nezaupanja. Ob tem pa ni pozabil omeniti, da določeni protikomunistični izpadi v naši družbi s svojo glasnostjo predvsem odrekajo pozitivno vlogo in rezultate revolucije ter NOB jugoslovanskih narodov. »S tem nočem reči, da ni bilo na tej naši poti napak, vendar pa so le-te v luči vsega, kar je revolucija dosegla, marginalne.« Škufca je dejal, da socializem očetov gotovo ne bo tudi socializem sinov, saj mora vsaka stvar težiti k napredku in se razvijati, tudi socializem, ki mora postajati bolj human in bolj demokratičen. Vendar pa odslkovanje samih črnih trenutkov naše stvarnosti ne bo nikogar pripeljalo ne v boljše čase ne k aktiviranju množic za boljše delo in za izhod iz krize.

Vinko Kepić je posebno obsodil pojave in delo razdiralnih sil v naši družbi. Govoril je o poskusih razdiranja kulturnega plenuma OF in dejal, da so pozivi k ustanavljanju nekakšne zveze intelektualcev neumnost. Menil je, da utegne razvoj kreniti v anarhijo, če se takšnim in podobnim težnjam, ki so postale že kar agresivne, ne bomo postavili po robu. Saj nam gre, je dejal, za zblizevanje in ne za tekmovalstvo, kdo je bližje srednji Evropi.

Jože Povše iz Salešče doline je govoril o dolgi letih dobre volje, ki so nekdanje borce vedno znova poganjali v akcijo. Opozoril je, da slabšanja razmer v naši državi niso tolikanj krive razmere v svetu kot naše lastne domače razmere, ki so se zrcalile v nesposobnosti vodenja in organizacije. Borci so proti rušenju jugoslovanskih temeljev z avnojskimi pridobitvami, dovolj jim je go-

Stališča slovenske borčevske skupščine

V prizadevanjih za izhod iz sedanje krize se borci odločno zavzemamo za nadaljevanje vsestranske demokratizacije naše družbe doma in v Jugoslaviji. Obenem opozarjamo, da mora biti ta demokratizacija vodena in usmerjena k nadaljnjemu razmahu samoupravne socialistične družbe. Ugotavljamo namreč, da v praksi s tem prihaja do pojavov, ki niso v skladu s temeljnimi usmeritvami naše družbene ureditve in konferenca mi ZK Slovenije in Jugoslavije ter programskih usmeritvah Socialistične zveze.

ZZB podpira politične opredelitve in stališča konference Zveze komunistov Slovenije ter prizadevanja slovenskega političnega vodstva za njihovo uresničevanje, vključno s sklepi XX. seje CK ZK Slovenije ter meni, da nikakor ne smemo odstopati od začrtane demokratične poti v poglobljanju sistema socialističnega samoupravljanja. Prepričani smo, da bomo s tem pospeševali procese diferenciacije in se obenem odločno upirali vsem poizkusom, ki namesto ustvarjalnega, civiliziranega, kulturnega in demokratičnega dialoga in ravnanja vnašajo v javno življenje metode pritiskov, nestrpnosti, izizzivanja in celo nasilja ter s tem zavirajo procese demokratizacije. Ob tem menimo, da mora glavno vlogo v teh procesih odigrati SZDL kot fronta organiziranih sil, ki jo komunisti idejno usmerjajo.

Pri oceni političnega trenutka gre poudariti, da smo borci še posebej prizadeti ob primerih žalitev pripadnikov JLA, kajti doživljamo jih tudi kot sramotenje in napad na NOB, iz katerega je naša armada izšla. Ko na eni strani spodbujamo izpopolnjevanje položaja in vloge JLA v naši družbi v skladu z duhom časa, ki ga živimo, na drugi strani takšne izpade obsojamo in terjamo, da vsakdo zanje odgovarja. Družbeni organi v sredstvih javnega obveščanja pa naj zagotovijo, da bodo njihova glasila stvarno objektivno in odgovorno, brez dramatiziranja in zaostrovanja, obveščala slovensko in jugoslovansko javnost o teh, pa tudi o drugih zadevah.

Zavedamo se, da sloni največje breme gospodarske in družbene prenove na mladih generacijah. Težnje demokratično usmerjenih mladih ljudi za naprednejšo in razvitejšo družbo uživajo naše polno zaupanje in podporo v prepričanju, da jih bodo uresničevali, razvijajoč žlahtna izročila stoletnih bojev slovenskega naroda, med katerimi pomeni NOB najvišji vzpon v vsej naši zgodovini.

vorjenja o brezizhodnosti položaja, saj se še dobro spominjajo, v kako brezizhodnih položajih so bili — pa so vedno našli iz njih izhod. Tudi on je opozoril na nenadzorovano razmetavanje družbenih sredstev o brezplodnosti praznih obljub in o žalostnem dejstvu, da je vse več tistih, ki jim je malo mar pošteno delo, pač pa bi radi živeli v breme drugim.

Ivo Tominc je slovenske borce nagovoril predvsem s prošnjo, naj pomagajo pri prenašanju izročil narodnoosvobodilnega boja in revolucije na pripadnike JLA in naj pripomorejo, da bodo vsi skupaj storili več za podružbljanje SLO in DS. To je še tembolj pomembno, ker imajo borci veliko dobrih praktičnih izkušenj iz NOB.

Franjo Štebih iz pomurske regije je dejal, da se tamkajšnji borci sprašujejo, zakaj vendar ne preidemo od besed k dejanjem. »Zamislite si, kako bi se rešil utaplajoči, če bi se reševal tako počasi, kot se rešujemo mi v naši družbi.« Opozoril je na preobsežno družbeno režijo, na neracionalno trošenje sredstev vseh vrst: od dragih potovanj in razkošnih družbenih avtomobilov do predstavništev v tujini ter brezštevilnih sestankovanj. Vse skupaj, je dejal, lahko spravimo v dve besedi: razsipništvo v pomanjkanju.

Ta borčevska skupščina bi morala tudi svojim delegatom naložiti, naj terjajo postavitev rokov za izpeljavo posameznih nalog.

Med tistimi, ki so spregovorili o socialnem in zdravstvenem stanju slovenske borčevske populacije, je bil tudi Stane Kotnik, predsednik republiškega komiteja za borce in vojaške invalide. Opozoril je predvsem na dejstvo, da je vse večji odstotek borcev, ki morajo zaradi gmotnih težav prejemati družbene priznava lline. Hkrati je opozoril, da bo v bodoče potrebno odločneje vztrajati pri uresničevanju družbenega dogovora o priznavalninah, da ne bodo med občinami še naprej nastajale razlike.

Nekateri so opozarjali, da bo potrebno spričo staranja borčevskega članstva vnesti tudi nekatere popravke v statut ZZB NOV Slovenije. tako, da bodo lahko borčevske organizacije kadrovale tiste borce, ki bodo poleg delovne zavzetosti tudi zdravstveno sposobni — ne glede na mandatna pravila.

Lado Kocjan je ostro obsodil ekcesne pojave v Sloveniji

v teh dneh, obenem pa dodal, da se zavzema za kar najširšo demokratizacijo družbe. Ob dogajanju v zvezi s primerom Janša je menil, da so slovenski mediji javnega obveščanja kar vsi po vrsti poprijeli pristope v stilu Nove revije.

Lado Pohar je predlagal nekaj izhodiščnih točk za sklepe, ki so bili v celoti sprejeti.

Lado Ambrožič-Novljan je kot predstavnik društva piscev zgodovine NOB razmišljal o sedanjem slovenskem trenutku in opozoril, da smo, žal, šele na zadnji partijski seji izvedeli popolnejšo informacijo o nekaterih dogajanjih iz preteklih dni pa tudi o tem, da je bil o sedanjih aretacijah v Sloveniji govor že prej. Menil je, da so ljudje reagirali, kakor pač so, predvsem zato, ker se bojijo represije, kar je nena zadnje tudi posledica spomina na nekatera dogajanja iz preteklosti. Ambrožič-Novljan, tudi sam borec in general jugoslovanske armade, je opozoril, da je armada naša in del nas, da je to neizpodbitno dejstvo in da ni nikakršne potrebe, da bi se tako zelo vznemirjali zaradi nekaterih huliganjskih in razgrajaskih akcij. Neizpodbitno pa ostaja dejstvo, je dejal, da je perspektiva samoupravnega socializma v demokratizaciji.

Z Dolenjske je prišel Ivan Križnik, ki je za govorniškim odrom opozoril na nekatere žaljive Mladinine članke v zvezi s Titovim imenom ter izrazil ogorčenje dolenjskih in belokranjskih borcev nad formulacijo, da je JLA okupatorska armada.

Slavko Kobal iz Maribora je ob koncu razprave predlagal, naj bi republiški odbor zveze borcev Slovenije vključil med vsrte programske akcije tudi partizanski kolesarski maraton okrog Pohorja.

Na koncu je skupščina sprejela vsa poročila, razrešila sedanjega predsednika, podpredsednika in tajnika ZZB NOV Slovenije ter izvolila: za novega predsednika **Bojana Polaka-Stjenko**, za novega podpredsednika **Lada Poharja**, za sekretarja — dosedanjega sekretarja **Jožeta Božiča**, za nova člana predsedstva RO ZZB NOV **dr. Marka Vrhunca** in **Staneta Vrhovca**. Slovenska borčevska skupščina je tudi predlagala, naj preneha delegatstvo v zveznem odboru ZZB NOV Bojanu Polaku-Stjenki, ki naj ga nadomesti **Tone Turner**.

goslavije ter v razvojnih dokumentih zvezne skupščine, ampak da se tudi zelo odločno upremo vsakemu poskusu neizpolnjevanja te politike, izigravanju skupno sprejetih stališč, lažni solidarnosti, nadajnji socializaciji izgub in zamegljevanju odgovornosti...«

Božidar Gorjan je z enim samim podatkom preprosto dokazal naše sedanje stanje samoupravljanja v družbi: uporabil je poročilo družbenih pravobranilcev samoupravljanja Slovenije, ki navaja, da je v letu 1987 postala praksa neposrednega vpletanja države v delitev sredstev zaosebne dohodka in skupno porabo takorekoč pravilo. S tem se seveda močno ožijo možnosti, da bi delavci zares upravljali z ustvarjenimi sredstvi, in se bližamo sistemu, ki ga ne moremo imenovati socialistično

oblike večinskega odločanja, kot sta na primer vsejugoslovanski referendum ali pa omejitve obveznega odločanja s soglasjem v zboru republik in pokrajin...

Dosedanji predsednik ZZB NOV Slovenije se je dotaknil še številnih drugih podrobnosti v zvezi s povampirjeno birokracijo in centralističnimi težnjami v Jugoslaviji, s tem v zvezi pa tudi diskvalifikacij, ki so postale že zelo pogoste v urejanju družbenogospodarskih problemov, kot je dejal, kadar zmanjka argumentov. Omenjal je očitke Slovincem in Sloveniji, o našem egoizmu, nacionalizmu, o pojavih kontrarevolucije in specialne vojne, kar naj bi bilo naperjeno proti integriteti naše države. Borci so, je dejal Gorjan, sproti opozarjali na vsakršne še tako marginalne pojave te vrste in

Zapisano v juniju osemnosemdeset

Nenavadna segretost ozračja

Res izjemen in po svoje mučen, čeprav za našo demokratično prenovo neizogibno potreben je bil ta letošnji junijski val velike želte, skozi katero se nam je prebijati. Kaj vse se je zvrstilo in zgodilo v teh letošnjih junijskih dneh!?

Politično ozračje v Sloveniji in v zvezi z njo je bilo izrazito vznemirjeno, že kar razviharjeno. Vnanji povod oziroma sprožilni motiv za to dogajanje je bila – ob ukrepih zvezne vlade, ob cenovnem udaru in ob vsem, kar prinaša razprava o ustavni prenovi – znana trojna aretacija zavoljo suma kraje zaupne vojaške listine, dejanja, ki ga zdaj vojaški sodni izvedenci raziskujejo, vrsta družbenopolitičnih organizmov, ki imajo v Jugoslaviji na skrbi obrambne mehanizme in njihovo trdnost, pa je »primer« označila za nekakšen vrh ledene gore, ki je dobila tudi povsem določne oznake: »sovražno delovanje zoper temeljne pridobitve našega sistema«, »specialna vojna« pa celo »protirevolucija«. Besedni napadi na Jugoslovansko ljudsko armado, natančneje na ravnanje nekaterih njenih visokih

predstavnikov so bili v vrsti uradnih izjav, v stališčih družbenih forumov ter v številnih javnih komentarjih označeni za organizirano dejavnost sovražnih teženj, ki se želijo dokopati do oblasti, pri čemer ne izbirajo sredstev, medtem ko slovensko politično vodstvo njihovega početja, kot je bilo poudarjeno, ni pripravljeno ali ne zmožno zatreti v kali.

Že pred več meseci smo v enem izmed jugoslovanskih tednikov prebrali članek z značilnim naslovom »Kaj bi radi ti Slovenci?«. Mnogi v Jugoslaviji so pisane v slovensko mladinsko-študentskem tisku ter njegove »napade na JLA«, ki jih je »politično vodstvo« republike bolj ali manj molče dopuščalo, pripisovali vsej Sloveniji in vsem njenim družbenim strukturam, sklicujoč se pri svojih kritično naravnanih trditvah – posredno ali

neposredno – na celo vrsto dejstev, ki z odnosom do armadnih in obrambnih potencialov niso v tesni zvezi, šteti pa jih je mogoče za vir vsega »zla«, ki si je poiskalo ventil prav v teh časopisnih grobstih na račun ugleda naše vojske in njenih uglednikov.

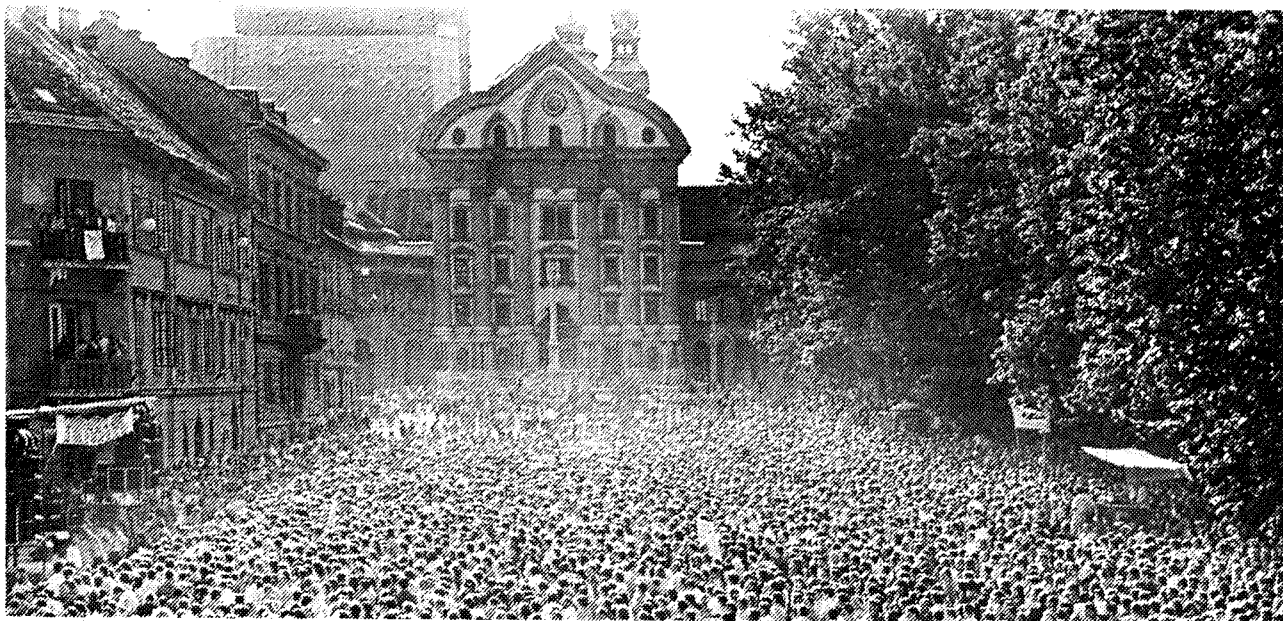
Na poseg vojaških obla-

sti zoper osumljene »nepoblaščne posedovalce« vojaške listine se je v Sloveniji z nenadejano hitro odzval dobršen del mlade intelektualne javnosti z novooblikovanim odborom za varstvo pravic na čelu, z vrsto javnih akcij in izjav, z dodatnim burkanjem političnega razpoloženja, katerega vrhunec je bil množični »kulturni miting« na ljubljanskem Trgu osvoboditve, pa seveda tudi z netenjem ostrih ugovorov zoper takšna »izzivanja« z na-

sprotni strani razslojene družbenopolitične scene. Najostrejša besede so v tej zvezi izrekli na konferenci komunistov v vrstah JLA, na seji odbora za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri zvezni skupščini, na sejah borbovskih organizacij nekaterih republik, pa tudi v obeh »glavnih« jugoslovanskih predsedstvih: državnem in partijskem.

Ne toliko besede, izgovorjene v teh sestavih, kolikor zapisi, objavljeni v zve-

zi z njimi ali samostojno v vrsti jugoslovanskih časnikov oziroma na radiu in televiziji, so Slovenijo in Slovence s svojimi trditvami o protirevolucionarni klimi ter rušilni vni na Slovenskem dodobra razburili. Očitno so nam, da spodbujamo pridobitve revolucije, izživljamo duha nacionalističnega separatizma, pozivamo k odcepitvi od Jugoslavije in se nasploh, obnašamo podobno kot albanski iredentist na Kosovu.

O taktično-tehničnem zboru in vaji prehoda čez Dravo

Laskave ocene

Mestna konferenca ZRVS Maribor je v sodelovanju s poveljstvom mariborske garnizije pripravila 25. junija taktično-tehnični zbor v Radvanju in metodično zgledno vajo prehoda prek reke Drave v Rošnji, kjer je motorizirani bataljon z vsemi svojimi priročnimi in formacijskimi sredstvi iz napada nosilno prekorčal reko Dravo. Celoten potek je ves dan spremljal tudi komandant LAO generalpodpolkovnik Svetozar Višnjić.

Na začetku taktično tehničnega zbora je generalmajor Vukašin Vilotić pozdravil rezervne vojaške starešine in jim predstavil potek zbora in popoldanske vaje v Rošnji. Dejal je, da želijo starešine seznaniti z najnovejšo tehniko enot mariborske garnizije in z delovanjem te tehnike.

Taktično-tehničnega zbora in vaje v Rošnji se je udeležilo okoli tisoč rezervnih vojaških starešin iz Podravja, Koroške, Pomurja in Zasavja. Na taktično-tehničnem zboru so se razdelili dve večji skupini in obiskali posamezne delovne točke, kjer so jim prikazali orožje in opremo. Na taktičnem poligonu so jim prikazali tudi protiočlepni boj. Rezervne starešine so lahko videli v akciji

tudi tank jugoslovanske proizvodnje M 84, ki je zapeljal po stezi prek vkopanih vojakov, ki so metali nanj razna sredstva za njegovo uničenje. Zanimiv je bil tudi napad oddelka z breztrajnim topom in z reševanjem nalog v napadu od začetnega do jurišnega položaja.

Rezervni starešine so si ogledali tudi celotno pehoto oborožitev, sredstva inženirije, sredstva za zvezo, sredstva protiletalske zaščite, sredstva atomsko-biološko-kemične obrambe, najrazličnejše radarje, opremo zaledne enote (kuhinje, pekarnice, tehnične delavnice na vozilih itd.), delovanje pokretne bolnišnice in zobozdravstvene postaje. Ogledali so si tudi celoten postopek z kontaminirano vojaško enoto.

V akciji je bil tudi helikopter, ki je simuliral napad letalstva in je omogočil delovanje orožij protiletalske obrambe.

Na taktično tehničnem zboru so prikazali tudi sredstva inženirije ter celotno opremo in orožje izvidniških enot, enot vojaške policije in drugih enot.

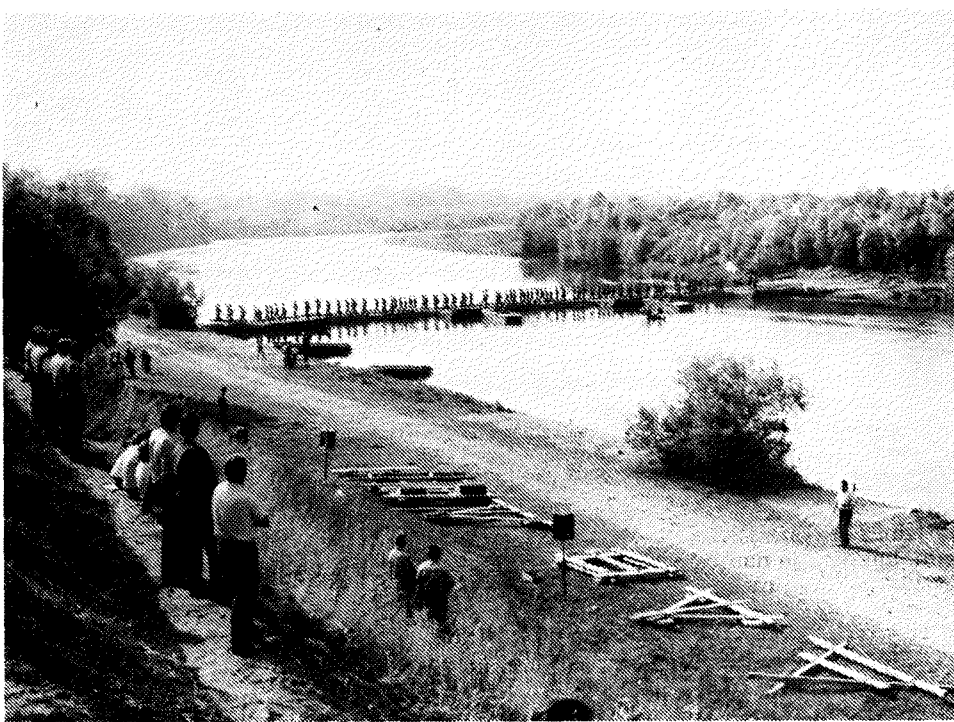
Po uvodnih besedah se je začela vaja, ki jo je generalmajor Vukašin Vilotić vodil zelo dinamično. Od podrejenega komandanta je zahteval podatke o gibanju motoriziranega bataljona, o varnostnih in drugih ukrepih med gibanjem enote, o stanju vodostaja na reki Dravi in druge podatke, ki so bili potrebni za vodenje vaje. Vojaki so se približali Dravi ter pripravili za prehod Drave.

Najprej so zabobnali topovi in pošiljali ogenj na drugo stran Drave, kjer se je zadrževal sovražnik. Skupina inženircev je odšla po vodi na drugo stran Drave in tam odstranila mine iz minskega polja. Sledile so posamezne čete v jurišnih čolnih, v čolnih na vesla, pomožnimi sredstvi, ki so jih vojaki sami pripravili za prehod. Na plitkejših mestih pa so vojaki zagazili v Dravo in hitro napredovali. Inženirci so v 35 minutah zgradili pontonski most, dolg 77 metrov in nosilnosti 20 ton, prek katerega je zapeljala motorizirana kolona vozil na čelu s štabnim vozilom, in na koncu s sanitetnim vozilom, s kuhinjo, tehnično delavnico in drugimi vozili. Vodstvo vaje je varovalo nemoten potek vaje in poskrbelo za varnostne ukrepe na Dravi. V motornem čolnu je bila ekipa z zdravnikom, potapljačem in vojakom, ki je bila pripravljena za kakšen nepredviden primer.

V eni uri in 18 minutah je bil celoten motorizirani bataljon na drugi strani Drave. Na vaji pri prehodu reke Drave so prikazali tudi tank, ki je zapeljal v Dravo in vlekel za seboj na drugo stran reke havbico. Prikazali so tudi reševanje vozila, ki se je »pokvarilo« sredi reke ter so ga s pomočjo tanka privlekli nazaj na kopno. Nad prizorišče vaje je priletel tudi helikopter, na katerega so začeli streljati.

Sredstva protizračne obrambe, usmerjena proti helikopterju.

Udeleženci so se po končani vaji vračali preko pontonskega mostu. (foto: F. Matko)

Vajo so spremljali (z leve) Jože Zbašnik, predsednik MK ZRVS Maribor, Jože Berce, predsednik MS ZRVS Podravje, generalpodpolkovnik Svetozar Višnjić, komandant LAO in komandant mariborske garnizije, generalmajor Vukašin Vilotić.

Vaja je v vsakem pogledu uspela in je bila deležna laskavih ocen prisotnih starešin. Vsi so bili zadovoljni, saj se je končala brez vsake poškodbe. Ni treba posebej poudarjati, da bi se lahko utopil kakšen vojak, če bi mu pri prehodu reke spodrsnilo.

Predsednik MK ZRVS Maribor Jože Zbašnik se je poveljstvu garnizije zahvalil

za prizadevanja pri pripravi vaje, v imenu rezervnih starešin pa se je za organiziranje zbora in vaje v Rošnji zahvalil generalmajor Jože Berce. Za udeležbo se je zahvalil vsem vojaškim starešinam, komandantu LAO generalpodpolkovniku Svetozarju Višnjiću, poveljstvu mariborske garnizije in generalmajorju Vukašinu Vilotiću, krajanom in pripadni-

kom organov za notranje zadeve, pa tudi teritorialni obrambi. Po končani vaji so po pontonskem mostu prišli tudi vojaki iz enote polkovnika Dragana Marčetića, ki so na tej vaji pokazali visoko stopnjo usposobljenosti, požrtvovalnosti in fizične in psihične vzdržljivosti. Udeleženci so jih nagradili z dolgotrajnim ploskanjem.

Marjan Kos

Tem in takim »napadom na Slovenijo in Slovence« so se družbenopolitična tlesa, vpeta v vodstveno sestavo slovenske države, postavila po robu z vrsto izjav: Kučanovimi, Smoletovimi, Stanovnikovimi, Gorjanovimi, Anderličevimi in drugimi ter z nizom močno in že kar izjemno odmevnih sej, med katerimi seveda ni bilo mogoče mimo predsedstva socialistične zveze, predsedstva republike, plenuma centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, republiške konference zveze socialistične mladine in drugih, pa ne nazadnje tudi mimo zbora slovenskih kulturnih delavcev oziroma razumnikov.

Bistveni pri vsem tem seveda niso in ne morejo biti vnanji povodi in zgolj besedna »obstreljevanja« v zvezi z aretacijami, ki so povzročale hudo kri. Aretacije same in preiskovalni postopki, ki jim sledijo, po sebi ne pomenijo bistva, čeprav se je srž vseh vzrokov in posledic zgostila prav okrog njih. V jedru stvari, ki sprožajo veliko »žehto«, so druga, globlja vprašanja naše družbene in nacionalne ter seveda razvojne sedanjosti in prihodnosti – in prav njim se je posvečala zagreta razčlenitvena razprava, ki se je razvnela na vseh mnogih sestankih, na javnih tribunah, v govorih, v objavljenih komentarjih in ne nazadnje v stotisočih zasebnih pogovorih, ki zaznamujejo našo tokratno vsesplošno politiziranost.

Notranji ogenj vsej tej razpravi netijo osebnosti in kolektivna nezadovoljstva spričo zaskrbljujočega pogreznja v še globljo krizo, kot smo jo doživljali doslej – ob nestrpnosti želji, da bi se končno začeli pomikati iz globeli navzgor, k soncu. Prav ta kriza, ta občutek nemoči v njenih kleščah, ta neizpolnjena želja po rešitvi so vzvodi, ki prožijo vse bolj zavzeta razmišljanja o tem, kaj nam je narediti. Sprožili so tudi razpravo o spremembah v ustavnih določilih, ki naj bi, ko bodo sprejeta, uvedla novi, boljši, bolj obetaven sistem odnosov v družbi.

Na poti tega iskanja pa se nam je zalomilo. Idejni pogledi si gredo vsaksebi. Dobrošen del političnih potencialov Jugoslavije meni, da je rešitev v trdni, združeni volji, v koncentraciji vseh sil, v unitarno delujoči skupnosti, kjer bodo vsi sestavni deli – brez egoističnih, nacionalističnih, avtarkičnih in podobnih sredobežnih teženj – gradi-

li celoto ter se ji posvečali po svojih najboljših močeh. Tej ideji gre znani vzdevek »unitarizem«. Nanj so, kot ugotavljamo, oprti vsi tisti deli Jugoslavije, ki si svojega preživetja in razvoja z opiranjem na lastne sile spričo materialne obubožanosti ne morejo obetati in vidijo tako edino alternativo v trdni »uniji« s kolikor toliko razvitimi deli državne skupnosti. Pri tem pa spregledujejo, da ta »alternativa« ne prinaša uspehov in ne vodi k »izhodu iz predora«, saj sama po sebi potiska na nižjo proizvodno in materialno raven, tudi bolj razvite sestavne dele federacije.

Slovenska »pamet« oznanja zoper ta pogled in te težnje prav obratno »edino alternativo«. Pot v rešitev iz tesnih klešč in k novemu zagonu ni v ideji »vsi za enega« in s tem v zabrisovanju mnogoterosti, raznolikosti in pluralizmov v federativni skupnosti, ampak nasprotno – v uveljavitvi suverenosti vseh in vsakogar, v sproščanju lastnih spodbud, ki jih lahko zakonrenini edinole vsakogaršnji opiranje na lastne moči, pa seveda v demokraciji, ki bo zares popolna, ustvarjalna in odgovorna v pravem pomenu besede. Samo to in takšno naravna-

nost družbenega življenja in sistema štejemo za tisto »edino realno alternativo« na poti k bodoči uspešnosti, pa se zato tudi prepričano in plebiscitarno odločamo zoper vsa »sporna« predlagana ustavna določila, ki bi rada izvirne pristojnosti narodove skupnosti (na področjih izobraževanja, kulture, sodstva in še nekaterih temeljnih »opravil«) centralizirala ter s tem okrnila samobitnost, inici-

ativnost, ustvarjalnost in življenjsko moč naroda in njegovega delavskega razreda.

K temu seveda sodijo tudi boleča vprašanja pretežkih obveznosti do »velike« (pretirano razraščene in s tem predrage) zvezne države kot tudi vprašanja obveznosti do nerazvitih delov te države, še posebej, če s svojim obsegom prebija jo še sprejemljivo zgornjo mejo dohodkovnih možnosti slovenskega gospodarstva in skupnosti kot celote.

Vrsti zahtev, ki jih želi uveljaviti jugoslovanska večina, oporekamo in nanje pod nobenim pogojem nismo pripravljeni pristati, kar je kajpak hud kamen spotike v naših medsebojnih odnosih.

O vsem tem so na svojem junjskem zasedanju – tudi pod pezo delavskih stavk, ki v valovih sledijo mučnemu zategovanju pasu in naglemu padanju realne vrednosti zaslužkov, zavzeto govorili delegati v zborih slovenske skupščine. Republiškem političnemu vodstvu so naložili, da s kar največjo kakovostjo in intenzivnostjo izpelje dogovore z drugimi subjekti v jugoslovanski skupnosti, opirajoč se na plebis-

citarno izraženo spoznanje o tej naši »edini alternativni«. Če ne pojde drugače, bomo v jesenskem času poslali v boj za rešitev nasledlega broda še rezultate referendumov, ki naj v odločilnem in tokrat nemara zares prelomnem trenutku na zgodovinski poti dokaže, da si ta narod svojo sodbo želi, s trezno mislijo, brez zaletavanja, vendar odločno – le pisati sam.

Viktor Konjar

Nekaj smo vendar naredili

Pomenek z Božidarjem Gorjanom ob menjavi vodstva ZZB NOV Slovenije

Vprašanje: Tovariš Gorjan, kako opredeljujete čas 1984 do 1988, v katerem vam je potekel štiriletni predsedniški mandat v slovenski borčevski organizaciji? Ne dvomno soglašate, da je bil to čas, ko so se močno zaostrovali gospodarska, politična in moralna kriza v naši državi?

Gorjan: Obdobje mojega predsednikovanja je bilo res čas zaostrovanja kriznih razmer, vendar tudi čas, ko smo uspešno sprejemali program izhoda iz krize, zlasti na kongresih in konferencah zveze komunistov Slovenije. Borci smo pri tem sodelovali in ti programi so tudi naši programi. Ob tem smo pokazali, da smo kljub dolgi prisotnosti v političnem življenju še vedno zmogni ne samo razumeti potrebe časa, ampak tudi sooblikovati rešitve teh problemov in akcijo. Borci še vedno postavljamo v ospredje vprašanje odgovornosti. Zaradi neizdelanega sistema odgovornosti – skupne, posamične, pravne, politične – smo doživeli to, da smo prišli v krizo in še vedno iščemo izhod iz nje. Če ob sprejetih programih ne bomo hitro rešili vprašanja odgovornosti, bomo tudi ob dobrih programih ostali neučinkoviti.

Vprašanje: ZZB NOV Slovenije se je v času vašega mandata številčno skrcila na približno devetdeset tisoč zdajšnjih članov. Znano je, da dnevno umre deset do petnajst borcev NOV. Kljub temu borčevska organizacija predstavlja še vedno upoštevno vredno družbeno silo. V čem se najbolj kaže njen vpliv?

Gorjan: Odgovor na vprašanje, ali smo res upoštevanja družbena sila ali ne, je nujno subjektiven. Želeli bi biti, koliko nam pa to uspeva, je odvisno od razumevanja zahtev sodobnega časa. Pomembno je, da smo mogoče najbolj organizirana družbenopolitična organizacija, kar je prav gotovo rezultat dela tudi borčevskih vodstev pred menoj. Vendar pa je naša organizacija z leti postala zreducirana na vpliv v krajevnih skupnostih. Po svojem položaju pa sem imel še izredno priložnost tesno sodelovati s tako uglednimi močmi v Sloveniji, kot so Kučan, Popit, Stanovnik, Marinc in drugi, za katere sem imel občutek, da so imeli izreden posluh tudi za stališča, ki smo jih oblikovali v naši organizaciji. Prepričan sem, da se bo to preneslo tudi na novega predsednika. Tako, kot je meni položaj v tej družbi omogočil Janez Vipotnik.

Vprašanje: Zadnje čase se je pojavilo nekaj očitkov, da se zveza borcev idejno in vsebinsko ne prenavlja tako očitno kot ZKS, SZDL, ZSM. Da obstaja konzervativna...

Gorjan: Borci smo konzervativni v biološko-generacijskem smislu. Naše zdravje, družine, življenjske razmere, spomini na mladost – vse to nas bremeni bolj kot na primer mlado generacijo. Smo pa to konzervativnost lahko nadomestili z bogatimi izkušnjami in z našo odprtostjo za življenje naših sinov in vnukov. Vedno smo hoteli boljši socializem od tega

v sedanjem trenutku. V tej zavzetosti smo bili, upam, razumljivi za mlajše in smo lahko ostali na isti fronti. Vsi člani naše organizacije pa seveda niso uspeli zadržati te dinamike. Nekaterim je težje. Tistim, ki so razočarani, bolni, obremenjeni, ne vidijo izhoda. Njim poskušamo pomagati s tem, da se organizirano usposabljammo dajati odgovore tudi na te vrste problemov. To je dolžnost naše organizacije in seveda družbe v celoti.

Vprašanje: Ali po vašem mnenju borci postajajo bolj organski del enotne fronte socialističnih sil v Sloveniji? Če so takšni, kako se kaže ta proces v prizadevanju za napredek in globljo socialistično demokracijo?

Gorjan: Odgovor na vaše vprašanje je odvisen od razmer, ki jih soustvarjajo tudi

druge frontne organizacije. Če predsednik SZDL v kakšni družbenopolitični skupnosti ni zainteresiran za frontno delo te organizacije, potem je seveda borčevski vpliv vse manjši. Imamo namreč predsednike, ki vidijo perspektive SZDL predvsem v nastajanju, vplivanju, oziroma spreminjanju raznih akcijskih skupin, samozvanih odborov in komisij, ad hoc sklicanih plenarov. Povezano s tako obliko dela v naši javnosti se je razvila izjava-manija in protestomanija. Del tega političnega aktiva deluje tudi v sredstvih javnega obveščanja. Tem oblikam delovanja posveča izredno pozornost. V pogojih, ko je frontno delovanje v javnosti komaj omenjeno, te druge oblike delovanja dobivajo osrednji pomen (v sredstvih javnega obveščanja, tudi v glasilih SZDL Slovenije). Razumljivo je, da vsi tisti, ki ne sodelujejo pri teh »novih« oblikah dela, postajajo suha veja v političnem življenju, so neprijetni in odvečni. Če bi hoteli priti ponovno v ospredje, bi morali tudi mi polniti časopisne stolpce s protesti proti institucijam in njihovemu delu. Zato mislim, da bomo morali v SZDL ponovno odmeriti naš odnos do raznih oblik dela. Pri tem izhajam s stališča, da niti ZK niti SZDL ne moreta imeti monopol nad napredkom in demokracijo.

Vprašanje: Kaj bi lahko rekli o izvajanju konkretnih delovnih programov borčevske organizacije, komisij RO, publicistike, zgodovinskega pisja itd? Ali se je v obdobju vašega predsednikovanja na teh področjih kaj premaknilo?

Gorjan: Vsa štiri leta sem obdvoval zavzetost nekaj desetih tovarišev in tovarišic, ki so v okviru organov RO reševali številna vpraša-

nja z navedenih področij. To so plemeniti, požrtvovalni ljudje. Njihovi sposobnosti se imamo zahvaliti, da je naša organizacija bogata po vsebinskem delu. Sposobni smo, da ob primerni družbeni pomoči in razumevanju vplivamo na reševanje vseh vprašanj, za katera smo zainteresirani, oziroma so z njimi povezane naše potrebe.

Posebej pri srcu mi je bilo delo tistih, ki so skrbeli za domovinsko vzgojo odraslobo generacije. Mislim, da je organizirana družba ob vseh sporih okoli usmerjenega ali ne vem kakšnega izobraževanja izgubila posluh za to, da moramo vzgajati tudi ponesne Slovence z domovinskim odnosom do Jugoslavije.

Drugo področje je zgodovinskega. Nekaj sto borcev – aktivistov vlaga ogromne napore in žrtvuje veliko osebnih sredstev, da bi bil veliki čas naše preteklosti primerno dokumentiran. Zato, da pridemo do polne resnice o NOB, so pripravljeni na neverjetno potrpežljivo raziskovanje. Zato se mi zdi krivično, kako zlahka se danes v naši javnosti objavljajo dobro plačane laži, predvsem piscev srednje generacije, ki tako uveljavljajo svoje politične aspiracije po nečem drugem in ne po tistem, kar je zapisano v naših najnovejših programih.

Tretje področje, ki sem ga zavzeto spremljal, pa je bilo vprašanje predstavljanja idej svobode, miru, sožitja, tovarštva na področju kulture. Trdim, da v ihti za sodobnim na literarnem in drugih področjih zanemarjamo delo kulturnikov in umetnikov starejše generacije. Mislim, da bi morali bolj pravično deliti skromna sredstva, ki jih imamo za dejavnosti na tem področju, med stare in nove avtorje in umetnike.

Vprašanje: Ali se vam je pri vašem delu kaj posebno zamerilo?

Gorjan: Razumljivo, da je bilo nekaj tudi neveselih trenutkov. Na primer, ko sem videl brez potrebe razdvoje no organizacijo zaradi praznovanja božiča. Takrat sem doživel tudi poseben napad, ki je bil političantsko organiziran v ljubljanskem Dnevniku, ko so poiskali vrsto ljudi, umetnikov in kulturnih delavcev – ki jih sicer izredno spoštujem – da so podpisali izjavo, ki je bila po vsebini pravzaprav nepomembna, a je bil njen osnovni cilj, da poskušajo diskvalificirati naša stališča.

Zal mi je bilo tudi, da so ostali brezplodni številni poskusi, da bi vsaj uskladili delovanje dveh založb, katerih ustanovitelj je RO, in sta obe vsaka zase v neprestanih težavah.

Nekaj več zadovoljstva mi je dalo spremljanje našega glasila TV-15, v katerem sem videl sprotno življenje in dihanje številnih naših članov. Vse to mi je bilo pri delu v veliko pomoč. Majhen kolektiv tega časopisa prav gotovo vlaga veliko prizadevanje, da ostaja ta časopis še vedno naš, dobrodošel prijatelj v partizanskih hišah in številnih drugih, ki so navezane na potrebo po tovarštvu tudi v današnjih časih.

Pogovarjal se je:
Zvone Kržišnik

S 43. beneškega likovnega bienala

Refleksije in notranje življenje

Kaj se dogaja v svetu likovne umetnosti, kaj nam ponujajo dežele vsega sveta iz svojih umetniških delavnic in kaj še pomeni beneški likovni bienale, vse to so vprašanja, ki se postavljajo obiskovalcu 43. »Mostre« v beneških vrtovih, kjer je vse bolj tesen prostor med starimi paviljoni in vse več umetnosti, ki »sili« v park.

Tudi otvoritve niso več, kar so nekoč bile in tudi z beneškim bienalom je tako. Že na nekaj prejšnjih prireditvah paviljone posameznih držav odpirajo postopoma. S tem se teden otvoritvenih slovesnosti bolj zapolni, pa tudi poročevalci si lahko vzamejo več časa za poročanje o predstavitvah iz posameznih držav. Zato pa ni nič nenavadnega, če prvi dan srečam med že razstavljenimi eksponati umetnike, ki še kaj lepijo, popravljajo ali pa spremljajo nameščanje svojih del.

Benetke, ta naša najbližja postojanka v križišču svetov, umirajo. Tako pravijo strokovnjaki, gradbeniki, restavriratori in tudi prebivalstvo. Vendar se v tem pogrezajočem mestu še kar naprej in neustavljivo vrti svet. Vide ti Benetke in umreti, je pregovor, ki ga kaže dandanes že malo »popraviti«: videti Benetke vsaj vsako drugo le-

in druge.

Za te soparne dni je ponudbe s področja kulture obilno, toliko, da se mora umetnosti željan obiskovalec »zaparkirati« vsaj za dva, tri dni. K temu pa moramo dodati tudi (banalni) preživetveni komentar. Res je, da si povprečen Jugoslovian mora »gor vzeti«, da bo v hipu ob dvajset starih milijonov, saj

zabave. Poleg tega je turizem v Benetkah poučen še zato, ker nudi dovolj kulturne in vsega drugega tako revnim kot bolj premožnim. Bogati ameriški turisti se bodo zdrenjali v hotele okrog Markovega trga in mastno plačali vzdihne skozi okna teh palač, oni s plitvimi žepi pa lahko najdejo privatno prenočišče ali sobico za enako ali manj denarja kot pri nas.

Le toliko o razmerjih. Zdaj pa se še malo sprehodimo po trinštirideseti bienalski prireditvi.

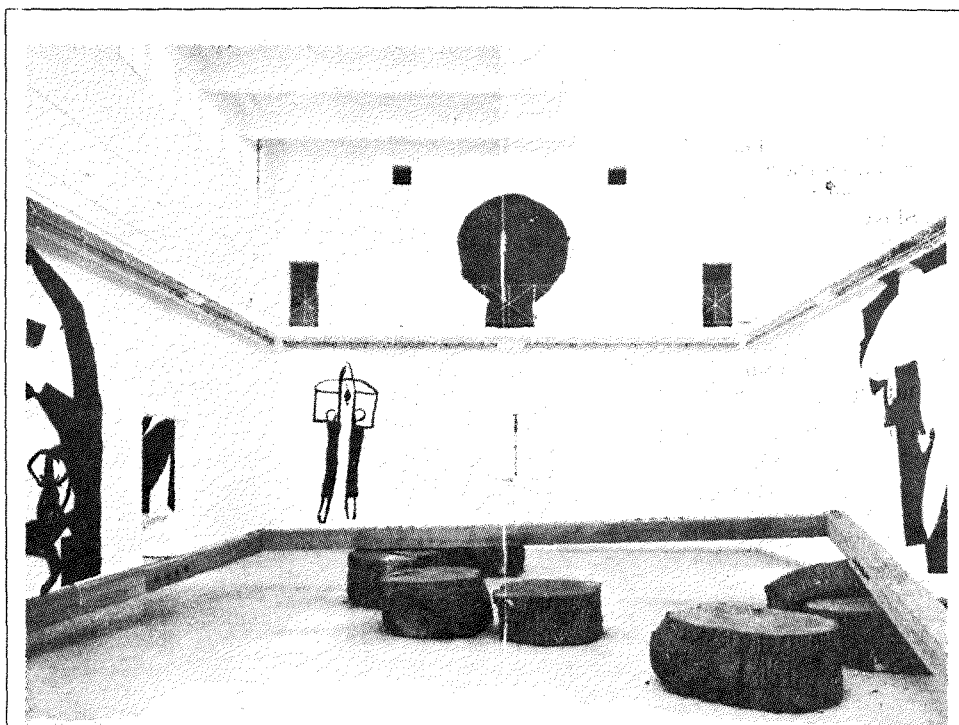
Letos predstavlja jugoslovansko likovno umetnost slovenski slikar in grafik Janez Bernik, ki predstavlja dvajset del, nastalih v zadnjih letih in so izbor iz njegove nedavne velike razstave, ki jo je pripravila Moderna galerija v Ljubljani.

Umetnik, ki so mu mlajše generacije v zgodnjih sedemdesetih letih (kot takrat vodilnemu in najbolj distribuiranemu slovenskemu, pa tudi jugoslovanskemu umetniku) očitale estetiziranje, spogledovanje in prevajanje nekaterih elementov sodobne svetovne likovne stvarnosti v njegova dela, se je po nekajletnem zatišju predstavil jugoslovanskemu občinstvu z razstavo slik, ki predstavljajo veliko likovno moč, veliko zakladnico izrazja in poezije in so, predstavljene v večjem kompleksu, dobesedno zgazile dvome o likovni izpovednosti tega slikarja in grafika.

Janez Bernik se je v zgodnjih delih tako imenovane »enformelske« usmeritve, (v šestdesetih letih), najbolj vtisnil v spomin s svojsko »novo figuraliko«. Slike, ki se predstavljajo na bienalu, pa so podobe težkega sveta, kjer ni prijetnih krajin in enterierjev, zato pa je največkrat tam človeška figura, lebdeča, odhajajoča ali prihajajoča, zamišljena in upajoča, vsekakor pa razdvojena v svetu in s svetom, v katerem biva.

Tej jugoslovanski predstavitvi enega moža, (kar so letos storili mnogi selektorji iz različnih držav), se pridružuje tokrat še manjša priložnostna kronološka razstavičica, ki jo je pripravil zagrebški likovni kritik in umetnostni zgodovinar Želimir Košćević ob petdesetletnici jugoslovanskega nastopanja v posebnem bienalskem paviljonu.

Pogledati vse in zapisati nekaj o vsem bi bilo za takle zapis prav predržno. Zato se omejujem na prvi vtis, ki ga

Felix Droese: Hiša brez orožja (papir in les)

o letošnji beneški predstavi lahko strnem v naslednje: umirjenost, brez cenjenih zunanjih učinkov, ožji izbor avtorjev, (razen v nekaterih socialističnih državah kot na primer v paviljonu Vzhodne Nemčije), diskretno vračanje inironmenta (prostorskih postavitev), ki tokrat pogosto uporabijo kar stene, tla in stropove paviljonov za podlage prostorskih stvaritev (Švica, Španija...); nova pomenskost teh postavitev se obrača bolj kot prej v filozofsko sfero bivanjskih vprašanj na eni strani, na drugi strani pa je opazna usmeritev nekaterih avtorjev k omejevanju tovrstnega umetniškega pristopanja na minimalno število elementov z okrepljeno estetsko zahtevo. Slednja pa upošteva prostor in gledalca v njem.

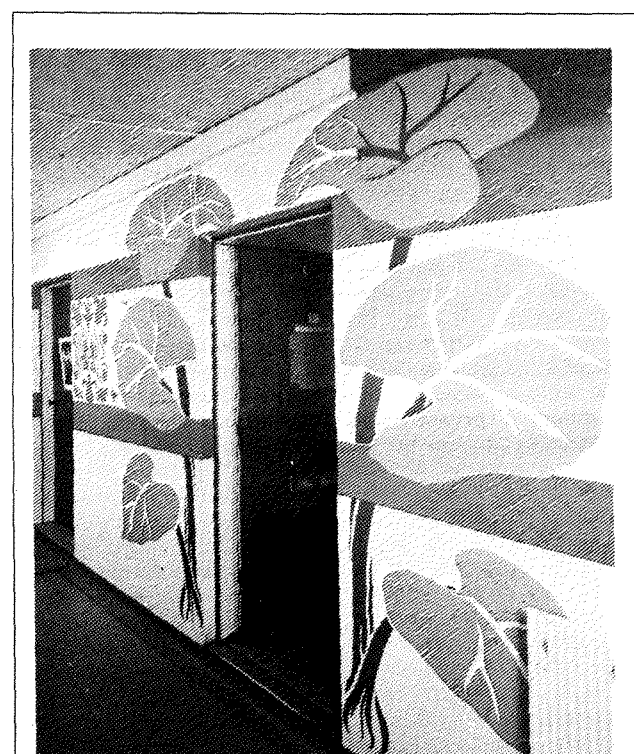
Ni naključno, da najdemo v brazilskem paviljonu na drobnem rečnem produ prave posušene kravjeke, ki oddajajo v prostor tudi vonj in so spretno »besedilo« k fotografijam iz življenja te dežele.

Madžari razstavljajo med drugim v žičnato mrežo uokvirjeno in s slamo polnjeno petokrako zvezdo, Japonci pa so tokrat ves prostor odstopili kiparstvu treh mojstrov: Toya Shiega, Uematsu Keiji, Funakoshi Katsura, ki so v svojih različnih izrazih asketski in do skrajnosti izpoljeni.

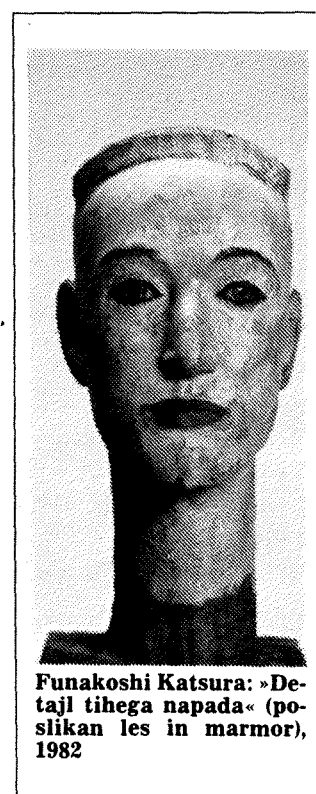
Sovjeti in Američani si (kot velike sile običajno na takšnih prireditvah), ne prizadevajo ponujati mladih vzpenjajočih se umetnikov novih smeri; eni morda zato, ker še ni prišel pravi čas zanje, drugi pa morebiti zato (precej grobo poenostavljena misel), ker je njihov čas že malo mimo. Tako sežejo Rusi v zakladnico dolgo prežrtih in zaklenjenih trezorjev sovjetske ustvarjalnosti na začetku tega stoletja in predstavljajo kubistične vedute Moskve z letnico 1913, medtem ko nam Američani nudijo razstavo del slavnega Jasperja Jonesa, takorekoč vodilne umetniške osebnosti ameriškega slikarstva od šestdesetih let sem. To je sicer umetnost, ki ni nikoli hotela prepričevati ali vsiljevati komurkoli svojih pogledov, je pa močno vplivala na generacije sodobnih slikarjev po svetu. Morda zaradi pogostega pogledovanja na repro-

dukcije najboljših del tega mojstra ali pa že iz karizmatične »fame« okrog njegove

se za predstavitev enega in enotnega koncepta in storili so prav. Učinek je močan,

Paul Gernes: Poslikana stena študentskega hotela v Københavnu 1983

Funakoshi Katsura: »De-tajl tihega napada« (poslikan les in marmor), 1982

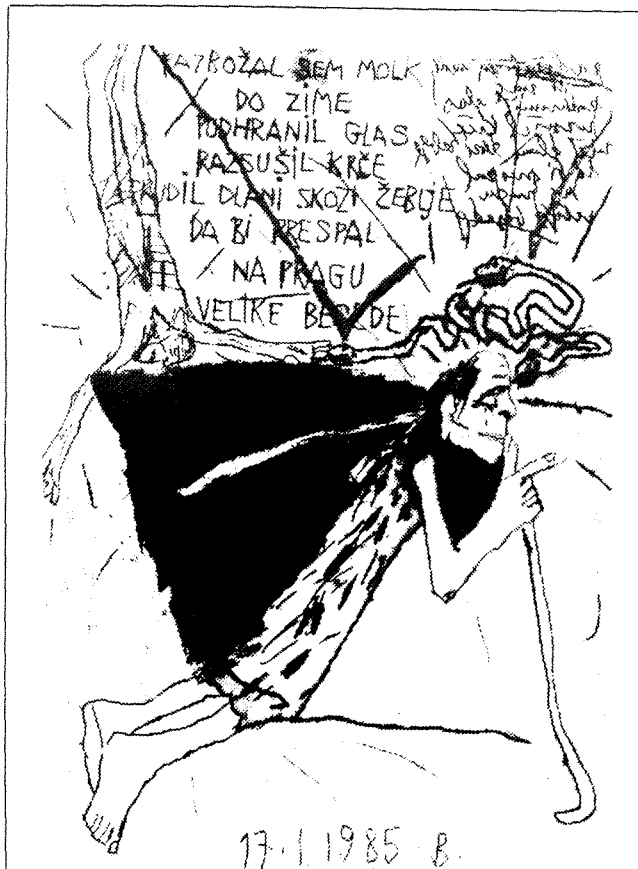
ustrezen naslovu: Brezorožna hiša.

Monumentalni papirnati izrezi, ki jih postavlja v prostor Felix Droese skupaj z velikanskimi lesenimi trammi, ne delujejo grobo in tudi ne vsiljeno, ampak dobesedno naslovu primerno. To je duhovni prostor, ki bi zagotovo navdušil tudi manj vajeno gledalčevo oko.

Veliko je še tega, kar bi se dalo reči o beneškem bienalu: od občutne note morbidnosti v umetniški vzdihu pa do življenjske radosti v barvi in ploskvi, ki jo izražajo na primer umetniki skandinavske kroga. Nenazadnje je treba omeniti tudi predstavo izraelskih umetnikov, ki se vselej na nek način dotikajo biblijskih tem – tokrat s črnim hudičem, ki skozi oblikovanje kiparja Zadoka Ben Davida teka skozi prostore...

Naj bo tokrat dovolj sprehoda po Benetkah, drugič pa bomo morda zapisali kaj več o likovnih predstavitvah naših bližnjih sosedov – Avstrijcev, Italijanov in Madžarov.

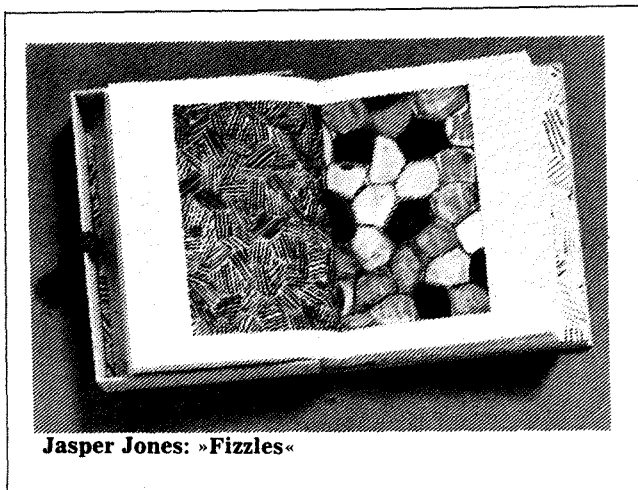
Bojana Žokalj-Jesih

Janez Bernik: 17. 1. 1985, jedkanica in akvatinta

to, pomeni, počutiti se malo bolj obveščen o dogajanjih v likovnih snovanjih, vse pogostejše pa to za nas pomeni tudi seznanjati se podrobneje z izseki umetnostne in svetovne zgodovine skozi imenitno pripravljene tematske razstave vseh vrst. Tako se nudi obiskovalcu Benetk letos do pozne jeseni kar nekaj sijajnih razstav: o Feničanih, starem in še kar skrivnostnem ljudstvu na začetku evropskih civilizacij, potem je v Doževi palači velika razstava predkolumbijske mehiške umetnosti, na ogled je razstava Paola Calarija Veroneseja, mojstra beneškega slikarstva šestnajstega stoletja, pa nadrealističnega Dalija in sodobnega Josepha Albersa. Seveda s tem ponudbe še ni konec, kajti ob beneškem bienalu je vsakič še velika razstava sodobne umetnosti, (ki mimogrede povedano, včasih nudi več kot uradna bienalska prireditve), ob tem pa tečejo še razstave o zgodovini Benetk

je menjava dinarja porazna in tako cena navadne kave grozna. Resnica, pogledana z drugega zornega kota, pa je spet drugačna: prav toliko denarja lahko brez težav zapravite te dni na naši jadranski rivieri (v istem času seveda), ne da bi za to dobili kaj dosti kulturne ponudbe, če seveda v le-to ne vštete diskačev in cenene obmorske

Jasper Jones: »Fizzles«

Srečanje ob progi

Zadnje majsko soboto je bila spominska slovesnost ob 40-letnici izgradnje železniške proge Sežana-Dutovlje. Slovesnost se je začela na sežanskem kolodvoru, kjer se je zbralo nekaj sto brigadirjev in veteranov iz vse Slovenije. Po pozdravih in položajni venca k plošči so se odpeljali z izrednim vlakom na Dutovlje.

Na plošči, ki je vzdana na peronu sežanske postaje, je vklesano:

»V letu 1947 (pravilno 1948, op. p.) je 2.798 brigadirjev mladinskih delovnih brigad dokončalo gradnjo proge Sežana-Dutovlje. Velika obljuba ljudske mladine je bila izpolnjena. V znak priznanja ob deseti obletnici MDB Direkcija železnic.«

Ploščo je odkril Janez Zeleznik, prvi komandant MDA na tej progi, ki se je zdaj udeležil tovariškega srečanja: »Z mnogimi sem se zdaj žal prvič po 40 letih srečal. Čudoviti spomini na zagnanost, ko smo se s krampi, lopato in železnimi drogovi spopadali s kraško kamnito zemljo in na veselje, ko smo dobili prvi kompresor, da smo hitreje vrtali luknje za mine... Od našega dela je bilo odvisno, kdaj bosta Kras in Primorska povezana s progo z Gorenjsko oz. z Notranjsko...«

S postavitvijo nove državne meje med Jugoslavijo in Italijo je bila železniška povezava pretrgana med Primorsko, ki je bila priključena matični domovini Jugoslaviji. 13. novembra je bila

v Sežani ustanovljena gradbena enota in deset dni kasneje so strokovnjaki začeli trasirati, za njimi pa delati brigadirji.

Ta proga je danes temeljni in najkrajši vezni člen med Luko Koper in srednjo Evropo, (v zadnjih letih pa je s »soškim koridorjem«) dobila svoj polni gospodarski pomen.

Žal je vreme pokvarilo tovariško srečanje brigadirjev in veteranov po pozdravnih govorih in kulturnem programu ter podelitvi nagrad osnovnošolcem iz sežanske in novogoriške občine za likovna dela na temo »40 let proge Sežana-Dutovlje«. Kljub temu pa je beseda tekla. Sekretar RK ZSMS Danijel Božič je o srečanjih brigadirjev in veteranov ter organizatorju klubov brigadirjev in veteranov povedal tole:

»Pred nekaj leti so delovali klubi v nekaterih občinah v Sloveniji, ki so združevali predvsem mlajše veterane. Ti so nam veliko (in nam še vedno) pomagajo pri pripravi MDA – strokovno, pa tudi mentorsko. S svojimi izkušnjami pomagajo tudi na trasah. Starejši brigadirji, veterani so na lastno pest začeli organizirati klube pri OK ZSMS. Verjamem, da se bodo mlajši veterani začeli priključevati starejšim v klubih in srečanjih. Razlik v generacijah tu ne more biti, čeprav je med njimi 20, 30 let razlike. Vsi so šli na akcije z enakimi zgibi in danes vsi s težkim srcem spremljamo vse, kar se dogaja, tudi razvrednotenje njihovega dela. Kljub temu so veliki optimisti. Prepričan sem, da bodo brigadirji izpred 40 let pritegnili v svoje vrste tudi mlajše.«

Staš

Za mlade poklicne vojake

V radovljjski občini si že vsa leta prizadevajo pridobiti čimveč sposobnih mladincev, ki bi se odločali za vpis na vojaške šole in za obrambne poklice. Marsikaj je že narejena; tudi rezultatov ni manjkalo. Lahko bi rekli, da je zanimanje za vojaške poklice iz leta v leto večje, a še vedno preskromno v primerjavi s številom mladih.

Te naloge se je lotil tudi novoimenovani svet za SLO in DS pri predsedstvu OK SZDL Radovljica. Izdelal je predlog programa tozadevnih aktivnosti v nastopajočem šolskem letu 1988/1989.

Stalnica vseh prizadevanj sveta bo trajno in sistematično vključevanje obrambne in družbenosamozaščitne vsebine ter usmerjanje v vojaške poklice v delo in življenje na vseh osnovnih šolah. Pri tem bodo uporabljali sodobne in privlačne metode dela, s katerimi bi pritegnili večje zanimanje mladih. V jesenskih mesecih 1988 bodo skupaj s skupnostjo za zaposlovanje organizirali za učence sedmih razredov obisk srednje vojaške šole Franca Rozmana – Staneta v Ljubljani. V prvem polletju prihodnjega leta načrtujejo ciklus predavanj o problematiki vključevanja mladih v vojaške šole in poklice. Sočasno nameravajo poživiti in popestriti delovanje obrambnih krožkov po šolah, v katerih bodo

učence seznanjali z vojaško in obrambno tematiko, z organizacijo in delovanjem JLA, teritorialne obrambe in vojaških šol. Vzajemno z JLA, sekretariatom za LO in DPO občine Radovljica bodo v marcu in aprilu 1988 izvedli orientacijske pohode, na katerih bodo udeleženci opravili preizkušnjo iz obrambnih in samozaščitnih veščin ter znanj iz lokalne zgodovine NOB in razvoja JLA. V drugem šolskem polletju 1988/1989 bodo učenci sedmih razredov obiskali vojašnici na Bohinjski Beli in v Radovljici ter nekatere karavle, kjer se bodo seznanili z življenjem in delom vojakov in starešin ter njihovo oborožitvijo in opremo.

Skupaj s pripadniki JLA, s štabom TO in OK ZRVS Radovljica bodo organizirali pred dnevom JLA v decembru dokumentarne razstave, predvajanje poučnih filmov in pogovore z učenci o JLA. Semkaj bodo vključili tudi vsakoletno usposabljanje učencev sedmih razredov na partizanskem taboru heroja Tončka in pohode mladih mimo obeležij in spomenikov NOB. Za dan JLA pa bodo učenci sodelovali v nagradnem razpisu za najboljši spis o vojaških poklicih. Pred regijskim tekmovanjem bodo organizirali občinsko tekmovanje mladih v znanju in veščinah iz SLO in DS; najboljši bodo uvrščeni v ekipo za območno tekmovanje. Poseben pomen pa so v programu dali rednemu in točnemu informiranju mladih in drugih občanov o možnostih in pogojih za vojaške poklice.

JR

Plaketa 15. divizije kolesarjem – partizanom

Prisrčni sprejemi ob vsej poti

Ob koncu štiridnevne kolesarske vožnje so kolesarji-partizani prejeli plaketo 15. Udarne divizije NOVJ. To najvišje divizijsko priznanje jim je bilo izročeno na cilju v Novem mestu. V obrazložitvi je zapisano, da se kolesarjem partizanom, združenim v kolesarski sekciji kluba Maksa Perca iz Ljubljane, podeli najvišji odličji 15. divizije – znak in plaketo za njihovo kolesarsko pot, ki je zajela najpomembnejše kraje bojne poti borcev in bojev enot od njene ustanovitve do osvoboditve.

Ta vožnja je simbolizirala živ venec zmagovalne poti divizije in tistim, ki so darovali svoja življenja. Poleg kolesarjev partizanov so sodelovali tudi mladi kolesarji Cerknice, Ribnice, Kočevja, Metlike, Novega mesta, Šentjerneja in šolska mladina, posebno Dolenje vasi, Novega mesta, mladinska delovna brigada in enota

JLA.

Povsod, kjer je peljala karavana kolesarjev, so jih pozdravljali. V Kočevju je skupino pozdravil v imenu vseh občanov in družbenopolitičnih organizacij Nace Karničnik, ki je dejal: »Vaše veliko poslanstvo je v tem, da simbolično ponazarjate vse tiste dolge marše in poti ter kraje, skozi katere so enote XV. divizije opravljale svoje

bojne pohode. Nadaljujte vašo pot s polno zavestjo, da opravljate pomembno nalogo prenašanja borbenih revolucijarnih tradicij na mlade rodove, ki tudi sodelujejo v vašem športnem in političnem podvigu...«

Tudi na Suhorju so bili kolesarji deležni posebnega sprejema. Poleg domačinov in predstavnikov družbenih organizacij je kolesarje poz-

dravila enota vojakov, ki na tem območju pomagajo pri zahtevnih delih preskrbe s pitno vodo. Predstavniki SZDL je kolesarjem izrekel dobrodošlico in v svojem pozdravu rekel: »Ta vaš kolesarski maraton po poteh 15. divizije je dokaz več, da je treba negovati in utrjevati s krvjo pridobljeno tovarštvo in ostale pridobitve revolucije, ne glede na čas, ki nas pesti in ko nekateri hočejo na vsak način izničiti vse, kar je naš delovni človek ustvaril med NOB in v povojni izgradnji...«

Tako je bilo tudi pri spomeniku na hribčku pri Žužemberku, kjer sta pri polaganju venca sodelovala mladinska delovna brigada in šolska mladina s svojim zbornim recitalom, posvečenim padlim in svobodi.

Za svoj uspeh se kolesarji kluba Maksa Perca zahvaljuje vsem, ki so jim pomagali; delovnim kolektivom, posameznikom, občinskimi organizacijam ZZB NOV, pa tudi družbenopolitičnim organizacijam na vsej kolesarski poti.

Jože Jenič

Gorenjski vezisti v Iskri

Vezisti NOV Gorenjske, včlanjeni v sekcijo, ki šteje 135 članov, imajo poleg drugega vsako leto še troje srečanj: v začetku junija z delavci Iskre, v septembru z vezisti JLA v Kranju, v prostorih glavne pošte, kjer pripravijo tudi svojo letno skupščino. Letos so se udeležili tudi »bienalnega« vse-slovenskega srečanja vezi-

stov 28. maja v Črnomlju.

Letošnje srečanje z delavci Iskre pa je bilo v petek, 3. junija, v Železnikih. Udeležilo se ga je 40 borcev – vojniških štabnih kurirjev, telefonistov in telegrafistov. V imenu kolektiva jih je sprejel Marko Talar. Najprej so si ogledali film o razvoju železnice in okolice. Ob ogledu tovarne sta jih vodila Urban

Dolenc in Miro Rajšek, ki sta gostom povedala, da izdelujejo elektromotorje vse vrste, ki jih veliko tudi izvažajo. Tako se uvrščajo med ene najuspešnejših izvoznikov te občine, zaradi dobrega dela pa so v tej organizaciji sploh precej napredovali. Obrat v Železnikih je bil neposredno po vojni kovinarska druga, ki se je leta 1963 preimenovala v Niko, leta 1977 pa je tudi stekel Iskrin tekoči trak za proizvodnjo elek-

tromotorjev. S prodajo svojih kakovostnih izdelkov pa nimajo težav ne doma, ne v tujini.

Udeleženci na srečanju so bili veseli sprejema in pozornosti, ki so ju bili deležni v Železnikih. Naslednje srečanje čaka veziste v vojašnici Stane Žagar v Kranju, kjer se bodo 26. septembra udeležili praznovanja ob dnevu vezistov.

Branko Blenkuš

Ne pozabimo na dogodke poslednjih bojev

Da bi ohranili spomin na dni pred 43 leti, je KO ZB NOV Šoštanj organizirala enodnevni izlet za svoje članke po Koroški. Pot je vodila po Šaleško-Mislinjski dolini preko Slovenj Gradca, Otoškega vrha, Dravograda, Prevalj, Polan, Pliberka in nazaj preko Polan in Štanela.

V Prevaljah smo si ogledali tekstilni obrat, kjer izdelujejo ženske hlače nogavice. Prijetna obratovodkinja nam je razložila nastanek obrata in potek proizvodnje. Celotno razlago smo udeleženci z zanimanjem poslušali in si ogledali ves potek

si ogledali spominska obeležja in kraj, kjer so bili zaključni boji druge svetovne vojne. Po ogledu in poklonitvi spominu padlih borcev smo se odpeljali proti Štanelu, turistični kmetiji Pluder, kjer nas je čakalo odlično kmečko kosilo. Za veselo razpoloženje pa je poskrbel harmonikar Stane Podbregar. Po obilnem kosilu, plesu in veselem razpoloženju smo se pozno popoldne zadovoljni vrnili domov.

Izlet je bil vsestransko bogat, saj nam je predsednik naše organizacije, Rudi Bajec, ki je bil sam udeleženec NOV na Koroškem, vse sko-

Udeleženci izleta pred spomenikom na Polani

proizvodnje. Ob zaključku ogleda so nam podarili en njihov izdelek, za kar se jim lepo zahvaljujemo.

Pot nas je peljala na Polane, kjer je bil kratek počitek, predvsem pa je bil naš namen pokloniti se spominu padlim za svobodo, kjer so položili tudi cvetje.

Nadaljevali smo pot na Avstrijsko Koroško do Pliberka, kjer je bil čas za ogled kraja in nakupa v slovenski kmečki zadruzi. Vrnili smo se na Polano, še enkrat smo

z priporočilom o krajih in nas seznanjal z zgodovinskimi dogodki NOB zlasti enega najhujših bojev za dokončno osvoboditev naše domovine na Polanah. Vsi udeleženci izleta smo bili navdušeni nad bogato vsebino ogledov in razlage. Želimo si še več takšnih izletov, ki nas vračajo spominski v težke dni našega boja za samoohranitev slovenskega in jugoslovanskega ljudstva.

Ela Nagode

Prijeten pohod čez Travniki

Zveza borcev in Planinsko društvo Ljubno ob Savinji že devet let vsako tretjo nedeljo v maju skupaj organizirata peturni pohod čez Travniki (1666 m), na katerem udeleženci obiščejo tudi mesto, kjer je stala slovenska vojna partizanska bolnišnica Celje. Le-ta je delovala od spomladi 1944 v težko dostopnem gozdu nad sotočjem Mrzlih vod pod vršnim grebenom Travnika na nadmorski višini okoli 1290 m. Zgradili so jo pod vodstvom dr. Petra Deržaja, ki je bil tudi njen prvi upravnik, Polde Traver na intendant. Ob polni zasedbi je zdravniško in strežno osebje štelo 17 ljudi. V bolnišnici in sosednjem zasilnem Podstrešku se je po evidenci zadnjega upravnika dr. Roberta Kukovca do 12. marca 1945 zdravilo nad 300 borcev.

Tudi letošnji pohod je potekal po že znani trasi: Ljubenske Rastke (553 m) – spomenik pri Rabonu – domačija Tratinik (ki je oskrbovala bolnico) – spomenik angleškemu pilotu na Vahti – partizanska bolnišnica – Antejev bivač na Travniku (1610 m). Sestop pa je potekal mimo lovske kočice in Robnikove planine ob bistrem Žepu, ali čez Primož v Ljubno.

V domiselnem in vsebinsko bogatem programu so sodelovali: zdravnik dr. Čerin-Petrič s pretresljivo lastno pripovedjo o napadu Nemcev na bolnišnico, mladi recitatorji iz osnovne šole v Ljubnem in moški pevski zbor.

Do leta 1984 je bilo na prizorišču bivše bolnišnice le skromno spominsko obeležje, vzdano v skalo. Sedaj pa je v manjši leseni stavbi stalna razstava fotografij, zemljevidov, raznih dokumentov in predmetov iz tistega časa. Tod mimo vodi tudi pot 14. divizije, speljana od Sedlarjevega na Hrvaškem.

Dosedanjih pohodov na Travniki so se udeleževali poleg domačinov, predvsem planinci iz Celjskega, še posebno iz Mozirja, Šoštanja, Titovega Velenja, Sempetra, Zabukovice in Celja. Na jubilejni deseti pohod pa bo organizator povabil še predstavnike drugih občin (borcev, rezervnih oficirjev, SLO, sindikata, osnovnih in srednjih šol, tabornikov), nekaterih republiških organizacij (Republiški odbor zveze borcev, Slovensko zdravniško društvo), angleške ambasade itd.

Slikovita pot, pester program in prijetna srečanja v veličastni gorski naravi zapuščajo bogate vtise v duši vsakega posameznika. Pohod pa je koristen tudi za telo, saj vsak pohodnik premaga vsaj 1057 m višinske razlike. Zato prvo povabilo: na svidenje spet tretjo nedeljo v maju leta 1989!

Miroslav Žolnir

Vaja enot civilne zaštite Vransko '88

Kadar je potres

Po dolini zavijajo sirene. Gasilci in druge specializirane enote civilne zaštite hitijo proti Vranskemu. Ob sedmi uri zjutraj se je namreč stresla zemlja in prizadejala ogromno škodo prebivalcem tega območja, v nevarnosti pa so tudi človeška življenja. Enote civilne zaštite z vso potrebno opremo hitijo na pomoč ogroženemu prebivalstvu. V krajevni skupnosti Vransko pa je na delu že njihov štab, ki pa kljub koordinaciji s štabom CZ v INDE in KIV-u ne more kakovostno izvajati reševalnih aktivnosti. Potrebna je pomoč specializiranih enot. Le-te so že prispele in začelo se je reševanje ponesrečencev.

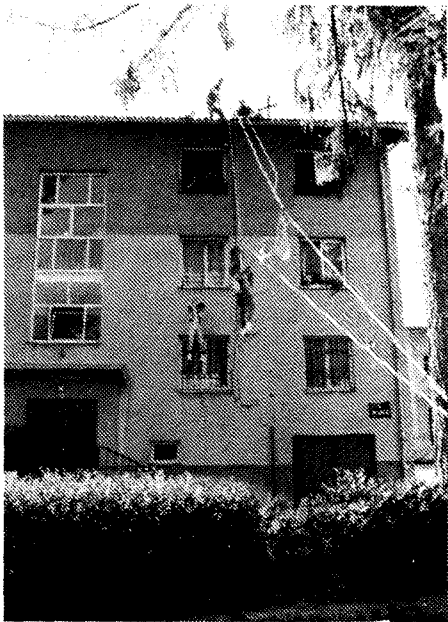
Potres z epicentrom na Vranskem je imel moč VIII. stopnje po MCS lestvici, zato je razdejanje veliko. Pričakovati pa je tudi večje število poškodovanih, ki bodo potrebovali zdravniško pomoč.

Na srečo je to le vaja, ki bo pokazala usposobljenost in učinkovitost delovanja CZ v občini ob takšnih ali podobnih naravnih katastrofah. Priprave na vaje so zato na visoki kakovostni ravni.

Lavinski psi odkrivajo ponesrečence

Povsem je porušena stavba ob hotelu Slovan. V njej naj bi bilo več ponesrečencev. V akcijo stopijo najprej pripadniki CZ, ki z različnimi orodji odkopavajo in rešujejo poškodovance. Le-te prevzemajo člani enote prve medicinske pomoči, ki jih vodi-

jo ali odnesejo na varno ter jim nudijo osnovno pomoč, teže poškodovane pa odpeljejo v zdravniško oskrbo.

V vaji so učinkovito sodelovali tudi jamarji in enote CZ.

Ker obstaja sum, da je pod ruševinami še nekaj preživelih, stopijo v akcijo še člani oddelka za iskanje preživelih s psi. Izostren voh šolanih psov pripelje iskalce do mesta, kjer so ponesrečenci. Kmalu so rešeni in dani v oskrbo enoti PMP občinskega združenega odreda CZ... V eni od sosednjih hiš se je vnel požar, stopnišče je porušeno, v stavbi pa je več ljudi, ki se jih lotevata strah in panika. Gasijo požar in varno spravljajo ogrožene stanovalce na tla ter v oskrbo enoti PMP za nastanitev ogroženega prebivalstva. Učinkovitost reševanja in gašenja s tovrstnim pripomočkom – motorno lestvijo – je resnično hvalevredna pridobitev, ki daje široke možnosti za reševanje ponesrečencev iz visokih zgradb. Tam, kjer se njene možnosti končajo, pa stopijo v akcijo usposobljeni reševalci z vravno tehniko.

Reševanje z vravno žičnico

Stopnišče je porušeno. Stanovalci bloka so se zatekli na podstrešje in zgornje nadstropje, kjer čakajo reševalce, da bodo priplezali do njih in jih varno spustili na tla. Enoto za tovrstno reševa-

Izpod ruševin je treba ponesrečence čimprej rešiti. Pripadniki CZ so bili pri tem zelo uspešni.

nje sestavljajo izkušeni jamarji – reševalci iz jamarškega kluba Črni galeb iz Prebolda, ki so doslej že večkrat dokazali vrednost znanja reševanja z vravno tehniko, ki je še posebno dobrodošla tam, kjer zaradi višine ni mogoče drugačno reševanje. Narejena je vrvena žičnica in kmalu so vsi stanovalci varno na tleh.

Akcija poteka koordinirano, učinkovito in hitro, k čemer veliko pripomorejo oddelek geofonistov, občinski center zvez, ki skrbi za povezavo med enotami in štabi

ter vse enote CZ krajevnne skupnosti Vransko ter delovnih organizacij KIV in INDE.

Vaja je končana in čeprav je bila le to, je pokazala dobro pripravljenost vseh sodelujočih in tudi potrdila, da brez ustreznih tehničnih in drugih pripomočkov reševanje ne bi bilo tako učinkovito. To pa nalaga vsem odgovornim skrb za usposabljanje enot in njihovo opremljenost. Bolje bodo usposobljeni in opremljeni, učinkovitejša bo njihova pomoč, ko bo treba.

D. Naraglav

Politkomisar Sime zbira in komentira

Naši preroki

Pjesma Kladuši
Rasti i cvjetaj Velika Kladuša,
bosansko mjesto malo,
jer do tvog razvoja, dušo,
cijeloy je Krajini stalo.
Sigurno te je prerok neki
davno velikom, nazvao,
ali kako sada rasteš
prerok je imao pravo.
Pa stoga rasti, voljena naša,
i prerasti ime svoje,
neka se proročanstvo ispuni,
a to i jesu želje moje.
A ako kojim slučajem
ostaneš i nešto manja,
neka u tebi drugarstvo cvjeta
i neka bude blagostanja.

Avtor preroške pesmice, napisane in objavljene še pred izbruhom afere Agrokomerc, je Muhamed Abdić, po poklicu šofer, ki pa je do izbruha afere Agrokomerc, opravljal »naloge in dolžnosti« šefa predstavništva tega kombinata v Karlovcu.

Ker je oče te pesmice brat Fikreta Abdića, ni prav težko uganiti, kdo je »prerok« in da je preroško napovedal, da bo Velika Kladuša prerasla svoje ime in da je bil utemeljen njegov strah »a ako slučajem ostaneš i nešto manja.«

Po vsem navedenem avtorju pesmice ne gre odrekati določenega vizionarstva, vendar pa ne vem, kakšno pesem bo zapel v Veliki Kladuši po končanem procesu v Bihaću, in seveda o »preroku«...

Imel sem srečo in odkril še nekoga, ki je po mojem mnenju tudi na najboljši poti, da kmalu postane prerok. Gre za Jureta Bilića, nekdanjega pomembnega hrvaškega politika in zdajšnjega upokojenca. Ta je, še ko je bil predsednik Sabora SR Hrvatske, kot slavnostni govornik ob odkritju spomenika 4. oktobra 1981 na Petrovi gori, znan »partizanski trdnjavi«, med drugim resno opozoril jugoslovanske mednarodne upnike, zlasti še Mednarodni denarni sklad, z danes že zgodovinskimi besedami:

»Mi vsi smo dovolj močni, da preživimo. Če bo treba, se bomo pasli na Petrovi gori in zvečili travo!«

Vsa čast in spoštovanje Juretu Biliću, ki s prerokovanjem res ni pretiraval. Po nekakšnih statističnih podatkih je kar 65 odstotkov Jugoslovancev, ki že tolčejo lakoto in ki jim na jedilniku kmalu ne bo ostalo drugega kot trava... Za to je zaslužen tudi Jure Bilić, za katerega trdijo moji hrvaški prijatelji, da je »glavni« pri zgrešeni investiciji, ki se imenuje Obrovac. Ob tem pa nisem docela prepričan, da je spoštovani Jure Bilić že postal vegetarijanec...

Kljub velikemu razumevanju in uvidevnosti pa ne morem priznati statusa preroka spoštovanemu Branku Mikuliću, predsedniku zvezne vlade. Od vseh njegovih prerokb in napovedi, ki jih je dajal pred dobrima dvema letoma, ko je prevzel krmilo zvezne vlade, se namreč ni uresničila prav nobena...

Pa več sreče v prihodnje, kot pravijo po loterijskem žrebanju...

Mostar na Drini, Šibenik na Neretvi

Do nedavnega niso dijaki osmih razredov makedonskih osnovnih šol »znali«, da se Rim nahaja v Makedoniji, Moskva na Irskem, Madrid

pa v Turčiji! Ta najnovejša »Kolumbova odkritja« nava-ja novi zemljepisni učbenik za osmi razred, ki ga je napisal Ljube Milenkovski, izdalo skopsko založništvo Prosvetno delo, dijakom pa so ga izročili v rabo v začetku letošnjega leta.

»Čudni« zemljepisni položaj so omenjena mesta dobila po »zaslugi« narobe tiskanege zemljevida Evrope, tako da je zahod postal vzhod in obratno. Nič čudnega torej, da se Jugoslavija nahaja zahodno od Jadranskega morja. Vsakomur je lahko razumljivo, da je »novi zemljepis« rezultat tiskarske napake »obrnjenega« odtisa Evrope.

Tako napako bi lahko še opravičili s starim ljudskim rekom »grešiti je človeško«, a kaj, ko v učbeniku kar mr-goli napak v kartografskem, slikovnem in grafičnem materialu. Samo nekaj strani po »obrnjeni« Evropi se zmeda še stopnjuje! Rodopi se končajo v Panonski nižini, na njihovem mestu pa se dviguje Šar planina.

Jesenice so se s svojo železarno »zakotalile« v Italijo, Zenica seje spustila južno od Sarajeva, Sisak se je preselil v Bosno, Šibenik je zavzel Neretvo in postal sosed Pelješcu, medtem ko je Mostar dobil zatočišče na Drini.

Poleg teh »trofejnih kozlov« so v učbeniku tudi »mylejše« napake in nelogičnosti. Makedonski osnovnošolci se začudeno učijo, da je Makedonija velik predelovalec oljk, ki jih v Dalmaciji in Primorju ni razen v Titogradu, za nameček pa so na istem zemljevidu »pozabili« na znani prilepski tobak.

Tak učbenik z vsemi absurdnimi napakami je klasičen primer neodgovornosti in lenobe vseh tistih, ki bi morali pred tiskom pregledati šolske knjige. Obenem pa je tudi zgovoren dokaz »sodobnosti« šolstva, saj je učbenik v rabi že nekaj časa, uradno pa ni noben pred-

metni učitelj opozoril na te napake.

Naši v Romunijo, tuji k nam

V zadnjih letih je vse pogostejši pojav, da se dijaki, ki so dokončali srednje šole v Pančevu, Beli Crkvi, Vrscu in drugih mestih, odločajo za fakultetni študij v sosednji Romuniji. Številni, ki so dokončali študij v Romuniji, so se doma že zaposlili.

Z vprašanjem, zakaj ne študirajo na domačih fakultetah v Vojvodini in Srbiji, se je ukvarjala posebna komisija Občinskega komiteja ZK v Vrscu in prišla do zanimivih ugotovitev.

Komisija je namreč ugotovila, da so v Romuniji ugodnejši pogoji za vpis, zaradi česar so se za študij v Romuniji odločili številni študentje, ki na domačih fakultetah niso položili sprejemnega izpita. Razen tega je študij v Romuniji znatno cenejši kot doma, večina študentov stanuje v študentskih domovih (zasebna stanovanja niso dovoljena), hranijo pa se v študentskih menzah. Vsi, ki študirajo v Romuniji, običajno končajo študij v predpisanem roku in se vračajo v Jugoslavijo s fakultetnimi diplomami, večina jih takoj dobi delo.

Zanimivo je tudi, da študentje iz Jugoslavije v romuniji ne plačujejo šolnine v devizah, kar morajo njihovi kolegi iz drugih držav.

Vendar se jugoslovanskim fakultetam opisani »izpad« študentov ne pozna. V zadnjem desetletju se je namreč število tujih študentov, ki študirajo na fakultetah in višjih šolah v ožji Srbiji, podeseterilo! Največ jih je na beograjski univerzi, predvsem Arabcev in Grkov.

Dober glas seže v deveto vas, bi sklepal človek, če ne bi vedel za podrobnosti. Ena teh je, da tujci dobijo indeks, ki ga nikjer na svetu ne bi, ker v glavnem ne izpolnjujejo niti osnovnih pogojev za vpis. Ne poznajo jezika, v katerem spremljajo predavanja, nimajo ustrezne izobrazbe... Tako je kar precej tujih študentov, ki študirajo celo desetletje.

Tako naše gostoljubje uspešno prestaja tudi to preizkušnjo, zaslužek je kar dober (šolnina je tisoč do dva tisoč dolarjev), ugled pa tako že zdavnaj ni nikomur mar...

Dragocena država

V Tekstilnem kombinatu Zagreb so izračunali, da so lani plačali za prispevke, davke, izgubanje, nerazvite ter za druge dajatve 1,83 mi-

ljiona dinarjev na zaposlenega. To je približno toliko, kot bi dal občini za davke kak manjši gostilničar.

V tolažbo: delavci (pa ne samo zagrebški tekstilci) se tako vsaj lahko zavedajo, v kako dragoceni državi živijo...

Jugoslavije ni na seznamu

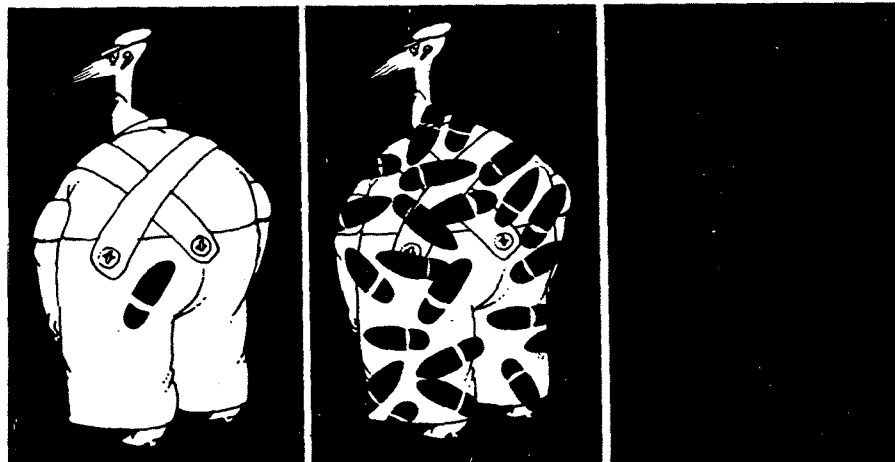
Cene delovne ure zaposlenih v industriji (vključno z družbenimi prispevki in nadomestili za dopust, praznike, bolniško itd.) so po podatkih zahodnonemškega gospodarskega inštituta IW znašale v nemških markah v letu 1987:

Švica 33,03, ZR Nemčija 32,67, Norveška 29,61, Švedska 27,61, Nizozemska 27,56, Danska 27,20, Belgija 26,26, Japonska 25,12, ZDA 24,57, Avstrija 24,49, Italija 24,27, Francija 22,41, Kanada 22,37, Avstralija 18,91, Irska 17,70, Velika Britanija 17,68, Španija 16,66, Grčija 8,17, Portugalska pa 5,32 zahodnonemške marke.

Jugoslavije v tej preglednici ni. S približno tremi markami pa bi bila tudi tokrat prepričljivo zadnja...

Ob tem mi je malce zlobno prišla na misel slovenska popevka »Delam, delam, delam – kot zamorc...«

Vaš Sime

Miličniki na preživljanju v naravi

Premagani predsodki

Eden temeljnih pogojev v morebitni vojni, ali kakšni drugačni izredni okoliščini, je preživeti. V tem trenutku se zdi to dokaj lahko, saj greš v trgovino ali mesnico in kupiš najbolj nujne stvari. Toda v izrednih razmerah temu ne bi bilo več tako, še posebej ne za manjše skupine ljudi, ki bi zaradi svojih posebnih nalog morali dalj časa ostati skrite. Tako se nekatere enote JLA in TO urijo za preživetje v naravi, s tistim, kar ta nudi. Pred leti pa so se za tovrstno urjenje odločili tudi v organih za notranje zadeve, točneje v milici.

Poznospomladanski petek. Dež neusmiljeno pada in čez prostrane kočevske gozdove se leno vali megla. Na dogovorjenem križišču me čaka eden izmed miličnikov.

Prisedem v njegovo teren-sko vozilo in po makedamski cesti, polni lukenj z vodo, sva se počasi odpeljala protitaboru. Nenadoma pritisne zavore. Začuden ga gledam, ko izstopi iz vozila.

V majhni kartonski škatli so se znašli trije ali štirje polži. Do tabora se je še nekajkrat ustavil in škatla je bila polna polžev. Cesta se je povsem približala Kolpi. »Na reki znova gradijo jezove, s katerimi jo bodo nekoliko umirili, pa tudi rib naj bi bilo več.

Zato je cesta še bolj razrita.« pravi voznik Dule. Spet ustavi in radovedno ga opazuje, kje bo zdaj pobral polža; toda izgine v nekem grmovju. Čez nekaj minut se vrne in iz ust mu privre pridušena kletvica. »Trnek je prazen,« pravi. Avtomobil poskoči in peljeva se naprej. Nenadoma se cesta razširi in konec. Dule je obrnil avtomobil in peš sva se odpravila naprej.

Tabor ob ruševinah mlina

Nisva naredila niti dvajset korakov, že sem po hrbtu čutil zopрно vlago, pa tudi iz čevljev so začeli prihajati čudni glasovi. Po dobrih dvestotih metrih sva se znašla sredi tabora.

Na desni strani je stal zid, ostanek enega številnih mlinov, ki so tod stoletja mleti žito. Nekaj metrov nižje pa teče Kolpa. Na levi zagledam prvi bivač in nekaj metrov stran še enega, ki pa je bil precej manjši od prvega. Nekaj metrov od prvega bivaka je bilo narejeno ognjišče, na katerem je prijetno plapolal ogenj, iz kotliča nad njim pa je prijetno dišalo. Med drevesi je bilo razprostrto šotorsko krilo, ki je majhno kuhinjo in ogenj branilo pred dežjem. Kuhar Valenta me je povabil pod streho in mi v roko potisnil skodelico s čajem. Poskusil sem ga. Bil je zelo okusen. Sam pri sebi sem začel ugibati, katere vrste naj bi bil. Lipov ni, šipkov tudi ne in raje sem se vdal. Vprašam, kakšen čaj pijem. Valenta se je skrivnostno zasmel in odgovoril: »Ta čaj, ki ga imam vedno pripravljenega za žejo ali pa za pogreti, je iz bezgovih cvetov. Verjetno gre ravno temu čaju zahvala, da se ni nihče prehladil na tem preživljanju.«

Še malo bolj sem se razgledal po okolici kuhinje. Nedaleč stran sem zagledal kačjo kožo, nataknjeno na palico. Na drevesu je bila obešena še ena in poleg nje je visel polh. Streljaj stran od kuhinje pa je stalo ogrodje, nare-

jeno iz vej; podobno je bilo ogrodju indijskega viggama, le da je bilo veliko premajhno za odraslega človeka. Nad tlemi pa je bila med posameznimi vejami strešna opeka. Valenta mi je povedal, da je začel graditi krušno peč, vendar je zaradi dežja ne more dokončati.

Dež pa je še vedno neusmiljeno padal in vedno bolj sem bil moker. Našli so odvečni dežni plašč in s hvaležnostjo sem si ga ogrnil.

Dobro narejeni bivaki

Medtem je v tabor prišel tudi starešina Janez, ki je bil eden organizatorjev preživljanja v naravi. Kratek pozdrav in beležka se je začela polniti. »Namen tega preživljanja je večstranski, predvsem pa smo na njem seznanili naše fante z enim izmed izrednih položajev, navajali smo jih na opazovanje in prilagajanje naravi in naravnim silam. Seznanili smo jih tudi z možnostmi in oblikami zaščite in prživljanja v izrednih razmerah in na različnih ozemljih, spoznali so tudi živalstvo in rastlinstvo v temdelu naše republike. Ob praktičnem delu pa smo preverili še pridobljene veščine in znanje. Prostor za preživljanje pa smo izbrali na podlagi vnaprejšnjih izvidovanj po karti in po ogledu ozemlja. O svojem usposabljanju pa smo obvestili postaji milice v Kočevju in Delnicah na Hrvaškem. To pa smo storili predvsem zato, če bi prišel tja občan in sporočil, da je na tem območju skupina ljudi, in da na postaji vedo, kaj morajo narediti.«

Odšla sva nekaj korakov ob Kolpi in v grmovju je bil eden izmed bivakov. Bil je skoraj pol metra dvignjen od tal, tako da je voda odtekala. »Ta bivač je najboljši od vseh. Vidi se, da ga je dajal starešina Janez. Nekoliko bolj v hribu in ob starem zidu pa si je postavila bivač skupina mladih miličnikov. Bil je bolj prostoren, za njegovo streho pa so lahko uporabili tudi plastično folijo.

Po ogledu tabora mi je bilo jasno, da so si fantje naredili dobre bivake, v katerih so bili, kljub vlagi in dežju, na suhem in v katerih so se dobro naspali. Kljub temu, da sem že ob prihodu v tabor videl kuhinjo, me je vse bolj vznemirjalo vprašanje, kaj so prinesli s seboj in kaj so nabrali in ujeli v naravi.

»Poleg osebne opreme miličnikov smo vzeli s seboj tudi sol, nekaj sladkorja, kuhinjske kotličke, lopatke, sekire, žico, vrvi, sveče, mačete, lok s puščicami in trnke,« je dejal starešina Janez. »Pri ne s slikami, nekateri fantje pa že poznajo vrsto rastlin, od hermelike, do divjega hmelja, katerega mladike so o okusu podobne belušem in še bi lahko našteval.«

Polh je bil največji plen

V bistvu je ves dan minil v iskanju hrane, kljub temu so potekale tudi nekatere druge dejavnosti, zavaorvanje tabora, notranje službe in podobno. Nekateri so morali popravljati bivake, bilo pa je še nekaj drugih drobnih opravil. Seveda pa bi bilo v izrednih razmerah drugače. Vedeti namreč moramo, da so se z lovsko družino dogovorili za odstrel divjadi, to je do srnjadi, toda ves čas bivanja ob Kolpi je niso videli. Videli pa so jelene in košute. Toda, teh niso uplenili, čeprav bi bil za več dni rešen problem z mesom. Trav, gob in drugih rastlin za prikuho in začimbe pa je dovolj. Tako je bil polh največja »mrcina«, ki so jo uplenili v gozdu.

Poleg tega pa so jedli še kače, polže, žabe in ribe. Kot pravi starešina Janez, v začetku preživljanja ni bilo polžev, ko pa je začel padati dež, jih je bilo precej. Toda če bi hoteli z njimi nasiti večjo skupino, bi jih morali nabrati zelo veliko. Miličniki pa so jih nabrali toliko, da je vsak lahko preizkusil, kakšen je kuhan polž. Kač bi lahko nalovili za prehranjevanje manjše skupine, vendar bi tudi teh moralo biti veliko. Za en obrok enega človeka bi bile potrebne tri ali štiri in, kot je dejal starešina Janez, bi jih na nekaj kvadratnih kilometrih povsem iztrebili.

Beležka je postajala vedno bolj polna, pa tudi mokra. S starešino Janezom sva piskala zavetje pod šotorskim krilom kuhinje, vendar naju je kmalu pregnal kuhar Valenta, saj je moral očistiti kačo in polha. Pri delu mu je »asistirala« starešina Janez. Nekaj spretnih rezov z nožem in kača je bila očiščena, še curek vode in pripravljen je bila za v ponev. »Na začetku smo bili pri tem delu nekoliko živčni, saj imamo v svoji podzavesti veliko predsodkov pred kačami. Ko sem dajal iz kože prve kače, sem večkrat naredil korak nazaj, ko se je zvila in se tega nisem zavedal, pa tudi kača že dolgo ni bila nevarna,« pravi kuhar Valenta.

Ko sem gledal Kolpo, kako teče mimo tabora, sem bil prepričan, da so se najedli vsaj rib. Toda Janezove besede so me zanikale. »Lovili smo tudi ribe, vendar jih je bilo premalo, da bi nasitili vso skupino. To še ne pomeni, da v Kolpi ni rib, le vsaka reka ima svoj poseben način lova, posebne vabe. Mi pa smo to delali samo z ribiško vrvico in trnki. Za palico pa smo uporabili primerno vejo iz bližnjega grmovja. Prav zaradi neprimernih palic nam je pobegnila marsikatera večja riba. Nekaj smo jih sicer ujeli, dve večji in nekaj zelenik, toda vsega skupaj jih je bilo za dva ali tri obroke, ki jih dobiš v gostilni.«

Mlajši so imeli več predsodkov

Medtem ko smo se pogovarjali, je Valenta izkožil polha in v kuhinjo je prišel Dule z nabranimi polži. V kotliču

je že vrela slana voda in slinarji so bili v trenutku v njem. Nekaj časa jih je Valenta pustil v kropu, da so se oparili.

V ponvi pa so se medtem pekli koščki kače. Ko je bila pečena, so mi jo ponudili. S težkom srcem sem vzel košček in ga ogledoval z vseh strani. Nazadnje sem zaprl oči in ugirnil. Priznati moram, da ni bilo slabo. Okus je bil podoben kot pri pečenih sardelicah.

Starešino Janeza sem vprašal, kako so miličniki sprejemali takšno hrano. »V skupini so fantje, ki so že nekaj let v organih za notranje zadeve, nekaj pa je takšnih, ki so še dokaj sveži v naših vrstah. V začetku je bilo pri obrokih nekaj razlik, saj so starejši lažje in brez predsodkov pojedli vse, kar so dobili, od različnih juh, pečenih kač do polžev. Mladi pa so nekoliko vihal nosove; toda pri vsakem obroku je bilo predsodkov manj in kmalu so premagali tovrstne zavore.«

Povedati je tudi treba, da ta skupina ni izkoristila še ene možnosti za prehrano, in sicer okoliške kmete. Tam se prav gotovo lahko skozi vse leto dobi krompir, korenje, kolerabo in še kaj drugega koristnega za v lonec.

Odvisni so bili drug od drugega

Medtem ko je iz kuhinje dišalo po sveži hrani, sem starešino Janeza prosil, naj oceni to preživljanje v naravi. »To ni moje prvo preživljanje v naravi. Če letošnje primerjam z enim prejšnjih, je sedanje veliko težje, čeprav poteka pozno pomladi, tisto pa je bilo novembra, to je pozno jeseni. Tam smo že prvi dan uplenili srno in imeli zagotovljeno meso. Letošnje preživljanje pa je koristnejše, ker je prišlo bolj do izraza tisto pravo prehranjevanje. Zdi se mi koristno, da so bili fantje na preživljanju, saj bo kasneje vsak izmed njih, če bo prišel v takšen ali podoben položaj, znal pravilno uporabiti pridobljeno znanje. Preživljanje pa ima še eno pozitivno stran, to pa je navajanje na življenje v skupini. Vsak se je lahko sam prepričal, da je odvisen od drugih, in da so drugi odvisni od njega, fantje so se spoznali med seboj in podobno. To pa je koristno za izvajanje rednih nalog na delovnem mestu.«

Dež pa je vedno bolj padal. Starešina Janez je prisluhnil vremenski napovedi, ta pa je obetala samo dež in znova dež. »Sreča je,« je dejal Janez, »da gremo jutri domov.« Medtem je kuhar Valenta že pripravil eno izmed svojih znamenitih juh in fantje so se že začeli zbirati pred kuhinjo. Zaželel sem jim dober tēk in se hkrati poslovil od njih. Dule me je znova odpeljal do križišča, kjer me je čakal avtomobil in z velikim užitkom sem si na noge nataknil suhe nogavice in copate. Vprašal sem se, kako bodo veseli suhih nogavic in oblek fantje, ki jih je štiri dni neusmiljeno »pral« dež. Četudi je za nekaj trenutkov prenehala, je svoje dodala vlaga iz Kolpe..

Bojan Kuntarič

Nekoliko dvignjen bivač je nudil dvema miličnikoma toplo in suho zavetje.

Potrebno je samo nekaj rezov in koža ter notranji organi kače so ločeni od mišic in kosti.

Največja uplenjena žival-polh – je tudi končal v eni izmed juh.

Polži so oparjeni, zdaj pa jih je treba kuhati še kakšno uro in pol, nato pa bodo za hrano.

Vinica: pomagajte nam, ne bo vam žal!

Vreči iz sedla tiste, ki tjakaj ne sodijo

Navajen na številne nestanovitnosti razgretga ozračja našega časa z vsemi težavami in protislovji vred, ki nas pehajo v apatijo in razdraženost (nekateri ji pač ne vidijo korenin in še manj pomena in pomenljivosti), tako dojemam tudi Belo krajino in bežim od domovine Petra Klepca, njenih brez in stelnikov, četudi mi v mislih poje žlahtna Župančičeva pesem. In nikakršne evforičnosti ni, ne zanesenosti ob ljubkosti pokrajine, ki sem jo zapustil za seboj; le stiska ljudi v razgretim, z deževnimi kapljami blagoslovljenem ozračju, ostaja in razdrapani cesta, za katero ni moč zbrati denarja. Izveneva tako ves scenarij v enakost, ki jo ponujajo domala vse slovenske hribovske in obmejne pokrajine, od triglavskih vršacev tja do Sotle in Kolpe ter morja, izbeseduje se v nemoč volje in hotenja.

z Vinice, v zameno pa bi tjakaj, na hrvatsko stran, napeljali nekaj telefonskih priključkov, po bratsko, sosedsko. Za vnovično grizljanje kislih jabolk so tudi tokrat poskrbeli – birokrati obeh občin, črnomaljske in dugoreške. Našel se je tisoč in en razlog, s katerimi dopovedujejo ljudem ob Kolpi, da tako ne gre.

»Naša občina bi morala njihovo,« benti ravnatelj, »z argumenti pritisniti ob zid in se nehati z njimi igrati mačko in miško, z ljudmi pa marionete.«

stotke. Hkrati se soočajo z močno konkurenco na jugu, kjer so, kot je zadevo nekoliko ironiziral, tekstilni obrati v domala vsaki vasi in kjer prodajajo izdelke za vsako ceno (da le prodajo).

»Mi pa še kar naprej gradimo,« ne vidi izhoda Starešinič. »Te dni sem bral, da je začela delati nova tekstilna tovarna na Kosovem, v Evropi konfektioni zapirajo vrata, Jugoslavija pa o kakšnem dohodkovno zanimivem poslu preprosto ne razmišlja. Ne morem si predstavljati, da bi v takšnih razmerah lahko izsilili boljše cene.«

Pred dvema letoma elektrificirana zadnja vas?!

Župančičeva rojstna hiša je zaprta. Pod Vinico drema avtokamp. Na pol razpadla, a po arhitektonski zasnovi zelo zanimiva trška hiša neugledno sili v ospredje. Tudi sicer bi se dalo marsikaj polepšati, urediti, v veselje domačinov in gostov, ki jih Vinici ne manjka. Že leta se vasi trudi pridobiti turistični sloves, le da ji to nekako ne uspeva. Če smo turizem res ljudje – in ni dvoma, da v to ne bi verjeli – potem bo treba krepkeje pljuniti v roke. Časi so takšni, da nihče nikomur nič ne podari.

Z Vladom Grdunom sedeva prijazni, lenivi Kolpi naproti, v avtokampsko zatišje, kjer se prav tako lenobno sonči nekaj tučev. Od zgoraj pogleduje na nas viniški grad, razkošje, ki to ni. Bržkone bi bilo treba vložiti vanj prenekateri dinar, če bi ga hoteli vključiti v viniško turistično ponudbo, kamor organsko sodi, a je last – zasebnika. Ta zahteva zanj lep kupček mark – ne dinarjev! Zaradi tega ni videti, da bi obkolpski lepote, ki mu je čas sicer ogloidal nekaj imenitno obleko, kmalu razveseljeval viniške goste. Pa bi jih lahko.

Viniški turizem ima sicer v sezoni kaj ponuditi, prireditve si kar podajajo roke, na voljo imate preimenitno Kolpo, prav takšno obrežje, kjer bolj kot ne životari kamp, v katerega že leta niso kaj prida vložili, vendar je ta turizem še vedno nedonošenček. Tujskih sob za – večinoma-prehodne goste in nekaj stalnih (zlasti Nizozemcev) skorajda ni, na psu pa je tudi viniško gostinstvo. Navsezadnje, tudi Kolpa ne kaže več tistega prijaznega, deviškega obraza in je vse bolj onesnažena, tako onesnažena, da v Vinici razmišljajo, kako bi prestavili vodno zajetje, speljano pod reko, za nekaj metrov vzdolž toka.

Grdun in njegovi mrzlično iščejo rešitve, ki so – navsezadnje, roko na srce – predvsem pri njih samih, zlasti, če govorimo o ureditvi avtokampa, kraja, gostinske ponudbe in še česa. Rešitve iščejo tudi zaradi tega, da se ne bi bilo nikomur več trebno izseljevati, kot so se pred vojno in po njej. V tem hribovitem, kraškem okolju, posejanem z vrtačami in globačami, kjer je prostora le za kakšno skromno njivico in kjer je možna le živinoreja, bi turizem lahko odigral pomembno vlogo.

»Asfaltirali smo veliko lokalnih, vaških cest, zdaj nam visi na glavi vodovod,« razgrinja načrte Grdun. »Rešiti moramo Kolpo, ki je vse bolj onesnažena. Na hrvatski strani se vanj izlivajo klavniški odpadki, tjakaj se steka kanalizacija. Počasi bo postalo vprašljivo tudi kopanje.«

Telefonskih števil je premalo. Naselja so vezana na kapnico. Poleti pa tudi pozimi vozimo vodo s cisternami. To je strahotno drago. Vse to, upamo, bomo v nekaj letih rešili skupaj z našimi delovnimi organizacijami, ki že sedaj precej

prispevajo za razvoj kraja. Odlašanja si ne moremo privoščiti: že sedaj nekatere vasi izumirajo. Damelj, na primer. Pred dvema letoma smo elektrificirali zadnjo vas, a že je potrebna obnova celotna napeljava v krajevni skupnosti. Jezi nas, ker ne dobimo ljubljanskega drugega TV programa. Imamo vse, kar je potrebno, le denarja za dodatne aparature ne. Tako le se mi zareče ob takšnih priložnostih: medtem ko se mi točemo za osnovne, a nujno potrebne stvari, drugod ne

Jože Režek, ravnatelj: »Otroci so žrtve neke čudne politike!«

manjka razkošja, partizanska Bela Krajina pa še vedno drobenclja ob strani.«

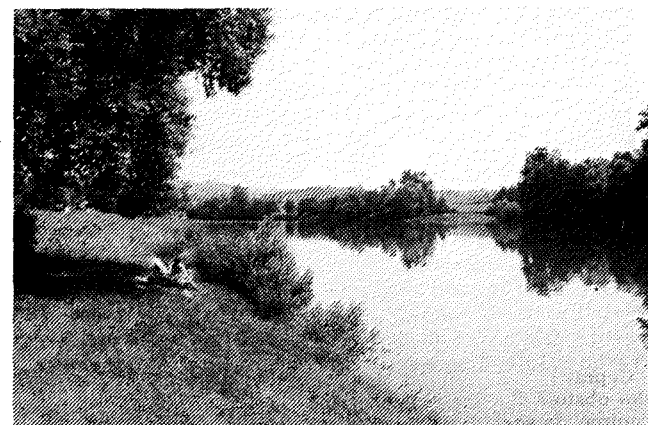
Splošnega zdravnikar ni

Zaživeti s polnimi pljuči dobrega zraka, potrebnega turističnemu razvoju, pomeni urediti razmere v kraju, kraj pa ta

Jože Stene: »Pozivam zasebnike in organizacije združene dela...!«

hip nujno potrebuje urejeno gostinstvo, trgovino s spominiki, manjšo trafiko, vsekakor pa stalnega splošnega zdravnikarja. Ta zaenkrat prihaja v vas le občasno, po potrebi, neglede na nesporne potrebe sicer obsežnega območja. In Grdun znova ponovi že slšano: poštenega nosilca razvoja turizma ni. V avtokamp nihče že dvajset let ni vložil niti fیکا! Ko je na

Ob lenivi, a prijazni Kolpi spodaj pod Vinico še vedno kraljuje mir, napovedi pa so nekoliko bolj optimistične.

Črnomaljsko prišel ljubljanski Golfturnist, tozdgostinstvo Bela Krajina, so se belokranjske duše veselo vznemirile, kajpak pa je ostalo le pri »vznemirjenju«, ki se je spremenilo v kritično nerganje.

»Iz Črnomlja, še bolj pa iz Vinice, se v Ljubljano težko prodre,« je upravičeno siten naš tajnik, ki pa kljub vsemu le našteva njihove prednosti:

»Lovstvo, ribištvo, čolnarjenje, odlična, za turiste, ki so namenjeni proti morju in od tam nazaj, točka za nekajdnevni počitek. Župančičeva rojstna hiša (skorajda nenehno obiskovana), gobarija, polhi, literarna srečanja...«

In spet stara, zguljena, že kar hreščeča pesem: sami vsega tega ne zmoremo, niti ne znamo, to bi lahko spravili v življenje le s pomočjo iznajdljivega, razumevaločega nosilca turističnega razvoja, kar pa ljubljanski Golfturnist zagotovo ni in najbrž tudi ne misli biti. Evgen Žagar v gostišču Kamp v Vinici se sicer res lahko pohvali z dokaj uspešno letošnjo sezono, ki bo menda nekoliko boljša od lanske (1600 nočitev), s prireditvami (igre na Kolpi, Jurjevanje, različne folklorne predstave idp.), to pa je skoraj vse, nemoč ostaja.

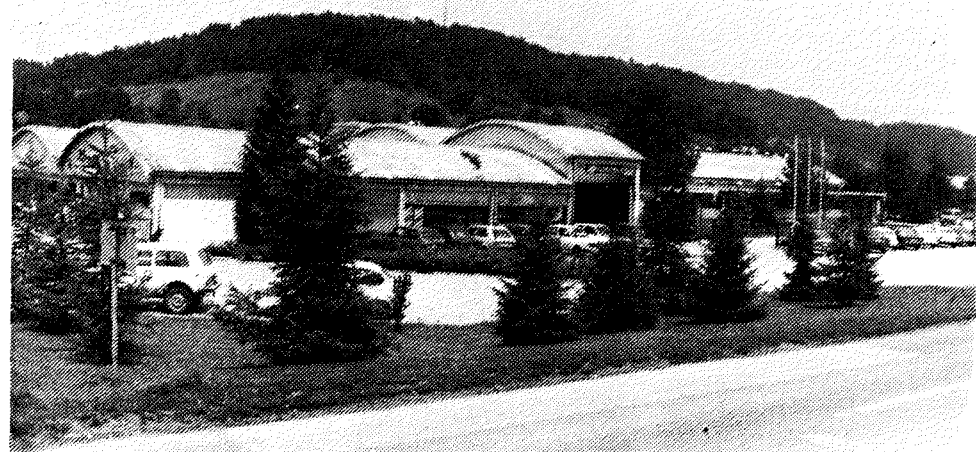
Grdun me, preden se podam med viniškimi hišami v breg in naprej proti Črnomlju, opozori na domačina, Jožeta Stegnetarja, ki je nekakšen domači ekspert za turizem. Vinico zapustim razdvojen, razočaran in – vedno znova – navdušen nad dobro voljo in prizadevanji ljudi, da bi izbežali iz svojega kraja, kar se največ da.

»Na Dolenjskem,« se kar hitro, v Črnomlju, vrževa v vrtinec viniške prihodnosti, v katero Stegne neomajno zaupa, gradeč na turizmu,« smo, kar se turizma tiče, praktično na repu. Ne moremo se uskladiti niti med gostinci, kaj šele trgovci, poštarji, skratka, s tisti, od katerih je ta gospodarstva panoga posebej odvisna. Osnovna šola Vinica premore turistični krožek, ki je lani poslal odprto pismo Golfturnistu. Do danes niso dobili odgovora.

Ljudje se prednosti pokrajine, turizma, preprosto ne zavedajo. Niti niso vzgojeni, da bi drugače mislili. Propaganda je pastorek. Prospektov nimamo. Pred leti smo sicer dobili posojila za ureditev kmečkega turizma, a so jih ljudje porabili za druge stvari.

Zaradi vsega tega pozivam zasebnike ali organizacije združenega dela, ki so pripravljene vlagati v viniški turizem (pod posebnimi, ugodnimi pogoji!), da to kar najhitreje store, sicer nam bo že tako zamudniški vlak pobegnil. Hvalen sem, da imajo Novoteks, kmetijska zadruga, banka in še kdo poslušal za naša turistična prizadevanja, vendar je to premalo.«

Med premetavanjem po belokranjski cesti mi blodi po glavi misel. Kako naj na Vinici pridejo do tistih 200.000 nemških mark, potrebnih za odkup njihovega gradu, na patriotizem namreč nihče ne računa. In še mi blodi po glavi, zakaj so ti »nosilci turizma« tako nezanesljivi, tako trdni v svojih pridobitniških sedlih... In tudi, zakaj imajo več sreče tisti, ki prekladajo papirje z vsemi

Novoteks, rešitev za obkolpske Belokranjce, a le za ženski del.

Pridem v Vinico in pozdravi me razdrapan – cesti podoben – kažipot, dolčas slovenske vasi se košati pod soncem, avtomobili, največkrat z oznakami tujih dežel, pa drve mimo, le malo se jih ustavi, pravzaprav, zakaj le...

Z Vladom Grdunom, tajnikom krajevne skupnosti, obiščeva šolskega ravnatelja, Jožeta Režeka, ki se mu možgani kravljajo zaradi prenapetosti zadnjih šolskih dni. A vendarle najde čas za skromno časnikarsko opravilo, za nekaj skopih minut. Izvem, da se je dolgoletno upadanje števila šolobveznih otrok zadnja leta le ustavilo in tako je ostalo upanje, da bo deželica doživela renesanso. Režek pripisuje to Novoteksovemu obratu, ki je uspel zadržati ljudi v tem prepletem koščku domovine.

Kljub temu pa šolska srenja s šolniki vred že nekaj let grizlja kisla jabolka, ki jim privablajo na obraz še bolj kisle nasmehe. Bременa naj bodo porazdeljena enakomerno

Šola je že nekaj let premajhna. Po ukinitvi petih podružničnih šol se mladoletna stiska v prostorih, ki so bili namenjeni zgolj za Vinico in njeno najokoliško okolico. Svetel žarek uapanja: s pomočjo samoprispevkov, (ti so za Belokranjce kot kruh in voda) prispevne stopnje nikakor niso majhne, in z drugimi sredstvi bodo že letos – z zakasnitvijo – začeli z adaptacijo in razširitvijo šolskega prostora.

52 odstotkov učencev se v šolo vozi, dan za dnem se zgrinjajo s tega kraškega sveta otroške postave v obkolpsko dolino, v Vinico, pet obkolpskih, hrvatskih vasi pa še naprej vztrajno pešachi.

»Kljub mnogim dogovorom s šolskimi oblastmi v sosednji hrvatski občini,« pripoveduje ravnatelj, »nam še ni uspelo, da bi ta problem uredili, saj tam ne kažejo nikakršnega zanimanja. Otroci, ki hodijo v našo šolo – tako so se odločili starši sami – so tako žrtve neke čudne politike. Treba je tudi povedati, da so njihovi starši zaposleni pri nas in da naše delovne organizacije za potrebe občine in krajevne skupnosti namenljajo po domicilnem principu precejšnja sredstva,

seveda tudi za šolstvo in otroško varstvo; mi pa od tega nimamo nič.«

Na hrvatski strani so preprosto gluhi – na obe ušesi, otroci pa še naprej trgajo čevlje po makadamu in kolovozih, ki jih dežela tostran in onstran Kolpe premore še lepo število kilometrov. Ne nazadnje koristi-

Jože Starešinič, Novoteksov direktor: »Konkurenca je seveda zdrava, ne pa vsakršna in za vsako ceno!«

jo občani Duge Rese na slovenski strani tudi vse preostale storitve, od zdravstvenega varstva pa tja do šolstva. Če stvari povsem razumejo občani, jih je težko dopovedati občinskemu uradniku, ki se sklicuje na zakone.

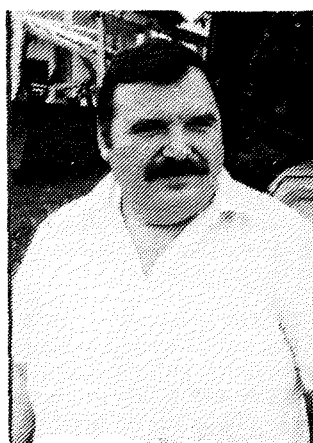
»To je le delček težav,« nadaljuje Režek, »zamisliti se bomo morali tudi nad omejevanjem sredstev za našo dejavnost, čeprav se zavedamo, da prav vsega pridobljenega standarda ne bomo mogli zadržati. Industrije, razen Novoteksa, nimamo, drugih virov pa tudi ne. Se pa nikakor ne strinjamo, da bi še naprej jedli črn kruh, tisti pa, ki so že doslej potico, da bi jo mlatili tudi poslej. Šolstvo v črnomaljski občini bo bržkone moralo krčiti tudi pri sebi.«

Vi nam vodo, mi vam telefon

Obkolpsko-viniške težave, po besedah ravnatelja Režka, stegujejo svoje tipalke še naprej, globlje. Voda v teh krajih ni od boga dana, krepko se je treba boriti zanjo, na hrvatski strani pa jo premorejo nekoliko več. Če bi poslušali ljudi, problemov ne bi bilo: pripravljeni so jo odstopiti ljudem

Kako rad bi pravzaprav odgovoril na sitno muho podrepano, to nenehno stokanje in mevžljanje s težavami, če ne bi vedel, da so ljudje resnično voljni, da pa je nemogoče ves napredek graditi zgolj na samoprispevkih, ki si kaj hitro zbrusijo zobe ob številnih nasprotovanjih in nesoglasjih birokratov! Človek pač dela, če je za nekaj motiviran, če vidi rešitve, nikakor pa ne, kadar mu sadovi dela nenehno padajo z drevesa, gnili in redki.

V šolsko zbornico je zaneslo Novoteksovega direktorja, Jožeta Starešiniča. Njegov tozdgostinstvo zaposluje 330 Belokranjcev in sosedov z one strani široke Kolpe. Viniški tekstilci so, izvem, vsa leta dvigovali produktivnost in jo pripeljali na zavidljivo raven. Letos so za osem odstotkov dvignili plan, tudi plačani niso najslabše. V izvoz gre skoraj 80 odstotkov

Vlado Grdun, tajnik krajevne skupnosti Vinica: »Obesili smo se na turizem...!«

moških in ženskih hlač vseh vrst, kril in podobnega, letos pa naj bi se ta številka povzpela na 90 odstotkov. V glavnem gre za takomenovane »lon« posle, pove Starešinič in doda, da je osnovna težava v tem, da so materiali strahotno dragi in da v bistvu prodajajo le – delo... Amerikanci in evropski zahodni trg so tako lahko več kot zadovoljni.

Starešinič premleva stare, a sveže stvari. Devalvacija je z novimi cenami požrla ves učinek, devizne stimulacije pa so se zmanjšale za okoli 4 od-

Za dinamično zunanjo politiko

V slovenski Skupščini so nedolgo tega obravnavali poročilo o mednarodnem sodelovanju oziroma vlogi SR Slovenije pri oblikovanju zunanje politike in mednarodnih odnosov SFRJ Jugoslavije, da bi poudarili pomembnost našega tvornega sodelovanja v tem dogajanju in predvsem podružbljanju mednarodne dejavnosti. Iz poročila, pripravljenega v ta namen, smo za objavo izbrali nekaj temeljnih odstavkov.

Skupščina SR Slovenije z obravnavo mednarodnega položaja in sodelovanja SFRJ in SR Slovenije uresničuje svojo ustavno vlogo na področju zunanje politike in mednarodnih odnosov. Ustava nalaga, da SR Slovenija – skupaj s socialističnimi republikami in pokrajinama – tvorno sodeluje pri oblikovanju, sprejemanju in izvajanju enotne zunanje politike in mednarodne dejavnosti SFRJ, ter je soodgovorna zanj in za lastno mednarodno dejavnost.

Ustava SR Slovenije nalaga tudi posebno obveznost, to je skrb za obstoj, položaj in ohranjanje nacionalne identitete slovenskega naroda izven matične domovine (narodne skupnosti v zamejstvu, izseljenci in občani, ki žive in delajo v tujini.)

Kriza v Jugoslaviji vpliva na dinamičnost in uspešnost zunanje politike SFRJ ter na njeno vlogo in prestiž v mednarodnih odnosih. Potreba po lastnem razvoju in po ohranjanju aktivne vloge enakopravnega položaja v svetu zato zahtevajo, da si SFRJ zastavlja ambiciozno, vendar uresničljivo strategijo mednarodnega sodelovanja. SR Slovenija se v okviru svoje ustavne vloge kot soodgovorni konstitutivni del SFRJ zavzema za tako strategijo, ki bo na podlagi realnih možnosti, skupnih interesov v Jugoslaviji in specifičnih pogojev republik in pokrajin podrobneje opredelila prioritete smeri mednarodne dejavnosti Jugoslavije, pa tudi prioritete republik in pokrajin pri njihovem samostojnem in usklajenem mednarodnem delovanju.

Temeljni pečat našemu mednarodnemu položaju, zlasti pa ekonomskim odnosom s tujino daje splošen gospodarski zastoj v celotni državi. Dosedanja strategija gospodarskega razvoja in ekonomskih odnosov s tujino ne spodbuja zelenega vključevanja naših organizacij združenega dela v mednarodne gospodarske tokove. Pomemben znak takega stanja je zaskrbljujoče upadanje deleža jugoslovanskega izvoza v svetovni trgovini in neustrezne strukture jugoslovanskega izvoza.

Razreševanje problemov naše zadolžitve v tujini je eden pogojev za uspešno uresničevanje strategije mednarodnega sodelovanja SFRJ. Neaktivna, proti svetu zaprta ekonomska politika nas lahko privede v še bolj neenakopravne odnose na svetovnem finančnem in blagovnem trgu z vsemi svojimi političnimi implikacijami.

Javnost mora biti obveščena o stanju, problemih in posledicah zadolževanja v tujini. Le tako bo naše gospodarstvo imelo jassen pregled nad vsemi problemi našega zadolževanja v tujini, kar bo omogočalo ustrezno reagiranje, prilagajanje in samopravno odločanje o lastnih razvojnih možnostih.

Sosedje

Skupščina SR Slovenija ugotavlja, da imajo prioriteto dobrososedski odnosi. Zaveda se dejstva, da ti odnosi vsebujejo tudi blokovsko dimenzijo, vendar nam prav sodelovanje s sosedji lahko omogoča uresničevanje politike neuvrčenosti v evropskih okvirih. V sodelovanje in sporazumevanje s sosedji so po svoji ustavni vlogi in odgovornosti vključeni vsi subjekti – od posameznika do federacije. Pri tem je izredno pomembno sodelovanje obmejnih regij, občin, družbenih organizacij in občanov.

Evropa

Jugoslavija je kot del geopolitičnega evropskega prostora vitalno zainteresirana za uveljavljanje novih pozitivnih teženj v Evropi. Ekonomski, tehnološki in siceršnji integracijski procesi v vse bolj povezanem in medsebojno odvisnem svetu terjajo naše prilagajanje ter zahtevajo aktivno vlogo SFRJ Jugoslavije v Evropi. Ti procesi so korak v smeri preseganja klasične blokovske delitve in hotenj Evrope po uveljavitvi lastne politične, gospodarske, kulturne in tehnološke identitete.

Jugoslavija mora spremljati in se smiselno vključevati v vsa področja družbenega

dogajanja v evropskem prostoru.

Jugoslovansko sodelovanje bi zahtevalo več sistematičnosti, usklajenosti in načrtnosti. Tesnejše sodelovanje in spremljanje dogajanj bi omogočilo številnim subjektom v domovini, da spremljajo dogajanje v Evropi, pa tudi da se v te procese vključujejo.

Neuvrščeni

Ekonomski odnosi z neuvrčenimi in deželami v razvoju so za nas izredno pomembni in so sestavni del skupnega boja

za vzpostavitev Nove mednarodne gospodarske ureditve.

Poleg multilateralnega sodelovanja SFRJ z neuvrčenimi in deželami v razvoju na političnem in ekonomskem področju je izredno pomembno tudi bilateralno, predvsem gospodarsko sodelovanje Jugoslavije s temi deželami. Vendar pa glede na skromne potencialne Jugoslavije kot tudi neuvrčenih in dežel v razvoju lahko Jugoslavija uspešno gospodarsko sodeluje z njimi le z izdelano strategijo, ki bo jasno in konkretno opredelila izbor področij in držav, s katerimi bomo prioriteto sodelovali.

Uresničevanje ustavnih obvez do delov slovenskega naroda izven SFRJ

1. Slovenska narodna skupnost v zamejstvu

Na temelju mednarodnih sporazumov in glede na stopnjo razvitosti odnosov s posameznimi sosednjimi državami je sestavni del sodelovanja s sosedji tudi skrb Jugoslavije za dele njenih narodov, ki živijo v sosednjih državah subjekt tamkajšnjega političnega, gospodarskega in kulturnega razvoja. Hkrati pa vztrajamo, da sosednje države izpolnijo svoje mednarodno pravne obveznosti glede položaja manjšin (Avstrijska državna pogodba, Osimski sporazum, mirovne pogodbe in ustrezni multilateralni mednarodni pravni akti). Le tako se lahko naše manjšine uspešno razvijajo in prispevajo k razvoju večinskega naroda države, v kateri živijo, hkrati pa ostajajo tudi pomemben dejavnik medsebojnega sodelovanja sosednjih držav.

Ob spoštovanju nedotakljivosti meja in veljavnih mednarodnih pogodb in sporazumov je skrb SR Slovenije obstoj delov slovenskega naroda, ki živijo izven meja SR Slovenije in SFRJ, ustavna obveznost. To je temeljna vsebina pojma „skupni slovenski kulturni prostor“.

V skrbi za obstoj in razvoj slovenske narodne skupnosti v zamejstvu imajo posebej pomembno vlogo obmejne občine v svojih dnevnih, vsestranskih stikih s pripadniki naše narodne skupnosti v zamejstvu in z njihovimi organizacijami.

2. Izseljenci

Skupščina ugotavlja, da sodelovanje z izseljenci – ob doselednem spoštovanju njihove subjektivnosti in interesov – predstavlja dolžnost naše družbe, vseh družbenopolitičnih organizacij in organov, samoupravnih interesnih skupnosti, kakor tudi gospodarskih asociacij in subjektov znanstvenoraziskovalnih, izobraževalnih in kulturnih ustanov, športnih društev itd. Posebno odgovornost pri tem nosijo tisti organi in organizacije, ki imajo po svoji naravi dela razvitejše mednarodno sodelovanje z deželami, v katerih živijo naši izseljenci in tiste temeljne skupnosti, od koder izhaja naše izseljenišvo. Slovenska izseljenska matica pri tem opravlja izredno pomembno vlogo koordinatorja našega celotnega sodelovanja z izseljenci na vseh področjih.

3. Delavci v tujini

Skupščina SR Slovenije ugotavlja, da je naša politika do delavcev v tujini jasno opredeljena na izhodišču, da naši delavci v tujini predstavljajo del nacionalnega bogastva. V operacionalizaciji te politike se morajo organi in organizacije v republiki s konkretno dejavnostjo zavzeti, da se omogoči tem delavcem vrnitev v domovino. Pri tem je potrebno posebej skrbeti, da se omogočijo pogoji za uveljavljanje njihovega intelektualnega in izkustvenega potenciala in njihovih sredstev za naš razvoj. To je možno le z ukrepi ekonomske politike in prilagoditvijo upravnih postopkov in njihovim poslednim uresničevanjem v republiki in posebej še v občinah.

Kalejdoskop tega tedna

Vzhod : Zahod

Pri iskanju odgovorov na vprašanje, kakšen socializem potrebuje ljudstvo Kitajske, postajajo demonstracije pogosta oblika množičnega izražanja nezadovoljstva z nepredvidljivimi posledicami in morebitnimi socialnimi naboji. Reforme same nikoli doslej niso bile neboleče, bližnjice v teh prizadevanjih pa malodane ne obstajajo. Demonstracije se zarisujejo bodisi kot javno izražanje nečesa, bodisi kot izzivanje ali zastraševanje, dopustna meja pa je od primera do primera različna. Načelno pa vendarle drži, da je narod, ki se odreče prihodnosti, ker ga je strah njenih ekscesov, bolan in da takšne prihodnosti ni vreden.

Kitajska danes nedvomno je svojevrsten socialističen laboratorij, poučen tudi za druge udeležence socialistične prenove. Čeprav je nekdo pikro pripomnil, da ideološki preboj na Kitajskem šepa dva koraka za prakso, namesto da bi teklen sedem milj pred njo, pa vendarle ne manjkajo tudi takšni, ki pravijo, da se mnogi v največji socialistični deželi boje kapitalizma, ker pač ne dojemajo, da se je kapitalizem po Marxu bistveno spremenil in da je moderni kapitalizem največja kreacija človeške civilizacije. Teoretični pluralizem v kitajskem partijskem vrhu za zdaj dopušča tudi tveganje. Zavedajo se namreč, da socializem ni popoln in da tudi kapitalizem ni tako črn, kot so donedavna mislili.

Pekinški trg »nebeškega miru« je bil pred časom znova prizorišče demonstracij nezadovoljnih študentov zaradi nazadujočega gmotnega položaja kitajskih intelektualcev, demonstracije pa so nehote spomnile na dogodek ob koncu leta 1986 in v začetku 1987, ko so tedanje študentske demonstracije v končni posledici povzročile odstop Hu Jaobanga s položaja generalnega sekretarja, pa tudi diferenciacijo znotraj kitajske partije. Bolj kot takrat je danes jasno, da je ugled Deng Xiaopinga v spopadu konservativcev in reformistov zahteval položaj Hu Jaobanga, ki pa danes vendarle sedi v kitajskem partijskem vrhu.

Čeprav med največjima socialističnima državama SZ in Kitajsko obstoje številne razlike pa nečesa ne gre prezreti. Zdi se namreč, da se je prvi mož sovjetske perestrojke Mihail Gorbačov v preteklosti zaradi plime konservativizma moral začasno odreči gorečemu privržencu prenove Borisu Jeljcinu, ki bo najverjetneje sorazmerno s kritikami na račun Gedorja Ligačova, znova izplaval na politično površje. Ne gre namreč prezreti sklepnih priprav na vseh partijsko konferenco, ki se bo začela prihodnji teden, prvič doslej pa so se pojavile tudi javne kritike Ligačova kot zaviralca reform. Konferenca bo, kot kaže, pomembnejša od marsikaterega dosedanjega kongresa, na njej pa naj bi se kopja lomila okrog kadrovske prenove, zlasti v CK-ju, dinamizma gospodarskih reform, dnevi red pa spričo nevarno spolitiziranega nacionalnega vprašanja gorske enklave Karabah še zdaleč ni izčrpan. Izseljevanje Armencev se nadaljuje, demonstracije, ki gredo v stotisoče, tudi, vojska pa je minule dni v nekaterih azejbardžanskih mestih že posredovala.

Takšen razplet dogodkov ne more koristiti niti Armencem niti Azejbardžancem, doslej pa se je že izkazal kot voda na mlin konservativcev, ki Gorbačovu očitajo, da je s prenovo šel pre-daleč.

Medtem ko naveličani proletariati na Vzhodu tako ali drugače sprošča strinjanje ali nestrinjanje z dejanskim stanjem in medtem ko z demonstracijami pogosto ne zahteva drugega kot uresničitev ideala, s katerimi se oblast legitimira, pa najrazvitejše zahodne države doživljajo najdaljše obdobje kontinuirane rasti po vojni. Besedni spopadi iz preteklosti, zaradi ameriškega deficita in japonskega ter zahodnonemškega presežka, so na tokratnem 14. vrhu najrazvitejših v Torontu izostali, čeprav vrh sedmerice ni dal kakšnih izjemnih rezultatov. Dinamika gospodarske rasti se ohranja, neravnoteža med plačilnimi bilancami so zmanjšana, vprašanje kmetijskih presežkov pa ostaja še nadalje odprto. Za najrevnejše podsaharske afriške države je morda najpomembnejši dogovor »sedmerice«, da dolgovom izčrpanih afriških držav pristopijo po lastni presoji, bodisi s podaljševanjem roka odplačil, z odpisom dolga ali z zmanjšanjem obresti.

Delovno počitniško srečanje klubov OZN

Kakor vsako poletje se bodo tudi letos srečali člani klubov OZN, in sicer tokrat že na štirinajsti tradicionalni poletni šoli klubov OZN Slovenije. Odločali so se za gostovanje na prostoru Politične šole RK ZSM Hrvaške v Fažani pri Pulju, kjer bodo imeli veliko boljše delovne pogoje kot prejšnja leta na Debelem rtiču in kjer so, s stališča varčevanja cene kar ugodne.

Od 3. do 25. julija se bodo v šoli izvršile tri izmene nadobudnih klubovcev. V prvi izmeni, od 3. do 10. julija, bo sodelovalo okrog petdeset udeležencev iz osnovnih šol. Druga izmena, od 12. do 19. julija, s prav toliko udeleženci, je namenjena vsem ostalim članom klubov OZN. Tretja izmena, od 20. do 25. julija, pa bo mednarodna in so nanjo povabljeni predstavniki partnerskih organizacij. V tej izmeni bodo pogovori tekli v angleškem jeziku, pogovarjali pa se bodo

o ekologiji, miru in gospodarstvu v Sredozemlju. Osnovnošolcem so na politični šoli, med drugim namenjena mirovna, ekološka in jezi-

Glede na dejstvo, da dolgovi najrevnejših afriških držav predstavljajo le del dolžniške krize držav v razvoju, je na dlani, da neenotna strategija, z izjemo Japonske in Francije, še lep čas ne bo prispevala k odpravi protislovja med ogromnim družbenim bogastvom in njegovo destruktivno porabo.

Na dnevnem redu zasedanja za zaprtimi vrati v Torontu se je znašlo tudi palestinsko vprašanje. Intifada-palestinska vstaja na zasedenih arabskih ozemljih je namreč svojevrsten fenomen izražanja nezadovoljstva, ki traja že sedmi mesec. V zvezi s tem ne gre prezreti obiska palestinskega voditelja Arafata v Beogradu, zlasti tistega dela ne, ko je dejal, da se je pripravljen pogovarjati z uradnimi predstavniki ZDA in Izraela. Iz tudi tokratne načelne podpore jugoslovanskega vodstva pa bi veljalo izpostaviti del, ki pravi, da v Izraelu so sile, ki se zavzemajo za pravično rešitev krize in ki so spoznale, da je status quo nevzdržen. Prav s temi silami bi zato kazalo okrepiti stike v poskusih normalizacije odnosov z židovsko državo. Spremenjene razmere na Bližnjem vzhodu in v zvezi z njim so namreč kazale, da stikov ne gre omejevati, temveč jih razširiti na vse, ki se zavzemajo za mir v tem delu sveta.

Miha Lamprecht

specialno zasedanje GS OZN. Nekaj podobnega bo tudi v drugi izmeni, le da bodo dodali še pogovore o terorizmu danes, o krizi v Jugoslaviji ter o mednarodnem informacijskem sistemu.

Vsi pogovori bodo potekali primerno starostni stopnji udeležencev. Osnovni namen poletne šole klubov OZN je izobraževati aktivne člane klubov OZN, tako iz osnovnih, srednjih šol in fakultet, kakor tudi iz krajevnih skupnosti, delovnih organizacij, občinskih in mestnih centrov klubov OZN. Ne nazadnje se v takšni šoli oblikuje kadrovska baza za nadaljnje delo klubov, ki morajo za svoje delo imeti mlade, gibčne ljudi s svežimi idejami, razgledane in vedno pripravljene na akcijo. Le z »ljudmi« bodo klubi ostali pri življenju in morda oživili svoje delo tudi tam, kjer je zamrlo.

Živa Drole

Brez stalnega bivališča... Velika večina brezdomcev živi v državah v razvoju. Precejšnje število pa jih je tudi v razvitih državah. Posebej ranljive skupine prebivalstva so otroci, ostarele in invalidne osebe, begunci, delavci-migranti, samske ženske in moški. Prav v najgostejše naseljenih in najrevnejših državah običajno živi največ brezdomcev.

Utrjevanje bratstva in enotnosti bi lahko zapisal poročevalec-kronist pod sliko, posneto v daljnem 1963. letu, prvem letu izhajanja našega časopisa. »In tako so se zbrali,« piše komentator dogajanja, »pionirji občine Ljubljana Šiška, pionirji osnovne šole Filipa Kljajića iz Beograda ter pionirji šole Dušana Jerkovića iz Titovega Užica na železniški postaji v Mariboru, od koder so se odpeljali na Pohorje, k enemu najsvetlejših spomenikov naše osvobodilne borbe – kraju, kjer je padel do zadnjega borca Pohorski bataljon.«

Sprehod skozi čas

Kako smo v desetletjih praznovali 4. julij, dan borca, kakšni poudarki so nas vodili, o čem smo premišljevali na dan, ko so se v julijski vročini vile zastave in bučali zvočniki... na kaj so opozarjali govorci minulih dni?

Prelitali smo že arhivsko orumenele letnike našega časopisa, bežno preleteli zapise, se ustavili ob fotografijah, zgovornih pričah našega ravnanja. Dan borca je med slovenskimi ljudmi vselej imel neko posebno vlogo, ki ga sicer ni ostro ločila od drugih praznikov, vendar smo se prav tako vselej tudi zavedali, da je to dan tiste generacije, ki je ustvarjala Novo Jugoslavijo in da je to potemtakem tudi praznik neke prelomne dobe.

V šestdesetih, sedemdesetih...

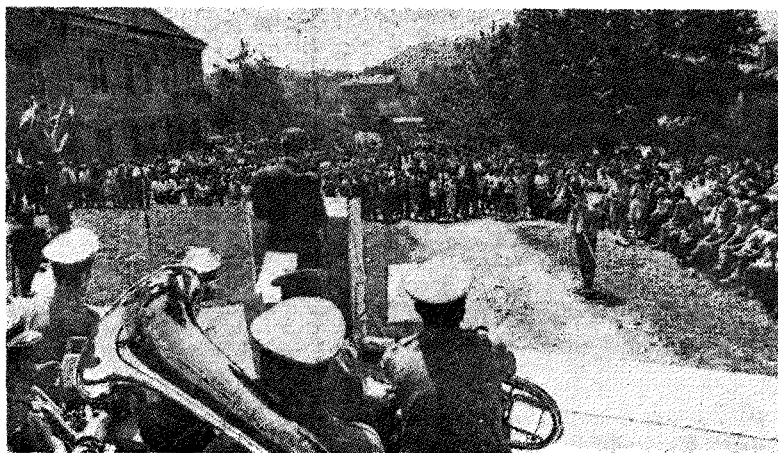

»Ne bomo klonili pred težavami, kot nismo med NOB klonili pred sovražnikom,« je prišlo sporočilo s Sutjeske ob dnevu borca pet le pozneje, 1968. leta. In še so rekli: »Zdaj, ko moramo aktivirati vse sile za razvijanje sistema družbeno-ekonomskih in političnih odnosov v duhu smeri Zveze komunistov Jugoslavije... je sleherni človek poklican in dolžan, da ne zastane in klone pred težavami...«

Naš dopisnik pa je pod fotografijo zapisal: Minuta tišine pred spomenikom padlih (Jasna pri Kranjski gori)

Sedmega julija 1974 so na taborniško srečanje na Pokljuki prišli tudi taborniki iz Vojvodine, tri dni pred tem pa so se na osrednji proslavi zbrali skupaj z borci Belokranjci in ponudili svojo že pregovorno domačnost in gostoljubje. Govornik, Bogdan Osolnik, je preletel bogato revolucionarno dogajanje v deželi Petra Klepca, hkrati pa je dejal, da je borčevska organizacija »močan politični dejavnik, ki odločno podpira vse tiste napore, ki naj samoupravljanju na vseh področjih dajo polno vsebino v interesu delovnega človeka...«

»Očitno je,« je poudaril slavnostni govornik v letu 1971 – osrednja proslava dneva borca je bila takrat na brestaniškem gradu – predsednik RO ZZB NOV Janko Rudolf, »da je samo brezkompromisen boj zagotovil slovenskemu narodu enakopravno mesto med drugimi narodi... Nikoli ni nič nastalo samo od sebe, zato bodo tudi sedanja prizadevanja za uresničevanje ustavnih sprememb lahko uspešna samo tedaj, če jih bo spremljalo ravolucionarno nezadovoljstvo z že doseženim in če se ne bomo ustavili ob samovšečnem povečevanju doseženih uspehov...«

Na sliki: slavlje na brestaniškem gradu.

Odhajanje v partizane

»Povedal ti bom, kako sem jaz odhajal v partizane,« mi je neko popoldne dejal sosed, ko je bil prav posebno razpoložen.

»Reče se: ko sem odšel,« ga popravim.

»Ne,« je odločno pribil. »Pravil ti bom, kako sem odhajal!«

Besen je, malo nasršen, bi rekla užaljen, ker ga popravljam. Ampak jaz mislim: v partizane si šel ali pa nisi šel. Šel si enkrat in dokočno. Tam si se boril, prestal mnogo hudega in če si imel srečo, si dočakal svobodo, tisti najsrečnejši dan, ko je vse vrelo na ulice in se veselilo. Ampak mnogi niso dočakali tistega lepega dne. Padli so. Ja, še huje je bilo, če so padli – v roke sovražniku... Če je tak imel malo sreče, so ga poslali v internacijo, v taborišče, od koder so se nekateri le vrnili. O, tam se je umiralo od gladi in mraza, nič nisi bil, čisto nič. Kapoji so delali s tabo, kar se jim je zahotelo. Ampak moj sosed ni bil v taborišču, to zagotovo vem. Je dezertiral? Pa se spet vrnil?

»Si morda dezertiral?« ga kar naravnost vprašam, četudi se mi misel upira.

»Kaj? Jaz, pa dezertiral? Za kakšnega me pa imaš? Samo tako bi lahko šel večkrat v partizane, misliš? Da bi kar zbežal, pa se spet vrnil? Take smo streljali, ti so bili najbolj nevarni. Partizan, pravi partizan, ta je zmogel prenesti vse najhujše, zato tudi niso vsakega vzeli.«

Zakaj pa ne, pomislim. Vsak borec je bil dragocen, vsaka puška. Tudi mobilizirali so.

Gleda me, sosed, kot da mi bere misli.

»Ti nič ne veš! A veš, da sem jaz petkrat šel v partizane?«

Začudim se, pozabim zapreti usta. Začnem računati, koliko je bil takrat star. Zdaj jih bo imel šestdeset. Odštejemo štirideset let svobode, štiri leta vojne...

»Res misliš, da so vzeli vsakega, ki je

prišel in povedal, da bi rad v partizane? Se malo ne! Posebno ne zelenca, kot sem bil jaz, saj mi je bilo komaj štirinajst let. Pravi smrkavec, če danes pomislim, ampak v družini sem bil najstarejši. Oče je umrl zgodaj, uničila ga je svetovna vojna, in tako sem pri svojih letih že oral, kosil, vozaril... Bil sem že mali gospodar na kmetiji. Suh kot prekla, to že, ampak žilav tudi, da se me nobeden več ni upal lotiti. Sukal sem se med gospodarji in samo gledal otroke, ki so se brezskrbno igrali.

Bilo je na neko nedeljsko popoldne, ko smo fantje polegali pod hrusko in modrovali in je Peter zaskrbljeno stisnil iz sebe:

»Hitler in Musolini imata tako vojsko, da bosta svet zavzeli, kmalu bodo tudi nas napadli.«

»Beži, beži,« ga je zavnil Jože, ki se je vrnil od vojakov. »Nihče na svetu ni tako močan, da bi lahko vse premagal!«

Všeč so mi bile Jožetove besede, tudi drugače sem ga spoštoval, čeprav mu je bilo komaj nekaj čez dvajset.

»Ja, pametnjakovič,« mu je oponesel Peter, »s čim bi se mu pa uprli, a, če bi nas napadli? S čim?« Izzivalno ga je gledal, prav sovražno.

»Jasno, da nas bodo napadli. In to kmalu. Ampak mi se bomo uprli. Jaz že ne bom njihov hlapec! Raje umrem.«

Te zadnje besede je pribil. Skrčil je pest, pogledal proti gozdu in tudi že odšel.

Razšli smo se, vsak s svojimi mislimi.

In zgodilo se je tako, kot je Jože napovedoval. Komaj dva meseca zatem je propadla naša vojska. Po cesti nad vasjo so se valile trume vojakov, utrujenih, razočara-

nih... Pomikali so se nekam proti Kočevju in odmetavali orožje, cele zaboje streliva, vse je obležalo kar ob cesti.

»Odnesi kaj in skrij,« mi je pošepnil Jože. Pa nikomur besede, razumeš?

Izbral sem si lepo, pravo vojaško puško, in šaržer nabojev. Kam to skriti? Za hišo, čisto za hišo je gozd. Tja je tudi Jože gledal. Puško sem zavil v šotorsko krilo in jo zanesel visoko med veje. Goste smrekine iglice so jo dobro skrile.

Boš šel med ušive hostarje?

Potem pa, saj veš, kaj se je zgodilo potem: napadli so nas, pridivjali so Italijani in začelo se je nasilje, v gozdovih pa so se pojavili partizani... Okupator se je maščeval, nad ljudmi, začele so goriti vasi, začeli so voziti v internacije... streljati talce... Potem so se pojavili belogardisti, v lepih novih uniformah in z mrtvaško glavo na kapah. Zasovražil sem jih, zaradi tega znaka, zaradi bahaštva. Bili so okupatorjevi hlapci, pomagali so uničevati svoje ljudi. Pravzaprav sem zaradi njih sklenil, da moram med partizane, sicer me bodo vzeli oni. Fantje so kar izginjali iz vasi, kar noč jih je vzela. Prvi je odšel Jože. Nič se nisem čudil, da sem v belogardistični uniformi nekega dne zagledal Petra.

»No, ti se še nisi odločil? Pa te menda ne vleče med ušive hostarje?« me je izzival.

»Nikamor me ne vleče, pa tudi premlad sem še.«

»Saj jih imaš že šestnajst!«

»Ne še...«

»Kar čakaj, da te oni poberejo, pa boš videl hudiča. Pri nas pa ti ne bo nobene sile. Blizu doma boš, nikoli ne boš lačen, lepo uniformo boš dobil. Kako je tam, med hostarji, si že kaj slišal? Zadnjič smo enega ujeli, sestradanega, bosega, v cunjah. A otepal se je, hudič, otepal, nič nismo izvlekli iz njega, naj smo ga še tako mrcvarili.«

Tisti dan sem se odločil – v nedeljo grem!

Bila je pomladanska nedelja triinštiridesetega. Vse je dehtelo, cvrčalo. Mama je od-

šla k sestri na klepet, jaz pa sem splezal po svojo puško. Nihče, prav nihče ne sme vedeti, da sem odšel, samo v mislih sem se poslovil od svojih in od živine, ki je mukala in klicala na pašo.

Mahnil sem jo po gozdu, proti vasi, kjer sem vedel, da bi našel na človeka. Kaj bi takrat s puško? Za orožje, kiso ga našli pri ljudeh, so streljali. Tudi sam sem skril puško, prej ko sem prišel v vas. Bila je do tal požgana, ljudje so hodili med pogorelimi hišami, žalostni in kot brez volje. Še pogledali me niso, ko sem jih poprašal po partizanih. Šele neka starka se me je usmili. Zamahnila je proti gozdu in povedala:

»Tam gori se držijo!«

Ubral sem jo v tisto smer, a še do gozda nisem prišel, ko me je zaustavil oster glas:

»Kam pa kam, fant?«

Bil je partizan. Pravi partizan, s puško na rami, s titovko na glavi. Ves sem žarel od veselja. Preden sem odgovoril, je nekdo vnovič ostro vprašal:

»Koga iščeš?«

Bila sta dva in nič prijazno me nista gledala, ko da sta me imela za vohljača. Kako bi ju prepričal, da sem njihov?

»Tudi puško že imama,« sem povedal.

»Kje jo imaš?«

»V hosti, za cerkvijo.«

Puška

Pa smo odšli: en partizan spredaj, drugi zadaj, jaz v sredi.

»A ste ga prijeli, tička?« se je posmehnil borec, ki nas je srečal.

Vsi trije so se umaknili vstran in se šepetaje pogovarjali. In kar naprej so pogledovali k meni, da mi je bilo kar malo tesno pri srcu.

»Kakšno puško pa imaš?«

»Vojaško.«

»Jo boš prinesel?«

»Bom,« sem rekel in odšel po to svojo puško. Znenada pa me je zaskrbelo, da sem povprašal: »Pa bom potem lahko ostal pri vas? Če bom ostal pri vas, bom dal puško, če ne, pa ne.«

V osemdesetih...

V zapisu o petnajstem srečanju ZRVS Jugoslavije, ki je bilo leta 1985 v Bosni in Hercegovini, med drugim beremo: »Posebno doživetje je bil obisk v Letalskem tehničnem šolskem centru in Letalskem zavodu Orel. Predstavniki šolskega centra so slovenski delegaciji pokazali delovne kabinete, kjer se gojenci pripravljajo za prihodnje poklice. Poudarili so tudi, da niso zadovoljni z zastopanostjo slovenskih fantov v njihovi šoli.«

Sicer pa je bila osrednja proslava na Igmanu, kjer se je zbralo več kot sto petdeset tisoč ljudi.

Lani je bilo srečanje ZRVS Jugoslavije v Makedoniji in del slovenske delegacije je obiskal občino Kočani in si ogledal kmetijsko zadrugo Moša Pijade v vasi Podlog. Gostitelji so jih seznanili s pridelavo hrane, predvsem povrtnin v velikih rastlinjakih. Za ogrevanje ne porabijo nič denarja, saj uporabljajo toplo vodo. Vse raziskave za uporabo tople vode je opravil Geološki zavod iz Ljubljane, ljubljanska Emona pa je največji kupec njihovih pridelkov.

Osrednja proslava ob tem srečanju je bila na Mavrovu, kjer se je po končanem uradnem delu nadaljevalo ljudsko rajanje.

1982. Najbolj množična prireditev ob dnevu borca je srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki je vsako leto v drugi republiki ali pokrajini. Tega leta je bila gostiteljica tega srečanja Črna gora. Takratni predsednik ZRVS Jugoslavije Dušan Korač je na proslavi v Kolašinu med drugim dejal, da na teh srečanjih ne obujamo samo spominov na slavne revolucionarne dogodke, ampak se rezervni vojaški starešine seznanjajo z dosežki svojih gostiteljev.

Na posnetku nesejo rezervni vojaški starešine venec na grob padlih partizanov.

1983. Del slovenske delegacije, ki se je udeležila srečanja rezervnih vojaških starešin v Vojvodini, je obiskala občino Beočin in tamkajšnjo cemetarno. Kot je zapisal naš poročevalec, so jih tam seznanili s sto petdesetletno zgodovino, njenimi težavami in načrti za prihodnost. Tudi njih je pestilo pomanjkanje energije, vračanje posojil in plačevanje obresti.

Tako so si ogledali tudi partizansko grobišče pri Jabuki Iletanki na Fruški gori.

»Zakaj pa nočeš biti doma?« me je zdaj vprašal najstarejši, tisti s košatimi brki.

»Jaz bi bil rad pri vas. Če me vi nočete, bom moral pa k onim.«

Partizani so spet staknili glave. Potem je mlajši prišel k meni, me prijel čez rame in rekel:

»No, pojdiva po puško!«

Bila sva že blizu gozda, ko sem stekel.

»Ej, kam bežiš,« me je zaustavil oster glas. Obrnil sem se in obnemel. Partizan je že snel puško in jo nameril vame.

»Saj sem samo po puško stekel,« sem povedal kar malo jezen, ampak priznam, tudi ustrašil sem se. A ko je partizan zagledal mojo puško, so se mu oči kar zasvetile. Podržal jo je v roki in si jo ogledoval.

»O, to je pa prima puška. Le kje si jo dobil?«

Vse sem mu povedal in kar videl sem, kako sem se mu prikupil.

»Jo boš kar ti nesel?« je rekel in mi jo obesil prek ramen.

Tako sva odšla ko dva oborožena fanta, en partizan in drugi, ki bo vsak trenutek to postal.

Pa ni bilo kar tako. Počakati sem moral pred partizanskim taboriščem. Nekaj šotorov, velik ogenj v sredini, ki pa je že dogoreval, in kakšnih dvajset partizanov. Bili so ravno pri večerji. Posedali so po hloh, storih, klepetali so, me postrani pogledovali. Ogovoril me pa nobeden ni. Moj spremljevalec je poročal svojemu komandantu. Imel je prave vojaške škornje, vojaško obleko, pa pasove čez, pa pištolo za pasom. Stopil je k meni in me vprašal:

»Zakaj nočeš biti več doma?«

Vse ga je zanimalo: od kod sem in kdo da je še doma. Potem me je začel prepričevati:

»Poglej, noben borec ni tako mlad kot ti. Pri nas ni lahko in nič ne vemo, kdaj bo vojna končana. Ne bi bilo bolje, da ostaneš doma in pomagaš mami?«

Odslovili so me

Čedalje več borcev sej nagnetlo okrog naju in vsi so mi prigovarjali, naj bom pa-

meten in naj odidem domov. Komandant mi je še zabičal, da ne smem nikomur ničesar povedati, kje sem bil in kaj sem videl. Izbral je borca, da me bo odpeljal, me potrepil po rami in odkorakal proti šotoru. Še sem trmoglavil, prosil, naj me sprejmejo, pa me ni nihče več poslušal.

»Greva, fant!«

Borec, ki so ga določili za spremstvo, me je pocukal za rokav. In potem mi je še on dopovedoval, kako težko je partizansko življenje, da so tudi lačni kdaj, in kako je, kadar so hajke... Ni me utolažil. Zasolžil sem se od razočaranja in jeze. Zdaj še puške nisem imel več. Kako bom še kdaj odšel med nje?

»Boš zdaj znal domov?« me je vprašal borec, ko sva bila že v naših gozdovih.

»Znal že, ampak ne bom šel domov...«

V tistem trenutku pa je za nama zaregljalo. Iznenada in silovito.

»Poba, zdaj pa kar hitro proti domu!« je zavpil partizan in tudi še stekel. Malo sem še postal, potem pa se potegnil v lesovje in proti domu.

Nihče me ni spraševal, kje sem bil, kaj sem delal. Tako me tudi ni bilo pred nikomern sram, da me partizani niso hoteli.

Ampak čez mesec ali dva sem spet poskušal. Košnja je bila za nami, žito smo poželi. Zdaj me bodo laže pogrešali doma, sem si mislil in jo neko nedeljo spet mahnil po tistih že znanih poteh. Komaj sem dobro stopil iz gozda, že sta me zaustavila dva partizana.

»Kam?«

»Z vama bi rad šel,« sem povedal.

»Kaj bi hodil,« je rekel eden, drugi pa: »Zdaj bo vojne kmalu konec. Kar doma počakaj!«

Nič več se nista bila pripravljena pogovarjati z mano. Ampak čudno, kar verjel sem jima, da bo vojne res kmalu konec. In sem odšel lepo domov.

Ampak vojne v resnici ni in ni hotelo biti konec. V naši vasi moških pravzaprav

sploh ni bilo več. Nekatere so pobili, druge odpeljali v internacijo, eno so odšli v partizane, drugi med bele... Zdelo se mi je, da sem najstarejši moški v vasi. Okrepil sem se še bolj in vedno bolj sem se bal, da me bodo pobrali beli. In tako sem jo tretjič mahnil v hrib. Ni vrag, da me ne bi sprejeli!

Kako sem se razveselil, ko sem med borci zagledal znanca!

»O, ti si pa Pavčkov, ne?« se mi je nasmešnil.

»Sem. Pa z vami bi rad šel,« sem rekel in ga proseče gledal.

»Kar pridi, saj se boš kmalu naveličal, boš videl.«

In tako sem hodil štiri dni z njimi: brez orožja, brez nahrbtnika, brez menažke. Ko kak pastir. Hodil sem z njimi, spal z njimi, kjer nas je zatekla noč in močno všeč mi je bilo vse skupaj.

Tretjič domov

Peti dan pa sem med borci začutil nemir. Na akcijo se pripravljamo, sem pomislil. Kako se bom boril brez orožja? Pa stopi k meni komandir in pravi:

»Ti, fant, boš pa moral iti. Ne boš mogel več hoditi z nami.«

Eden izmed borcev mu je celo rekel, ko je videl, kako se upiram ukaz:

Obrni ga in v zadnjo ga suni!

Jezno sem zavpil:

»Kako pa naj grem, če ne vem, kje smo?«

Pa še res je bilo. Hodili smo v glavnem ponoči, po gozdovih, po meni neznanih poteh. Niti približno ne bi vedel, kam naj grem.

»Tod pojdi,« mi je z roko pokazal komandir. »Nekje pri Turjaku boš prišel ven. Se boš že znašel. Saj bi hotel biti partizan, a ne?«

Borci so že odhajali. Komandir se je med zadnjimi podal za njimi. Kaj sem hotel? S težkim srcem sem jo mahnil tja, kamor mi je pokazal. Za mano nekje je hudo pokalo. Tam so bili naši. Jaz pa že tretjič – domov. Ne marajo me. Zdaj jih ne bom nikoli več šel prosit, sem trdno sklenil. Hudo me

je prizadelo, da spet nisem smel ostati z njimi.

Ampak dober mesec za tem so partizani sami prišli v našo vas. Zdaj sem kuhal jezo nanje, ali eden izmed partizanov me je nekaj časa gledal, potem pa vprašal:

»Bi šel z nami?«

Hitro sem se napravil. Tokrat sem vzel s sabo tudi nahrbtnik, vanj stlačil nekaj toplega perila, pa menažko, žlico, kapo in nekaj hrane, kot pravi partizan. Mama je imela vse solzne oči, a me ni zadrževala. Eh, mame vse zvedo. Bogve, če ni vedela za one tri moje poskuse!

A glej vraga! Komaj smo prišli v taborišče, že spet nemir, tekanje, priprave na boj. Bližnji partizan mi je v naglici sporočil komandirjev ukaz:

»Ti pa beži domov! bodi pripravljen, kmalu te pridemo iskati!«

Četrtrič domov! Ampak zdaj sem bil prepričan, da bodo res prišli pome. Še isti večer smo zvedeli, da je Italija kapitulirala in strašno smo bili vsi veseli.

Tri dni za tem se je partizanska patrolja namenila naravnost k nam.

»Si pripravljen? Gremo!« je dejal vodja patrolje.

Tisti dan sem tudi zares postal pravi partizan, s puško, s titovko in tudi z novim imenom.

»Kako ti je ime?« me je vprašal komandir.

»Evstah.«

»Kakšno ime je pa to? Čakaj, kako pa je bilo ime tvojemu očetu?«

»Janez.«

»Tako, Janez boš! Partizan Janez,« se je široko zasmejal komandir.

In tako mi je potem ta moj sosed, ta partizan Janez, pokazal še fotografijo iz triinštridesetega leta. Kako lep partizan! Potem pa še eno z mitraljezom na rami.

»Dezertar, kaj? Ti bom že dal!« se je smehljaj. Ampak ti tega pa le nisi vedela, da v partizane ni mogel vsak in kar tako, kaj?«

Ivanka Mestnik

Molk ni vedno odraz modrosti

Nekdanji borci zelo radi poudarjamo, kako smo, ne glede na leta, še vedno aktivni pri ustvarjanju v naši družbi. To načeloma sicer drži in prav zato me preseneča molk ZZB v zvezi z zadnjimi dogodki (razširjenjem vesti o vojaškem posegu-udaru v Sloveniji ter o aretacijah), ki so do skrajnosti vznemirili slovensko in jugoslovansko javnost.

To prav kliče po uradnem stališču borcev! V bistvu smo prav borci ustanovili JLA in nam zato ne more in ne sme biti

vseeno, kaj se dogaja okoli JLA in v njej in kaj se dogaja z generacijo, ki nas je že nasledila.

Molk borcev je že naletel na kritiko javnega mnenja, ki se odraža tudi v časopisih (Dnevnik, 18. junija »Ne bobnajmo v prazno«). Resnici na ljubo so posamezni borci že povedali svoje mnenje. Tudi TV-15 je o tem pisal. Toda to ni tisto uradno – skupno stališče, ki naj bi ga zavzelo republiško vodstvo ZZB. Menim, da je v tem primeru padlo na izpitu.

Žarko Žbogar

Moje mnenje

Kot član zveze borcev ne morem verjeti, da je vrh naše organizacije tako ravnodušen, bi rekel nezainteresiran do trenutnega stanja v naši državi. Logično bi pričakoval, in z mano vred mnogi drugi, da bo naša organizacija prevzela iniciativo in se končno prebudila iz tega spanja ter odločno zahtevala demokratičen red in zakonitost v naši državi. S tem bi ponovno dokazala svojo prvobitno privrženost ljudstvu, tako kot takrat v slavnih dneh osvobodilnih zmag

nad veliko premočnim sovražnikom.

Ali ni sedaj, ko se obstoječe politične strukture niso najbolje obnesele in je zato naš gospodarski politični sistem takorekoč v veliki krizi, ravno ta naša organizacija izzvana, da v imenu ljudstva in za ljudstvo vzpostavi demokratičen red, za katerega so naši najboljši številni borci žrtvovali svoja življenja v veri za svobodo in za resnično demokratično državo?

Ni dvoma, da se je iz tistih herojskih časov skozi leta veliko takrat naidebnih načrtov in obljub za naše boljše življenje – izničilo.

Jože Kofler

Ali smo Slovenci in naše vodstvo res zoper JLA?

Pisanje Mladine je zares neokusno in žaljivo za JLA in njeno vodstvo. Prav tako, kot je neodgovorno pisanje Mladine o JLA, je neodgovorno obsojati ves slovenski narod zaradi napak nekaj posameznikov ali skupin.

Če zavračamo pisanje Mladine in drugih revij, pa ne moremo iti v drugo skrajnost in razglasiti JLA za edino in nedotakljivo.

Vse obveznosti do JLA, federacije, je Slovenija poravnala dosledno. Vojaške vaje velikih razsežnosti v Sloveniji so po oceni starešin JLA uspešne. Prav Slovenci smo opozorili na problem nemogočega gmojnega stanja aktivnih starešin v Sloveniji, s predlogom za rešitev, ki pa

ni bil sprejet – ne po naši krivdi.

Del nepoučenega prebivalstva pa živi v zmoti glede visokih plač in pokojnin vojaških starešin. Res je sicer, da gre veliko denarja iz proračuna za potrebe JLA, vendar se od tega očitno premalo namenja povečanju življenjskega standarda aktivnih in upokojenih starešin. Nobena skrivnost ni, da je starešinam v Sloveniji, ki nimajo zaposlenih žena, že dlje časa ogrožen življenjski standard, zato tudi velika fluktuacija v druge poklice in nezadostno zanimanje mladine iz Slovenije za vojaške poklice.

Generacija že upokojenih vojaških starešin, ki je med NOB in po njej dala največ,

saj smo morali službovati tudi po 24 ur na dan ter skrbeti za življenje in delo zaupanih vojakov, pa sedaj že vrsto let životari z jugoslovansko pokojnino, ki je največkrat edina za preživljanje cele družine.

Nedavno pa so nam na predlog ZIS »zakonito«, čeprav protiustavno, odvzeli še eno zasluženno pokojnino. Med službovanjem v JLA nam ni bilo omogočeno (niti dovoljena) izgradnja lastne hiše. Vojaški zavarovanci si postajamo z vsakim dnem vse bolj podobni v siromaštvu.

Sem proti vsaki anonimnosti, vendar me dejstva silijo, da ne izdam svoje identitete.

Line

Zakaj niso zabeležili?

Dolžni smo dati priznanje in zahvalo Novomeščanom za prisrčen sprejem nas, borcev, tudi organizacijskemu odboru ter vsem ostalim, posebno pa mladini, ki so organizirali tako pester kulturni program. Mi, borci, smo bili malce prijetno presenečeni, čeprav smo vedeli, da so Novomeščani vestni in dobri organizatorji. Nastopi mladineh generacij in odločitev nastopajočih, da bodo nadaljevali našo pot. Želim jim veliko uspehov, da bodo izpolnili naše ideale, s katerimi smo šli v boj!

Ob tem jubileju, polnem svečanih trenutkov in ponosa, pa me prevzemajo tudi grenke misli. Je res mogoče, da ob 45-letnici naše divizije, ki je v krvi osvoba-

jala in ustvarjala našo sedanjo armado, tudi slovensko, doživljamo grobe napade na armado, ki nas je osvobodila in ki je otrok našega boja? Pričakoval sem negotovanje nas, borcev, smo bili nekam tiho in nismo povzdignili glasu proti napadalcem. Napadi se širijo tudi na organe za notranje zadeve zato, ker ukrepajo na podlagi veljavnih zakonov – kakšna predrznost! Armada je najmanj kriva za današnje kriko v domovini.

Poskusi odtujiti armado od ljudstva so na dnevnem redu. Tudi, da bi pripadnikom armade odvzeli osnovne politične pravice (omizje TV-Ljubljana – predlog predsednika Kmečke zveze – vojska

v kasarne), kar vodi v anarhijo in brezzakonje! Nekateri komaj čakajo! Kaj nimamo moči, da preprečimo drsenje v prepad? Da strnemo vrste prav vsi in se vrnemo v normalno delovno ustvarjalnost? Brez intrig, provokacij, pritiskov in demagoške demokracije, ki jo vsiljujejo »reševalci« slovenskega naroda? Odgovornost za razmere v naši republiki je naša – vseh nas in legalnih organov oblasti!

Moti me, da ta jubilej niti s skromnim posnetkom in besedico zaznamoval naša TV v osrednjem dnevniku (18. junija). Na TV so prav gotovo presodili, da so bili drugi dogodki pomembnejši. Res da, to je njihova presoja. Toda, če so našli nekaj besed tudi za Lepo Breno, bi se morda lahko vrnili tudi informacija o jubileju 15. Udarne divizije NOVJ. TV-Ljubljana bi morala izkoristiti take trenutke, če že ne zaradi obvestila gledalcev, pa vsaj za arhivsko gradivo. Zgodovina bo kot sodnik kljub vsemu dala pozitivno oceno našemu boju in vsak dokument (tudi od TV) bo koristen za prihodnje generacije. Žal pa se zamujeno ne vrne!

Franjo Robič

Oborožene sile – steber Jugoslavije

Nekateri članki v časopisu Mladina in Nova revija po svoji vsebini izpričujejo, kakor da so sovražni proti JLA in dosežkom NOB, torej na poziciji kontrarevolucije. Obstajajo otipljivi dokazi o povezavi ustaške emigracije z redakcijo Mladine in Nove revije. Dne 6. 3. 1988 je ustaški časopis Nova Hrvaška v Londonu objavil vsebino člankov Mladine in navedel: razbijanje vojaškega oklepa, Mladina izvela vojsko iz rovov, razžetili so se trgovci s smrtjo, Mamula go home. V istem ustaškem časopisu je objavljena tudi vsebina Teleksa: Generali in generacije.

Na drugi strani časopisa Nova Hrvaška je fotografija glavnega urednika Mladine Roberta Botterija, »Mladina« in tekst govora na TV programu v Nemčiji 19. februarja 1988. Podrobneje v armadnem časopisu Front št. 14 od 1. aprila 1988.

Nastop dr. Franca Bučarja v sekciji Evropskega parlamenta v Strassbourgu je sovražno obarvan v Novi reviji št. 69/70. To je objavil ustaški časopis Nova Hrvaška 21. 2. 1988 pod naslovom Govor Bučarja kot uglednega učenjaka, borca za slovenske narodne pravice.

Ustaška emigracija v glasilu Nova Hrvaška piše članke o nastopu profesorja dr. Matije Meštrovića in prof. dr. Aršida Pipe, ki sta v Evropskem parlamentu obširno govorila o programu Albancev na Kosovu, ki hočejo status republike in celo odcepljenja od SFRJ. Ustaška Nova Hrvaška nudi skupno idejo Evrope v »ujedinjeni« Evropi pod pojmom oživljanja hitlerjevskih idej tretjega rajha in pripominja, da se temu ne more upreti militaristična vlada v Beogradu – Janez Janša, učenec prof. Bučarja je svoje ideje izrazil v članku Vojaško vprašanje v Novi reviji

št. 67/87 (nov. dec. 1987). Tekst o federalizmu in pravici za odcepljenje, objavljena v Novi Reviji št. 57, je dobila odmev v ustaškem časopisu Hrvaški tednik, Vjesnik in Nova Hrvaška, saj ta tisk navaja n. pr.: V Jugoslaviji se govori o odcepljenju republike, o graditvi tretje Jugoslavije in podobno. Tem črnim napovedim je Mladina prispevala s člankom La fine della Jugoslavia. Vjesnik je objavil pamflet: Konec Jugoslavije.

Borci NOB se zgražamo nad takim pisanjem proti naši stvarnosti in terjamo, da se na naših tleh preneha z objavljanjem sovražnih člankov proti JLA, proti naši domovini, naši skupnosti. JLA kot struktura naj bo nedotakljiva in naj nam bo v ponos. Zadeve, ki se nanašajo na posamezne vojaške osebnosti, pa naj se obravnavajo na pristojnih uradnih mestih, ne pa v tisku.

Radovan Jovanović

Kritika je dobra

Sledim prispevkom komisarja Simeta in si moram priznati, da bi pri tej draginji, ko mora človek pomisliti na vsak dinar, če ne bi bilo Simetovega komentarja in prispevka Rozalije Laharnar-Milke v zadnji številki TV-15 o zadnji ofenzivi na Vojskem, sam zase zopet kot ničkolikokrat dejal »le zakaj razmetavam denar za prazen nič...«

Komisar Sime mi zadnja leta daje pogum, da še kupujem TV-15 in redki podobni jedrnat, pošteni, resničljubni in koristni pisci, ki nekaj povedo, ne pa oni, ki ovinkarijo, lažejo in mlatijo prazno slamo.

z vpletanjem neposrednih krivcev je herojsko dejanje, ki je manjše kot ono v boju, ko je bilo treba iti v pravo akcijo za življenje ali smrt. Tisti, ki je to že počel, zna ceniti Simetove komentarje.

Sam sem podobne reči opravljal kot ekonomist, analitik že v petdesetih, šestdesetih letih, tudi pozneje – do danes. Javno sem kritiziral stvari, največ po pregovoru »pometaj najprej pred svojim pragom v Sloveniji«, o razmerah, ki sem jih opažal pri vsakodnevnem življenju. Moram priznati, da tega herojstva, ki sem ga počel, ne želim privoščiti ali biti zavisten niti najbolj zanikrnemu

hočemo, da bo vsem nam boljše – brez očitkov, zavisti ali česar koli zamerljivega. Sime je po kritiki Anteta Jukića hočeš nočeš dobil tudi nekoliko nacionalističnega predznaka. Mislim, da sta tovariš Sime in Uredništvo TV-15 to sprejela le na znanje in ne v zamero. Antetu Jukiću pa kot vojnemu tovarišu priporočam (prav tako kot vsem ostalim), naj sprejmejo kritike o resnično opisanih napakah – kot bratsko pomoč tovariša Slovenca Simeta in uredništva. Vsi se bojujemo za isto stvar, neglede, kjer je kdo – na jugu ali severu.

Poleg komentarjev komi-

Zvonko Lenner

Razumel sem Anteta Jukića (še posebej zato, ker se je boril v Sloveniji in ve, kaj v praksi pomeni bratstvo in enotnost), da se je v teh nepetih mednarodnih odnosih in vprašanjih počutil prizadetega, ker je večina grobih napak bila omejena na južne republike. Še več, Anteta Jukića podpiram tako, da predlagam, da bi poleg rubrike komisarja Sime ta oblikovali še eno rubriko, pa ne le v TV-15, pač pa v vseh informativnih sredstvih Slovenije. Komisar Janez naj bi poročal o vseh podobnih primerih in razmerah pod Triglavom – samo za Slovenijo – tako naj bi ravnale vse republike, vsa Jugoslavija, ves socialističen še ne dovolj razvit vzhod.

Kljub vsemu pomen prispevkov Simeta ni zato nič manjši, nasprotno. Pisati o eni sami zadevi razmetavanja družbenih sredstev

psu, predrago sem plačal, pa ne le jaz, tudi moji najbližji. Zato znam ceniti komisarja Simeta in se zavedam, da je njegova vloga kritika v družbi bolj vredna in koristna, kot pa se je vsi skupaj zavedamo – koristnejša od marsikoga z najvišjih položajev, ki bi bil že po odgovornosti dolžan ukrepati tako že pred mano, Simetom in podobnimi stvarnimi heroji. Kritiki v zgodovini še nikoli niso bili priljubljeni in nagrajeni po delu, doletelo pa jih je vse kaj drugega.

Lenin je dejal: »Strinjam se, da me kritizirajo od najnižjega mesta spodaj in bazi in navzgor, prav tako želim tudi jaz kritizirati vsakega, vse do spodnjega. To naj se počne brez strahu za kogarkoli izmed nas in z edinim namenom, da se stvar, ki ni pravilna, popravi.«

Da te stopnje kritike in samokritike moramo priti, če

sarja Simeta in Janeza, če ga bo uspelo dobiti, bi želel jaz in verjamem večina bralcev še druge komisarje ali ekonomiste, ki bi poročali točno po vsaki točki komentarjev kaj se je v najkrajšem času rešilo v korist boja izhoda iz krize.

Bolje je posnemati hladno švedsko ali vsaj neko srednjo uspešno evropsko državo, kako oni varčno ravnajo in napredujejo, kot pa neko vročerkvno, še ne razvito afriško državo. Nekaj malega drži tudi v tem, da kjer je preveč krvi v glavah, ni prostora za treznejšo presojo, ravnanje. Trezniti pa smo se prisiljeni. Če Anteta Jukića boli vsaka kritika, ki prileti iz Slovenije, tudi mene zabolijo, ko se mi posmehujeta nekdanja fašist in nacist iz sosednje Avstrije in Italije na račun naših notranjih preprirov za oslovo senco.

Valentin Tratnik

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do **emona hoteli**

NATAŠA LIMONI, 7. b
OŠ Šlandrove brigade
Domžale

»Delavec in kmet, stebra hudega boja...«

Ob besedi Galicija prene-katere slovenske očance strese do kosti. Vse do leta 1918. je bila Avstro-ogrsko Slovincem krušna mati, nje vladarji, kralji in cesarji so si svojili deželo Slovenijo. Posledica? Tudi slovenski fantje so morali nositi avstro-ogrsko vojaško suknjo.

Nekateri so jo nosili šest in več let. Tik pred prvo svetovno vojno in med vojno. Nekam bližja italijanska fronta. Oj Doberdob, slovenskih fantov grob. Gregorčič pa je v pesmi »Soči« kar revolucio-narno zapisal

... Ne stiskaj v meje se bregov,
srdita čez branove stopi
ter tujce, zemlje lačne, vtopi
na dno razpenjenih valov!

O Galiciji in njenih vodah ni kaj podobnega zapisano, čeprav so bile tamkajšnje vo-de tudi od naših fantov krvave. Ko sem takole popotoval po Zgornji in Spodnji Savinjski dolini, pa po obrob-nih gričih in hribih, sem kar pogosto srečeval očance, ki so znali živo povedati, kako je 18. avgusta 1914 je poteka-la krvava bitka v Galiciji med rusko in avstro-ogrsko vojsko in se končala s pora-zom avstro-ogrsko vojske.

Preko 400.000 avstro-ogrskih vojakov je padlo, tako sem pozneje prebral, med njimi sto in sto slovenskih mož in fantov, mi je povedal očka iz Solčave, ki je bil tam težko ranjen, pa je kot solčavska korenina preživel in med drugo vojno vsa štiri leta delal za partizane.

Tokrat gre za povsem drugo Galicijo. To je kraj med Zalcem in Celjem. Malo rav-nine, griči in hribi. Še vedno močno kmečko naselje z de-loma samotnimi kmetijami, nad njimi hrib Kunigunda, na vrhu cerkev in čudovit razgled daleč naokoli, gori proti Zalcu in doli proti Cel-ju. Župnija od leta 1670, šol-sko poslopje pa je bilo zgra-jeno leta 1846 in je med naj-starejšimi v občini Zalec. Or-ganizacija zveze borcev vrsto

let med najboljšimi, najbolj vsestransko aktivnimi v ob-čini, predseduje pa ji dolgo let kmet Ivan Potočnik. Do-mačijo imata z ženo Zofko, kar lepo urejeno domačijo v Zavrhu pri Galiciji. Težka ilovnata prst, svet pa izredno plazovit, tako da so travniki in sadovnjaki polni grbin.

– Njega obišči, mi je ob neki priložnosti dejal znanec.

Kraj, poln grenkih spominov

Sproščeno in prisrčno so me sprejeli pri predsedniku ZB območja krajevene skupnosti Galicija. Človeku se kar čudno zdi, kako si kmečki ljudje, ki so sodelovali v NOB, z veseljem in zadoščenjem vzamejo čas za kle-pet o spominih na krvav vojni čas; v dolini je popisovalec kar pogosto razočaran.

Torej Zavrh pri Galiciji. Med NOB so vaščani aktivno sodelovali. Od jeseni 1944 je delala partizanska tehnika Simon Gregorčič. Bunker zanj so pomagali zgraditi kurirji relejne postaje Hram-še – Zavrh. Pri Supergerje-vih so Nemci 5. januarja 1945 zalotili dva ranjena partizana ter ju hkrati z domačim si-nom ustrelili. Pri kozolcu te domačije je bil leta 1961 odkrit spominski obelisk iz po-horskega tonalita. Na hiši Martina Podvršnika, prvega organizatorja OF v tem po-

dročju, vzdana spominska plošča.

Lepo pomladno dopoldne. Družina zbrana v kuhinji. Pač čas kmečke malice. Sko-raj vse, če že ne čisto vse, nanovo zgrajeno. Prejšnja poslopja je vzel plaz. Toda ljudje v Zavrhu so složni; del Zavrha spada pod celjsko občino.

– Dober dan! Bogdaj! Do-brodošli pri nas!

Dvainsedemdesetletni

Ivan Potočnik korenjak, kot nekakšen mladenič srednjih let. Tudi 52-letna žena Zofka še na moč čvrsta, prava in zdrava kmečka gospodinja. In beseda hitro steče, brez ovinkarjenja, brez kakšnih pomislekov.

– Že sam ne vem, koliko let sem predsednik ZB Gali-cija. Ja, Završani smo začeli že kar na začetku in vse do konca. Tudi daleč naokoli znan nadveda pogumen parti-zan Živko je tu gori doma. On pa je dal Švabom vetra, to pa! Ves Zavrh je bil pravi partizanski kraj in dal tudi kar precej žrtev. Meni je zdravje nagajalo, najprej sem hodil po kurirskih po-teh, no potem pa sem se »dal« mobilizirati.

Ho, strežba pa taka! Skoraj bi se ga nacukal. Seveda, pri-jazna beseda, domač kruhek, domače klobase, pristen ha-ložan, počutiš se kot doma. Potem pa, hm...

– Tudi zaprli so me. Znani Volf me je zasliševal. Zakaj si zaprt? je kričal. Ne vem, sem skomignil z rameni. Na, na, na! so padale zaušnice. Boš govoril? Mi vsi vemo. Potem mi pa tako ni treba govoriti... To sem ga razka-čil! Spet je padalo in padalo. Če sem kaj rekel, so zapisali, na koncu pa: podpiši! In sem podpisal same laži. Ha, ha, ha...

Kaj bi se prepirali...

Seveda tudi žena in drugi kaj povedo, glavna beseda pa je Ivanova, ki se je »pocaj-tal« in je zdaj prava kmečka grča. V drugo je poročen.

Vseh otrok je ravno prav, najmlajši hodi v petrovsko šolo, starejši pa imajo svoje družine. so šolani. 27-letni Marko pa bo nasledil Ivana.

– Kakor vidim in slišim, ste izobražena kmečka dru-žina. Mar ne?

– Niste se zmotili, pritrdi Ivan. Jaz sem se imenitno učil, rad bi naprej, tudi učite-lji in drugi so starša nagovar-

zo. Po vojni pa griža, zdravil tako rekoč nobenih in jih je drug za drugim pobirala. In vendar je bil trideset let in več naš najlepši čas. Imeli smo slavnega Tita, ki je znal tudi brez lističa govoriti. Da-nes pa nekateri cmokajo in čvekajo, pa še dobro prebrati ne znajo. Tole o kmečki zvezi bo pa nekaj novega, bo. Ta-kole pravim: Delavec in

Ko se peljem po negovani asfaltni cesti proti Galiciji, mi med spomine pride kmetica, pokojna Slepčeva mama. Slišim glas tudi pokojnega Rudija Čilenška-Urankarja, predvojnega komunista, prvoborca in dol-goletnega predsednika ZB občine Zalec. Bilo je leta 1944 in v kosteh smo čutili pomlad, mi je nekoč pripo-vedoval; štirje smo bili: Albin Vipotnik-Strgar. Karl Podvršnik-Živko, Miško Kadivnik in jaz. Prišli smo iz Zgornje Savinjske doline. Vso noč smo bili na nogah, mokrota pa je silila v nas. Proti jutru je grape in kotline zagnila gosta megla. Približno sto kilometrov smo prehodili, žledci pa so bili prazni. Previdni smo morali biti, lahko bi zadišalo po sovražnikovem svincu. Fantje, kam? K Slepčevi mami! Toplo nas je sprejela. In ko smo se dodobra okrepčali, nenadna vest: Kolona Švabov! Tekli smo na marof, se zarili v slamo, skoraj sto do zob oboroženih Nemcev pa je obkolilo hišo. Tudi proti marofu so silili, pa jih je Slepčeva mati pretentala z izvrstnim slivovcem. Še celo komandanta, ki je kričal: Tukaj so bili banditi. Mati: Bili in šli. Kam, v katero smer? je rjul koman-dant. Tjagor, je pokazala proti vrhu z gozdovi prepre-dene Kunigunde. Znala je kar dobro nemško in v lisi-čenju je bila prava umetnica. In nas je rešila gotove smrti. Taki so bili naši kmečki ljudje. Pozneje, v svo-bodi, sem pogosto pomislil nanjo. Premalokrat smo jo obiskali, zares premalokrat...

jali. Pa kaj, ko smo v stari Jugoslaviji tako skromno ži-veli. So pa potomci na bolj-šem. Jezi pa nas vse borce tudi tu gori, ker se tako naza-rensko prepiramo, od vrha do tal kradejo, v naši prelepi deželi prevladuje nedelo, sle-parjenje. In bojim se, da se bo našim najmlajšim slabo pisalo. Pa bi lahko bili druga Švica!

Nato pove, kako je partiza-nil, po partizansko so ga kli-cali Čičo, to pa zaradi nez-nansko velikih in košatih br-kov pokojnega očeta.

– Smo se včasih kar dobro krepelili, po naključju pa sem prinesel domov celo ko-

kmet sta bila stebra hudo kr-vavega boja. V povojnih le-tih pa so hoteli politiki anal-fabeti kmeta uničiti. Bedaki! Dobro obdelana zemlja je vendar naše življenje! se je razhudil.

Nato je resnost spremenil v šalo. Harmoniko imajo pri hiši, pojejo in, kadar ob do-

mačih praznikih pridejo vkup, je pri Potočnikovih prava veselica.

– Pravijo: zlahta-strgana plahta. Pri nas že ni tako. Ta-krat pozabimo na delo in skrb in se dodobra poveseli-mo. Res, taki smo. Nemškim učiteljem smo nagajali, ko smo jim za podoknico peli narodne in partizanske pe-smi. Tudi danes najdemo čas za pesem. In to kar vsi. No-bene žalosti ne prodajamo. Mladost brez poletja mlada ni, starost se v petju po-mladi.

Izpijemo do dna. In to iz srca.

Enajst hektarov zemlje, skoraj šest obdelovalne, v novem hlevu ne vem koli-ko repov, pa ta mladostni Ivan – komaj 72 – še vedno najde čas za družbenopoli-tično delo, za društveno in prosvetno, posebno pa skrbi za organizacijo ZB.

– Priznanj, pohval, raznih odlikovanj ne bi rad ome-njal. V krajevni organizaciji ZB pa rad delam, s srcem in z veliko reda. Pa v KS Velika Pirešica. Ceste so skoraj vse asfaltirane. Tudi telefon in avtobusno postajo imamo. V slogi je moč, tovariš, v slo-gi. Prazno gobcanje ne da haska. Če ga poznajo po šte-vilnih forumih od vrha do tal, ga mi, Završani, ne mara-mo. Složno delamo in uspeh te složnosti je na dlani. Sami se prepričajte. Tukaj vam ne bo nihče pred nosom vrata zaprl. Smo ljudje v pravem smislu besede in še v tako trdih trenutkih ne bomo vr-gli puške v koruzo. To pa ne! Na zdravje!

Kar škoda, da je čas tako hitro minil. Poslušati šega-vega kmeta Ivana Potočnika iz Zavrha pri Galiciji, je pač čisto nekaj drugega...

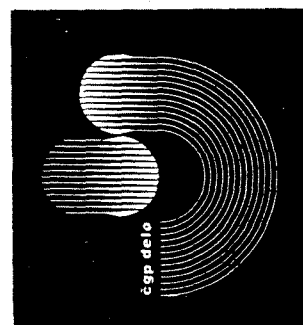
Drago Kumer

tv-15 naš
TOVARIŠ

Vsem borcem čestitamo za 4. julij

Salonit Anovo

hidravlično vozilo za malto – Adihli
aditiv za cemento – Adihli
azbestcementne tlačne in kanalizacijske cevi
azbestcementne valovite in ravne strešne plošče
razne fasadne plošče
izsadni silikatni zidki in modularni bloki
cepljena silikatna opeka
kalcijsilikatne toplotnoizolacijske plošče – Apitem
ognjeodporni elementi iz krommagnezita in šamota – Ferroval

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijski tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Slikarji – udeleženci NOB

Zlatko Zei

Ob 80-letnici rojstva

Slikar, igralec in vzgojitelj Zlatko Zei je po rodu Primorac, rodil pa se je pred osemdesetimi leti (7. junija 1908) v Rojanu pri Trstu. Osnovno šolo je obiskoval v Trstu, po italijanski zasedbi Trsta in po begu v Jugoslavijo, je obiskoval realno in učiteljsko v Mariboru. Slikarstvo so ga poučevali profesorji Anton Gvajc, Viktor Cotič in Karel Jirak.

Ime Zlatka Zeia je tesno povezano z začetki likovne umetnosti v Mariboru. Razstavljal je začel leta 1939 v okviru razstav »Brazde«. Poreklo in vzgoja sta vtisnila v delo Zlatka Zeia specifično mediteranskega gledanja na likovnost. Zlatko Zei sodi med tiste likovne ustvarjalce, ki jih ni mogoče razumeti brez globljega upoštevanja njihovih ostalih nagnjenj, ki so podlaga za ves njihov način dojemanja sveta in oblikovanja. Poleg tega, da je bil slikar, je bil Zei še odličen organizator, igralec, scenograf, vodja orkestra, telovadec, planinec in vzgojitelj. Kot učitelj je poučeval v Murski Soboti, Svetem Vidu pri Ptuj, Rušah in v Mariboru na meščanski šoli.

Vojni metej ga je leta 1941 zajel kot komandanta 128. brdskega bataljona v Ptuj. Iz nemškega ujetništva je pobegnil iz Rogatca v Ljubljano, iz Ljubljane pa s ponarejenim potnim listom v Srbijo k svoji izseljeni družini. V izgnanstvu je sodeloval

z narodnoosvobodilnim gibanjem v okolici Užice. V partizane je odšel leta 1944, delal je v agitropu v okrožju Užice. Od tam so ga leta 1945 pozvali na delo v Slovenijo, v Prekmurje. S prvim septembrom 1945 je nastopil službo likovnega vzgojitelja na prvi gimnaziji v Mariboru. Leta 1950 je bil premeščen v mariborsko Narodno gledališče, kjer je bil dolga leta scenograf in ravnatelj tehnike. Deset let je bil tajnik Društva likovnih umetnikov Slovenije, podpredsednik Maribor in pet let tehnični vodja razstavnega salona Rotovž.

Od leta 1939 do svoje smrti je Zlatko Zei razstavljal samostojno in na skupinskih razstavah v Mariboru, Celju, Berlinu, Titovem Užicu, Ljubljani, Slovenj Gradcu, Novem Sadu, Greenwichu, Passauu, Szombathelyju, Wiener Neustadtu, Lindauu, Bautzenu, Radencih, Nürnbergu, Murski Soboti, Eisenstadtu, Gradcu, na Ravnah, v Kranju, Kruševu, Vrnjački banji, Kraljevu, Čačku, Ptuj, Marburgu, Tacnu pri Ljubljani in v Rušah.

Slovenska likovna zgodovina (Fran Šijanec) ga označuje prvenstveno kot risarja in akvarelista. Slikarska dekoracija notranjščin, pri tem tudi inscenacija, mu pomenita izhodišče mnogostranske likovne prizadevnosti. Prvi slikarski pouk je dobival pri Gvajcu in Cotiču, nje-

gov kasnejši napredek je razvojni izpričan in temelji vse bolj na lastnih samorazpisih opažanjih (olja Ribniško selo, Oljke, tempera Kanal, akvareli, risbe).

Zeievo likovno delo predstavlja zaokroženo celoto, dovolj specifično za okolico, ki ji je bilo namenjeno. Ohranjena občutljivost Mediteranca za materialno oblikovnost mu daje sočnost, ki pogosto nadomešča z načinom dela in življenja pogojeno premajhno profesionalnost. (Meta Gabršek-Prosenec)

Zlatko Zei je bil hkrati tudi odličen komik-parodist in imitator, ki je nastopal v gledališču in v sporedih Veselega gledališča in Totege teatra. Bil je živa, nikoli mirujoča postava v mariborskem kulturnem življenju.

Umrl je 11. junija 1982 kot žrtev avtomobilske nesreče pri Buzetu v Istri, ki jo je tako zelo ljubil (imel je skromno hišico v Vrsarju) in ji zapustil spomenik v svojih likovnih delih.

Dušan Mevlja

Spomin na moje štabovce

Nikoli prej me ni poklical, takrat pa ga je skrbelo za kurirje. Čeprav je vedel, da jih skoraj nima kam dati, da bi bili varni pred kanonado, me je poklical in naročil, naj jih razporedim tako, da ne bo prišlo do kakšnih nepotrebnih žrtev. Zadovoljiti pa smo se morali z enim podkletenim skednjem.

Novljan je bil na položaju pri Sercerjevi brigadi, ki je imela že precej izgub prav v komandnem kadru. Tomšičeva brigada pa je uspela odbijala Italijane po dolini. Ker je v dolini precej ropotalo, so ostali iz štaba (tovariši Rudi, Dragan, Milovan kot član štaba 15. divizije, pa še namestnik komisarja glavnega štaba Nande Kavčič in komandant Tomšičeve brigade Jan Lokovšek). Sli so na ogled, komaj pa so zapustili stavbo, se zvrstili nad dolino Dobrnica, že je priletela granata kalibra 142 iz št. Vida in zadela stavbo. Grenata je padla točno nad vežo, vendar jo je zadržal strop, ki pa se je vžgal.

Ko to vidim, takoj pokličem kurirje in zaščito ter ogenj pogasimo. V sobi je bilo razdejano, verjetno ljudje v njej ne bi preživeli. Kurirji so se vrnili v zaklonišče, jaz pa sem se postavil na štabovce. Zasišal sem žvižgajočo granato, vendar si nisem mislil, da bo padla prav pred komandante naše divizije in goste. Videl sem gmoto zemlje, ki se je visoko dvignila v zrak. Vsi iz štaba so padli po tleh, dvignili pa se niso več Dragan, Milovan in namestnik komandanta glavnega štaba Kavčič. Jan, komandant Tomšičeve, je bil težko ranjen, tovariš Rudi pa jo je odnesel z nezadovoljno prasko. Da je bila njim namenjena že prva granata, še vedeli niso...

Po tem strahotnem dogodku je iz položaja prišel tovariš Novljan. Takoj je prekinil napad na Sela Šumberk. Naj še tu omenim oziroma opišem Draganov, pa tudi Milovanov pogum. Bil sem njun stalni spremljeval-

lec, vedno v neposredni bližini. V Žužemberku smo bili na primer sredi trga pri vaškem vodnjaku, ko prileti nad nas italijanski bombardier in točno na trg spusti vrsto bomb. Dragan tudi trznil ni in bilo bi me sram, če bi skrival glavo poleg njegove, zato sem stal prav tako vzravnan kot on. Podobno se je zgodilo, ko so nas bombardirali pri Ribnici. Tudi na misel ni prišlo, ne njemu ne tovarišu Milovanu, da bi si poiskala zaklon in počakala, da bi bilo bombardiranja konec. Če verjamete ali ne, da sem se tega tako nalezal, da sem kasneje marsikateremu zabrusil v obraz.

Še danes pa mi gre na smeh ob dogodku, ki sva ga z Draganom doživela pri napadu na Cerklje. Bila sva na cesti proti Kostanjevici, kajti na križišču pri Brodu smo zažgali stavbo, iz katere so Kočevarji, ki so bili oboroženi, niso hoteli predat. Goreča hiša je razsvetljevala celotno križišče. Pred tem nekaj zašumi v koruzi; skočim in zgrabim zelenca za vrat in ga pripeljem pred Dragan. Bil je Holanec in prav moje velikosti. Tako sem spet prišel do boljše obleke. Bil sem že navajen, da sem skozi vso vojno nosil obleko zelencev... Komaj smo zaslišali tega, že se prikažeta dva v črni uniformi s trakom in križem na rokavih ter z visoko spredaj stoječima šapkama. Dragan opozorim, kdo prihaja proti nam. Dragan sneha brzostrelko, esesovca pa, ko sta videla, kdo smo, saj sta prišla pred naju kar na pet korakov, odskočila. Poženeta se s ceste v temo mimo kozolca in v grmovje. Dragan seveda takoj za njima. Porabil je ves saržer streliva. Kljub mojemu prizadevnemu iskanju po temi ju nisem našel. Šele kasneje mi je šinilo v glavo, kako bi jo lahko skupil, če bi slučajno naletel nanju. Prav gotovo bi streljala...

Srečko Grašič

Požrtvovalna povojna delavka

Kljub devetdeset letom je Marija Pečevnik še vedno prijetna sogovornica s čudovitim spominom. O tem smo se prepričali, ko smo jo obiskali v Slovenjem Gradcu. Stanuje pri hčreki v Maistrovi 5, v petem nadstropju in v stanovanju številka pet s številnimi stopnicami.

Rodila se je v tem podeželskem in obmejnem mestu. V družini je bilo več otrok. Več let je delala na posameznih kmetijah, kjer je poprijela za vsako delo. Leta 1923 se je poročila z Jakobom, ki je bil rudniški nadzornik. Leta 1928 sta se preselila v Srbijo. V Leskovcu je njen mož opravljal žagarska dela. Tamkaj so začeli sodelovati z narodnoosvobodilnim bojem na različne načine. Pri tem sta bila oba neverjetno požrtvovalna in tudi pogumna. Pravzaprav se nista ničesar ustrašila.

Po osvoboditvi sta po osemnajstih dneh prispela zopet v Slovenj Gradec. Marija je takoj poprijela za delo, vključila se je tam, kjer je bilo treba. Zelo dejavna je bila pri RK AFŽ in celo med prvimi, ko so v kraju organizirali otroški vrtec. Dolga leta je bila tudi njihova upravnica in predsednica AFŽ. In tistega časa se spominja, kako so kot ljudski odborniki hodili peš po več ur na sejo takratnega okrajnega ljudskega odbora v Prevaljah. Udeležila se je tudi delavne sečne akcije, ko so v Smrekovcu podirali drevesa; takrat je bila za kuharico, menda je to bilo leto 1948. Poleg tega je bila tudi med prvimi aktivisti, ki so zbirali krvodajalce.

Marijin življenjepis je neverjetno zanimiva povest, o tem, kar je doživela in prestala. Vsega tega se spominja tako na drobno, kakor da bi se to zgodilo včeraj in da jih

nima devetdeset. V teh spoštljivih letih pa jo razveseljujejo sinova Aco in Ivan, hčerka Marica, šest vnukov in toliko pravnukov.

Še na mnoga leta, tovarišica Marija!

Drago Miklavc

Vesten tajnik

Tako preproste in delovnega človeka partizanskega borca, kot je 81-letni Rupert Arih, ne srečaš zlepa. Rojen je bil v Lovrencu na Pohorju v skromni družini. Komaj je prišel na svet, že je moral občutiti pomanjkanje. Včasih se mu je godilo tako, da je jedel le enkrat na dan. Menda je to bilo med prvo svetovno vojno ali po njej. Takrat je na fronti v Galiciji padel njegov oče, na katerega je bil posebej navezan.

Zelo si je želel, da bi postal električar. Možnosti, pa tudi denarja, ni bilo. Izučil se je za čevljarja. Nekaj teh orodij še vedno hrani, bolj zaradi spomina kakor pa za rabo. V tej stroki je pred drugo svetovno vojno delal osem let.

Med vojno se je pridružil borcev narodnoosvobodilne vojne. Vstopil je v drugo četo Drugega bataljona SNOUB Toneta Tomšiča. Z borci te enote se je bojeval

in pomagal osvobajati našo domovino v raznih krajih.

Od osvoboditve dalje živi v svojem rojstnem kraju. Po mandatnem stažu je najbrž najstarejši tajnik krajevnih borčevskih organizacij, ne le v občini Maribor-Ruše, ampak še kje drugod. Kljub

svojim letom jo opravlja od leta 1955. Zaradi vestnosti pri tem delu ga tudi v naslednji mandatni dobi ne mislijo razrešiti, na programski konferenci krajevnih borčevskih organizacij v Lovrencu na Pohorju pa so ga tudi javno pohvalili.

Drago Miklavc

SKUPŠČINA OBČINE
VIČ-RUDNIK

Vsem borcev, delovnim ljudem in občanom čestitamo za 4. julij – dan borca

Miran Beretić

Tovarna celuloze in papirja

Policijska trdnjava je padla

Uspešna akcija v Gorjah

Zima in pomlad 1945. leta sta partizanskim enotam in prebivalstvu, pa tudi sovražniku, zadali največ izgub. Znana nemška spomladanska ofenziva je zajela vso operativno območje 9. korpusa NOV in POJ, kamor je spadala tudi Gorenjska.

Ofenziva je imela dva dela: v prvem je zasegla Gorenjsko in Cerkljansko, v drugem delu pa je obsegla Sentiško planoto, čepovansko dolino, Banjško in Trnovsko planoto. Poleg teh pa so ofenzivne sunke usmerili tudi v vse druge predele. V prvem delu je napadalo 15.000 sovražnikov dvatisočglavo partizansko vojsko, v drugem pa 23.000 proti približno tri tisočnim partizanom.

Ofenziva se je začela 19. marca. Namen te razbesnele ofenzive fašističnih tolpa je bil očistiti zaledje Trsta in Istre in utrditi tamkajšnje položaje. Pričakovali smo izkrcanje zavezniških sil v tržaškem zalivu in na obalah Istre.

Nemci so pripravili izredno močno ofenzivo specialnih enot za uničenje 9. korpusa in očiščenje globljega zaledja, nad vsem življenjem pa naj bi bili nasilni. Taka navodila so dobile vse nemške in kvislinske enote. Po vseh teh pripravah ni težko sklepati, da je bila zadnja nemška ofenziva na tem področju izmed vseh najhujša, najbolj temeljita in surova ne le do partizanskih vojaških enot, temveč tudi do prebivalstva.

V tej zadnji ofenzivi je sovražnik v vseh večjih vaseh

ustanavljal postojanke z dvesto ali štiristo možmi in tako partizanom onemogočal, da bi brez boja prišli do strehe, hrane in naselij. Takrat je bilo snega še kakšnega pol metra, višje v hribih, kjer so divjali strahoviti boji, pa je bilo tudi od 5 do 15°C. Žrtve so bile velike na obeh straneh. In prav v tej ofenzivi je izgubilo življenje precej Gorjancev med njimi tudi prvoborec Andrej Žvan-Boris, ki je bil smrtno zadet v boju na Poreznu. In kot vse prejšnje ofenzive tudi ta ni uspela uničiti glavnine 9. korpusa...

Že štirinajst dni po glavni ofenzivi so začele partizanske enote po Primorskem z zadnjo protiofenzivo. Uničile so vse sovražnikove postojanke in čez nekaj dni je bilo osvobojeno vse Primorje.

Večje potrebe po hrani

Po vsem tem je bilo pričakovati vse večji prihod partizanskih enot iz Primorske na Gorenjsko. Za to pa je bilo treba iz gorenjskega zaledja pripeljati večje količine hrane in drugega, saj je bila Primorska od neprestanih bojov že izčrpana. Prevažati pa je bilo treba po stranskih poteh, na Gorenjskem so namreč okupatorji še dobro delovali. Ena izmed njihovih policijskih postajank je bila tudi v Gorjah.

Osmega aprila letos je minilo že trinštirideset let, odkar so borci komande mesta Bleda, ob podpori nekaterih drugih partizanskih enot,

v naglem in silovitem spopadu uničili in požgali nemško policijsko postojanko, ki je bila nastanjena v gorjanskem župnišču. Starejši krajanji iz gorjarskega okoliša, posebno aktivisti in terenci, se prav gotovo spominjajo, koliko raznega potrebnega materiala je za potrebe partizanske vojske prišlo iz Žirovnice in tamkajšnjih vasi, Zasipa, Bleda in še od kod. Vse to se je prenašalo in prevažalo skozi Gorje, naprej na Pokljuko, v Bohinj. Vse večje so bile potrebe za obstoj teh enot, prevoz skozi Gorje pa zaradi obhodnih patrolj ni bil vedno lahek in tudi ne varen. Zato so se partizani odločili, da morajo to gorjansko postojanko uničiti.

Na komando gorjanskega področja, ki je bila nastanjena v Farjem potoku nad Zeleniki, je dal k sebi poklicati tedanji komandant tega vojnega področja, Albin Drolc-Krtina, poveljnika komande mesta Bleda, Ivana Fabjana-Nikota. Zadal mu je nalogo, da se mora nemška postojanka v Gorjah uničiti. Fabjan se je vrnil v svoje poveljstvo, ki je bilo takrat nastanjeno v Podjelu v Bohinju. Poveljnik Fabjan-Niko je takoj začel pripravljati napad.

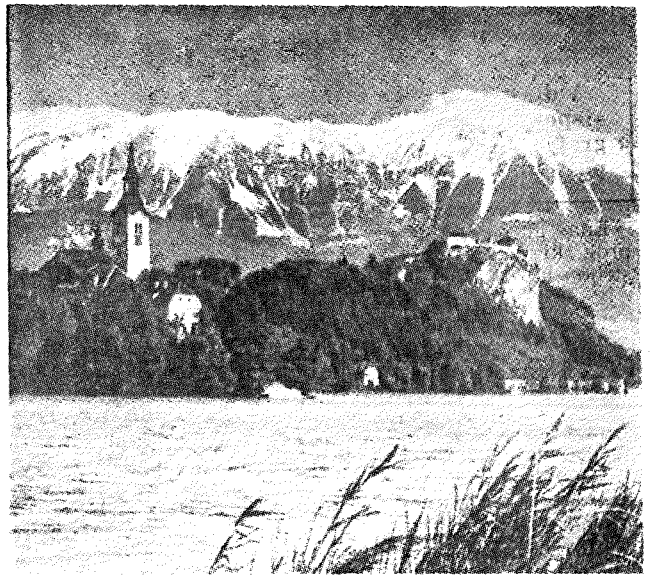
Prve priprave

Zbral je nekaj soborcev in se z njimi odpravil preko Pokljuke na območje Gorij. Najprej so se ustavili na Zatrati pri Tratovcu, kjer je bila znana partizanska javka. Drugo jutro zarana so bili že na ogledu, varno skriti v neposredni bližini župnišča.

Dobro so si ogledali teren tod okoli, skicirali in se pomenkovali. Navezali so stike z gorjanskimi aktivisti in jim zadali nekaj nalog, ki so jih vsi dobro opravili. Stike so navezali tudi z orožnikom Jarcem iz Bleda, ki jim je preskrbel točne skice o razporeditvi moštva in prostorov v župnišču, kje spijo in kje imajo orožje. Po neki aktivisti jim je uspelo navezati stike s policistom Winklerjem, ki je bil sicer stražar v bunkerju nekaj metrov stran od župnišča, ki je pristal na sodelovanje in jim je tudi posredoval geslo.

Dogovorili so se tudi za čas napada: ob enajsti uri zvečer, ko bo na straži Winkler. Poveljnik Niko se je s svojimi soborci umaknil v poključke gozdove, da bi pripravili vse potrebno. Poklical je preostale borce iz Podjelja, v pomoč so dobili še nekaj domačinov-partizanov, ki so dobro poznali teren in bili zanesljivi vodiči. Med temi vodiči sta bila tudi dva domačina-partizana Jože Kunšič iz Krnice (Brtolinov) in Jakob Ambrožič-Miro, ki se je tem policistom hotel še posebno maščevati, kajti prav ti policisti so mu pred dvema mesecema (14.2.1945) iz zasede v Krnici ubili brat-partizana Janeza-Izidorja, komandirja kurirjev na Stari Pokljuki. Vse je bilo pripravljeno; sledil je napad...

Osmega aprila 1945. Mrak se spušča, neslišno pa se spušča tudi kolona borcev iz poključskih gozdov. Že zapuščajo Krnico in gredo proti dolgemu brdu, tu se kolona loči. Jurišni vod bo vodil napad izpod grička Obočnice, drugi vod se pritajeno spušča proti pokopališču in si išče varnega kritja za zidovi stare osnovne šole, odkoder naj bi ščitili udarni vod

in preprečevali pot ubežnikom. Obenem so zavarovali dohod pomoči iz jeseniške in blejske strani. V farnem zvoniku je odbila ura enajst. Že so pred bunkerjem in rezek »Halt-parole.« »Hamburg«, se je zaslislal odgovor. Prva straža je odstranjena in kakih dvajset borcev se je vsulo med speče in dremajoče policiste.

Boj, dolg uro in pol

Silovit spopad se je v hipu razvnel, pokalo je vsevprek, luč se je ugasnila, le ročne in zažigalne bombe so dajale nekaj svetlobe. Srdit spopad je trajal več kot uro in pol in ko se slednji policisti še niso hoteli vdati, so borci z ročnimi in zažigalnimi bombami uspešno zaključili ta boj. Ker je bilo tudi v kletnih prostorih bomb in razstreliva dovolj, je prišlo tudi tam do močnega pokanja. Med partizani ni bilo izgub, morda jo je še najbolj skupil partizan Jože Kunšič iz Krnice, ki se je umaknil iz zgornjih prostorov na balkon in skočil

preko njega, pri tem pa si je izvinil gleženj.

Tako je bila uničena nemška policijska trdnjava v Gorjah. Odslej se okupatorjevi policisti niso več nastanjali na gorjanskem območju in krajanji so lažje zadihali. Sicer pa so se partizani že čez mesec dni vračali iz gozdov, ponosno korakali skozi Gorje, Bled in Radovljico. Prišla je tako pričakovana svoboda.

V povojnem času so obnovili stavbo, v njej sta zdaj urad KS in pošta. Zgradili so tudi novo osnovno šolo, staro so preuredili za varstvo in vzgojo naših najmlajših. Dom Partizana so doživali in preuredili, le ožgano zidovje župnišča je dolgo dajalo slab zgled središču Gorij. A čas celi rane in tudi župnišče se je obnovilo v celoti s takšno ali drugačno pomočjo samih krajanov Garij. Zagotovo pa vem, da kdor je okušal trpljenje in tegobe zadnje vojne in njene posledice, si zagotovo želi le miru.

Jože Ambrožič

Glasujem za Stjenko s Krasa

(Odprto pismo Jožku Melli iz Podbrega pod Nanosom)

Spoštovani tovariš Mella! Z zanimanjem sem prebral prispevek Ane Pižentove v našem glasilu z dne 7. aprila t. l. »Bilo je na Nanosu«, v katerem poizvedujete po partizanu »v rdečih hlačah«, ki Vam je sredi krvavega rašomona v nemški ofenzivi na Nanos jeseni 1943 prinesel v Vaše zatočišče pod »čudovito smreko gavetto z okusno mineštro«. Edini obrok za naslednjih pet dni – premalo tudi za štiriletnega izgubljenca.

Ni kaj, »borec v rdečih hlačah«, ki Vam je zanesljivo rešil življenje, je bil nedvomno Človek z veliko začetnico! Zato se pridružujem Vašim prizadevanjem, da bi ga po štirideset in več letih izsledili in mu izrazili svojo zahtevo in občudovanje.

Plemeniti pobudi v prid predlagam, da skupaj oživimo spomine na tiste dni, ko je moje in Vaše življenje viselo dobesedno na nitki in ko je bil povratek v življenje čista loterija.

Kot poročajo zgodovinski viri, se je 4. bataljon Gradnikove brigade po razpadu fašistične Italije in po vrnitvi z Dolenjskega znašel v obroču kakih treh ali štirih nemških grenadirskih divizij, ki so hitele na pomoč svojim »kameradam« v srednji Italiji. Omenjene dobro oborožene oklepne divizije so vso pozornost namenile cestnim

in železniškim komunikacijam in seveda njihovi neposredni okolici. Svoje delo so vkljub naglici opravile z znano nemško temeljitostjo, pod geslom: »Najdi in uniči!«

Tako sva se, spoštovani tovar. Jože, oba znašla v železnem objemu nemških grenadirjev, iz katerega sva se izvila vsak po svoje – oba pa z veliko mero duha – sreče.

Povojni vojaški teoretiki (vsaj potihoma) priznavajo, da je bataljon gradnikovcev storil hudo napako s tem, da se pred tolikšno premočjo izkušanih grenadirjev ni pravočasno izmuznil na tolimski stran, se pravi ven iz obroča. V normalnih okoliščinah bi imelo vodstvo bataljona prejkone večje težave z nadrejenimi a kaj, ko razmere niso bile prav nič normalne. Kdo naj bi obsodil vrle gradnikovce, ki so ob kapitulaciji italijanske vojske pomagali razorožiti močni kočevski garnizon, osvoboditi zapornike iz novomeških zaporov in za nameček očistili notranjske belogardiistične postojanke?

Obstajajo pa še druge »normalne«, čisto partizanske okoliščine, ki so gradnikovcem narekovale takšno ravnanje. Bataljon, čigar namen je bil prerasti v novo brigado, se je mudil na Nanosu še iz drugih, dejal bi moralnih razlogov. Podpreti oziroma sprejeti je moral to-

variše, ki so se po zlomu tkim. »goriške fronte« zatekli na Nanos, in zavarovati prostovoljce, ki so se še vedno prijavljali v bodočo brigado.

Po enodnevnem boju z nemškimi tanki in grenadirji pa je postalo jasno, da je sovražni obroč sklenjen in da je edina rešitev preboj za vsako ceno, pod okriljem noči. Ker so cesto Col-Ajdovščina obvladovale močne sovražnikove zasede, se je okrog 100 borcev odločilo za močno tvegano varianto preboja – v smeri sovražnikovnega napada. Se pravi, skozi oklepno kolono na postojnski cesti. Možnosti za uspeh tega podviga so bile praktično enake ničli, toda šlo je za življenje.

V tem zapletenem položaju nam je priskočil na pomoč Veliki Nanos. Priklical je naše tisto znamenito kraško burjo, z nalivom in nevihto orkanskih razmer, kakršne nisem doživel ne prej in ne

kasneje. Sredi divjega plesa razbesnelih elementov narave smo se – ob pomoči pogumnega vodiča Lojza iz Ubelskega – prebili nekje v bližini Slavine skozi nemško kolono in se rešili objema gotove smrti. Večna hvala ti, Veliki Nanos, pa tudi tebi odločni Lojze iz Ubelskega!

Ko sem se napol zavesten, v družbi nič manj izmučenih tovarišev opotekel proti javorniškemu gozdovom, sem sproti odganjal črne misli o tistih, ki so ostali na Nanosu. O tem je danes malo napisanega, vsekakor premalo. Vse do danes ni bilo nič znanega o štiriletnem otroku, njegovem psičku, hrabri materi in zavednem očetu Antonu Mella, ki so se zatekli pod okrilje Veliškega Nanosa – in preživeli! Pa tudi ne o borcu z rdečimi hlačami, ki ga velja poiskati, če je še med živimi.

Vendar, v določenih ozirih nisem optimist. Na primer – skoraj popolnoma sem prepričan, da v tistem času na Nanosu ni bilo vojaka z rdečimi hlačami, ne na naši in ne na sovražnikovi strani. Vzlic temu pa v dnu duše trdno verjamem Vaši zgodbi,

kajti majhni otroci imajo dober spomin in nikoli ne lažejo!

V najboljši želji, da rešiva uganko, sem pripravljen tudi na kompromis. Kaj pa če Vaš dobrotnik ni imel čisto rdečih hlač, temveč le jahalne hlače s širokimi rdečimi obširtki, ki jim vojaški krojači pravijo »lampasi«? Količkor mi je znano, so hlače s širokimi lampasi nosili v tistih časih samo italijanski generali in karabinjerji v paradni uniformi. Le-teh pa v bojih na Nanosu v partizanskih vrstah zanesljivo ni bilo.

Vendar, tudi meni je globoko v podzavesti ostala podoba partizana v jahalnih hlačah z rdečimi lampasi, ki pa ni bil ne general in ne karabinjer, temveč veliko več. Bil je to legendarni Stjenka s Krasa, Anton Šibelja, ki je vodil zelo učinkovito in pogumno diverzantsko enoto in ki se je po zlomu goriške fronte zatekel na Nanos. Med gradnikovci, ki so se prebili iz nemških klešč, ga sicer ni bilo – prejkone je udaril v drugo smer in je pozneje pripravil sovražniku še marsikatero presenečenje.

nje. Padel je čez dobro leto po omenjenem dogodku kot partizan z majorskimi našitki, vendar brez lampasov.

Dejstvo, da je bil Stjenka hraber, pa tudi plemenit in požrtvovalen človek, govori v prid moji inačici o Vašem dobrotniku v »rdečih hlačah«. Seveda pa bom zelo vesel, če Vam bodo preživeli gradnikovci z Nanosa postregli z bolj spodbudnimi podatki o Človeku z rdečimi hlačami, ki je še med živimi.

Do tedaj pa glasujem za – Stjenko s Krasa!

Vem pa, spoštovani tovariš Jožko, v duhu stiskam roko ob vstopu v Abrahamova leta in Vam želim veliko zdravja in osebnih sreč, ki je, kot kaže, krepko na Vaši strani.

Pripis: Intimno sem prepričan, da Vas bo na podlagi obvestila tovarišice Pižentove obiskal še marsikateri gradnikovcev, ki je skupno z Vami doživel in preživel pekel pod Vojkovo kočjo. – Morda tudi kdo s širokimi lampasi novejšega kroja. Zaslužili ste!

Mirko Ljubič

nama

vsak dan kaj novega

Industrija bombažnih izdelkov
Kranj

Izdeluje: Žakarske tkanine za ležišča in notranjo opremo stanovanj

Vosovec Gal na zvezi s policijskim oficirjem

Marca letos mi je pismonoša prinesel pismo od dotlej meni nepoznanega Mirka Eržena iz Ljubljane. V njem mi sporoča, da je po trinajstih letih spet vzel v roko mojo knjigo Po sledovih črne roke in se zamislil ob poročilu vosovca Cirila Peršina-Gala. Na koncu poročila o dejavnosti četniškega obveščevalca in črnoroka Janka Sokliča sem v knjgi zapisal:

»Tako natančen opis Sokličevih potovanj in delovanja je vosovec Gal lahko dobil samo od zaupnika, ki je bil v službi pri načelstvu DOS (državne obveščevalne službe) ali na upravi policije...«

Mirko Eržen je Gala poznal že od rane mladosti, zato mu je tudi znano, kdo mu je dal tako natančne podatke. Obiskal naj bi ga in si zapisal te podatke. In tako sem pred nekaj dnevi vstopil v njegovo stanovanje. Delo za OF ima priznано od junija 1941, v NOV je odšel po kapitulaciji Italije, po vojni je bil pri OZNA.

Najprej si oglejmo Galovo poročilo, napisano 14. marca 1944. leta:

»Kakor sem že poročal radi nekega Sokliča Jankota z Javornika (pri Jesenicah), kot glavnega organizatorja plavogardističnega pokreta na Gorenjskem. Sedaj sem dobil precej zanimivih podatkov o tej stvari, kar nam zna precej koristiti glede nadaljnjega razkritja plavogardističnih elementov na Gorenjskem. Ta zadeva se ne tiče mojega sektorja, ali ker se gre za skupne koristi sem dolžan, da vam to stvar pojasnim.

Zgoraj imenovani Janko Soklič-Jovo, kateremu so tla na Javorniku postala prevročna, se je s svojo družino umaknil v Ljubljano, kjer stanuje na Miklošičevi cesti v palači poleg Vzajemne zavarovalnice v I. nadstropju. Na Gorenjsko prihaja pogosto in se mudi več dni v Kranju, kjer prenočuje pri Slapar Franciju, stavba pokojninskega zavoda, števil. 16/I.

Soklič stoji v najožji zvezi s šefom gestapa na Jesenicah Druschkejem. V Ljubljani z vodilnimi osebnostmi gestapa v banki Slavija, od te firme ima stalno na razpolago avto, s katerim se vozi preko meje. Vsa propaganda, katere se v zadnjem času razpošilja iz najrazličnejših krajev po Gorenjskem raznim ljudem, prihaja potom njega v Kranj, in to v tisočih izvodih. On sam poseduje orožni list s pištolo in avtomatiko, katero ima na stanovanju v Ljubljani. Na našo stran prihaja v spremstvu likvidatorjev (črna roka), to so bivši jugoslovanski oficirji in študenti. Sam je sodeloval pri umoru Valenčiča v Kranju, enako na Jesenicah pri umoru Konstljeve.

Njegov zaupnik, uradno imenovan za pokrajinskega vodjo domobranstva na Gorenjskem, je Slapar Franc iz Kranja. Prav tako stoji v najožjih zvezah z Nemci in dobiva od njih vso podporo.

Vendar iz previdnosti ne drži propagandnega materiala pri sebi, temveč ga hrani pri Srakarju na Jezerski cesti v spalnici. Sodelavcev ima veliko, ker je nesposoben organizator. Njegovo delo zajema le ozek krog zdravnikov in advokatov. V celoti le denuncira svoji ideji nasprotni ljudi Nemcem, kateri vse ovadbe z odprtimi rokami sprejemajo in s tem sistematično iztrebljajo slovenski narod. Vsled tega Nemci vso propagando za Mihailovića in domobranstvo odobravajo in jim k razmahu še pomagajo.

Pred približno mesec dni izvedena racija v taborišču Ljubljancanov je Sokličeva zamisel. Izjavil je, kateri zapuste Ljubljano, nasprotujejo domobrancem in so somišljeniki partizanov. V zadnjih dneh februarja so Soklič in dva likvidatorja v Bohinju vodili s partizani-terenci pogajanja za izdajo. Isto je dotični že večkrat poiskoval v škofovskih hribih. Iz Jelovice se je večkrat pri njem oglasil kurir, ki je v januarju prinesel celo deklaracijo vseh nezadovoljnih partizanov, ki naj bi se v slovenski javnosti razglasila.

V bližnjih dneh pripravlja Soklič v zvezi s Slaparjem podobno racijo v Kranju v Luftfahrgeratwerk Krainburg, seznam vseh nevarnih tipov pa še ni gotov in išče še podatke na policiji v Ljubljani in Škofji Loki.

Pripravlja sam umore več zaupnikov partizanov sam

potom »črne roke«, katero naj bi vsak od umorjenih dobil odtisnjeno na obrazu. Za vse umore ima od Nemcev polnomočje in na razpolago neomejeno količino municije. Prepisi vseh tajnih pogodb in okrožnic, med njimi tudi od gestapa, bodo morda v najkrajšem času na razpolago.

★ ★ ★

Gal je v poročilu napovedal, da Soklič pripravlja umore več zaupnikov partizanov. To se je uresničilo štirinajst dni pozneje, ko so na Jesenicah ponoči hodili od hiše do hiše ter do jutra pomorili šest aktivistov in aktivistk. Hoteli so jih še več, a nekaterih ni bilo doma. Morilci so se vozili z avtomobilom. Priče so prepoznale Sokliča, ker je vse do leta 1943 stanoval in delal na Javorniku (Jesenice). Kot vidimo, je Soklič dobival avto v Slaviji, tam pa sta imela pisarni šef varnostne službe kapetan Schluifer in njegov namestnik dr. Pavle Duscha. Slednjega so nam ob koncu vojne Angleži vrnili s Koroske in je bil obsojen na smrt. Janko Soklič je s sodelavci pobegnil v Italijo, leta 1947 pa se je vrnil s četniško skupino v Polhograjske Dolomite, kjer so jih zajeli organi OZNA. Na večjem sodnem procesu v Ljubljani je bil med na smrt obsojenimi tudi Janko Soklič.

Ciril Peršin-Gal je bil doma iz Šentvida pri Ljubljani, ključavničar, poročen in oče

hčerke Majde. Galov načelnik pri VOS je bil Stane Bernik-Arti. Osmega junija 1944. leta je v spremstvu dveh partizanov v večernih urah prišel v Vižmarje. Spali so na seniku pri Erženu. Nekdo jih je videl in izdal. Zjutraj so bili obkoljeni. Jože Jama in Ciril Peršin sta skočila s senika in skušala pobegniti, vendar sta oba padla. 32-letni Škofjeločan Vinko Hafner je bil ujet in kmalu nato ustreljen v Begunjah.

In kaj še pravi Mirko Eržen?

»Bil sem član ŠK Ilirija, stanoval pa sem pri sestri Zorki v Šentvidu (kasneje sem se preselil v mesto). Klubske prostore smo imeli v posebni sobi v kavarni Evropa. Stregel nam je natakarkar Tine Hedenik, koroški Slovenec iz okolice Celovca. Kadar je bil prost, je šel z namim bratč žogo na nogometno igrišče, ki je bilo blizu pivovarne Union.

Po priključitvi Avstrije k Nemčiji marca 1938. leta, natakarkarja Tineta nismo več videli. Nekega dne stojimo športniki pred omenjeno kavarno, ko se nam približa esesovski oficir in nas na naše presenečenje pozdravi v slovenščini. Bil je natakarkar Tine Hedenik. Jaz sem bil takrat v službi na železniški direkciji kot gradbeni tehnik v Ljubljani. Športniki nikakor nismo mogli verjeti, da je bil naš natakarkar nacist. Z njim smo se srečali večkrat. Med pogovorom nam je povedal, da je bil na Poljskem, ko jo je nemška vojska zasedla. Počasi nam je odkrival svoj obraz. Kot

v otroški dobi v pravljico, tako je nekoč verjel v »Veliko Nemčijo« in njenega voditelja. Ko pa je na Poljskem videl, kako ubijajo vaščane, otroke, ranjence, kako požigajo vasi, je začel razmišljati o svojem poslanstvu. Nam tega sicer nikoli ni naravnost povedal, toda iz opisa grozodejstev na Poljskem smo razbrali njegovo razočaranje v nemško politiko in humanost.

Esesovski poročnik Tine Hedenigg (tako se je pozneje pisal) je bil komandir mejne policije na bloku v Šentvidu. Stanoval je pri Peršinovih in tako se je spoprijateljil s Cirilom Peršinom-Galom. Verjetno je njemu več zaupal kot nam v Ljubljani. In tako ga je Gal pridobil na svojo stran. Ob prehodu čez mejo je Hedenik lahko spraševal ljudi, pregledoval dokumente, torbice, prtljago na vlakih in v avtomobilih. Iz citirane poročila bi lahko sklepal, da se je Hedenik po Galovem navodilu pobliže spoznal s Sokličem, ta pa mu je zaupal kot esesovskemu oficirju. Morda ga je slednji celopovabil v stanovanje na kozarec pijače in mu med klepetanjem marsikaj povedal, kar je bilo pomembno za vosovce.

Poleti 1944. leta so Hedenika poklicali v Celovec, zaprli in ustrelili. Ni znano, kaj so mu dokazali. Zagotovo pa so vanj posumili, ker je vsaj nekaj časa (natanko koliko, ne vem) stanoval pri partizanski družini. Morda se bo oglasil še kdo od bralcev in še kaj pojasnil.

Jože Vidic

Iz bojov v taborišče

Spomini mojega deda

Vojna in spomini nanjo so se za mojega deda začeli nekoliko kasneje kakor za nekatere: maja 1942. leta so ga zaprli Italijani.

Prijeli so ga na poti v službo. Bilo je konec aprila, ko so ga vojaki na vhodu v mesto ustavili in legitimirali. Kmalu se je nabralo še nekaj ljudi, ki so prav tako delali v mestu. Odpeljali so jih v mestni zapor ali zbirno središče, kot so temu pravili oblastniki in njihovi pomagači. Dedek je bil v tem zaporu zaprt tri dni, brez kakršne koli hrane in pijače. Zasliševanje je bilo zastrašujoče, saj so na vse načine poskušali izvedeti čimveč o partizanih in njihovih položajih. Po ugotovitvah oblastnikov so zapornike začeli razporejati v več skupin in odločili, da tiste, katerim ne morejo dokazati sodelovanja s partizani, spustijo domov. Mnoge so odpeljali v Ljubljano in od tam v razna taborišča. Večino teh ljudi so poslali na otok Rab, odkoder se mnogi niso več vrnili.

Moj dedek se je iz zapore vrnil v domačo vas, toda le za kratek čas. Ob vrnitvi domov se je v vasi začel organizirati odpor proti sovražniku. V vasi je bila Kajtimirjeva skupina partizanov, h kateri so se priključili novi borci, prostovoljci.

Dedek je takrat prvič občutil, da se bo moral marsičemu odpovedati in se privaditi na težave.

Bojni krst je bil nekega dne v maju leta 1942 na polo-

žaju nekje pred Kočevjem, ko so partizani čakali v zasedi, ker so Italijani poskušali prodreti proti osvobojenemu ozemlju. Prvi dan v zasedi ni bilo huđega, toda že naslednji dan so izvedel, da se v mestu pripravljajo Italijani na napad. In res so prišli pred partizanske položaje. Takrat so prodrli le nekaj kilometrov na osvobojeno ozemlje, vendar je bil boj kratek in tragičen bolj za Italijane kot za partizane. Naslednje dni so partizani hodili v razne kraje na poizvedovanje. Hoteli so izvedeti, da se Italijani pripravljajo na ofenzivo in da hočejo za vsako ceno uničiti partizane, njihove sodelavce in obdržati ozemlje tja do reke Krke in dol do Kolpe.

V roškem obroču

Ko se je ofenziva začela, se spominja dedek, so se partizani začeli umikati proti Kočevskemu Rogu. S hudimi boji in žrtvami so jih Italijani pregnali v Kočevski Rog, jih obkolili in napadli z vsem orožjem, tudi z letali. Med ofenzivo so se borci na vse načine trudili, da bi se umaknili iz Roga, ker je močno primanjkovalo hrane in zdravil. Po treh dneh obleganja se je dedku in še dvema borcecema uspelo prebiti iz roškega obroča in so se začeli

umikati mimo zased in skrivaje prišli nazaj v Suho krajino. Na poti proti Suhi krajini so se ustavili v dedkovi rojstni vasi in iskali, če bi našli kaj za pod zob. Ker je bila vas izropana in do tal požgana, so se morali zadovoljiti s sadjem in s pečenim krompirjem, ki so ga sami nabrali in spekli v ognju.

V Suhi krajini niso opazili sovražnikov, zato so se približali vsem in ljudem, ki so tam živeli. Ko so se najedli, so poizvedovali, če je kje kakšna partizanska enota, da bi se ji pridružili. Ker jim ni uspelo priti v stik z razhajkanimi partizani, so se skrivali pred vohuni in domačimi izdajalci. Začeli so se pojavljati belogardisti in njim podobni. Po nekajdnevnem zatíšju, ki je vladalo na tem območju, so Italijani začeli pripravljati hajko v smeri proti Suhi krajini in Krki. Ker niso vedeli, kam naj se umaknejo, so se odločili, da se skrivajo tik ob Krki ob Zgradcu in tam počakajo, da se bodo Italijani umaknili.

Načrt je bil zaman, kajti kmalu so jih izsledili vojaški psi in opozorili vojaške plen. Kljub temu, da so bili mladi in neizkušeni, so puške skrili v seno, da jih ne bi zajeli oborožene, ampak samo kot prestrašene civiliste. Takrat so bili vojaki tako razdraženi, da bi jih najraje kar takoj pobili, pravi dedek. Ko so jih tam zajeli in ko so jim natvezili, da so navadni

ubežniki pred ofenzivo, so jih peljali v Zagradec in od tam v Dobro polje. Tam so bili zaprti v neki mesnici. Dedek se spominja, da je bila v tem zaporu zaprta neka ženska – aktivistka s sinom. Opoldan tistega dne so jima prinesli hrano in obleko. Obleko sta ta dva zadržala, hrano pa odklonila, ker jima ni teknila. Izvedela sta, da ju čaka najhujša kazen in res so ju še isti dan ustrelili.

Ko so rablji nabrali dovolj nedolžnih ljudi različnih starosti in poklicev, so jih odpeljali do Grosuplja, kjer se jim je pridružila še ena skupina žrtv. Skupaj so nadaljevali pot v Ljubljano in Šempetrsko kasarno. Tam so jih ponovno zasliševali in izrekli razne obsodbe.

Obsodba dedka se je glasila: 20 let koncentracijskega zapore, otok Rab. Po nekajdnevnem postanku v Ljubljani so jih odpeljali, že precej izčrpane, na železniško postajo, od tam do Reke in naprej z ladjo na Rab.

Najbolj mu je ostalo v spominu, ko so morali dopoldne na zborni prostor na preštevovanje. Lačni in izčrpani so v tisti saharški vročini in prahu morali čakati po cele ure. Ko se je dedek oziral okoli sebe, je opazil trpine, ki so padali v prah, kakor da bi jim neka tuja sila spodrezala noge. Nekateri so obležali za vedno, mnoge so odnesli v šotore, da bi si opomogli. Hrana in razmere so bile tako slabe, da ni skoraj nihče verjel, da bo še kdaj videl svoje domače.

Na riževa polja

Najbolj vesel dogodek je bil dan pred dnevom mrtvih,

ko so Italijani zbirali interniranee. Poslali naj bi jih delat v Italijo na riževa polja, dedek pa do zadnjega trenutka ni vedel, ali bo šel na pot ali pa bo ostal, saj je bil po njihovi oceni preslaboten za delo. S solzami v očeh je pregovoril Italijane, da so ga uvrstili v skupino za na riževa polja. Kmalu so imeli vse pripravljeno in s tovrstnimi avtomobili so se odpeljali do ladje. Predno so jih nagnali na ladjo, so dobili popotnico v obliki hlebčka kruha za dva dni.

Niso vedeli, kje naj bi bila riževa polja, zato so bili še toliko bolj nestrpni. Potovanje z ladjo na otok in nazaj je bilo obupno, skoraj vsakega je napadla morska bolezen.

Ob pristanku v Reki so se vkrcali na železniški postaji v živinske vagonne in krenili proti Italiji. O riževih poljih ni bilo sledu. Bil pa je z bodečo žico ograjen hrastov gozd, katerega so začeli krčiti in graditi barake. Od začetka so bivali pod šotori in šele postopoma so jih selili v barake. Hrana je bila različna, za mladoletne pa za spoznanje boljša.

V tem taborišču so bili do kapitulacije Italije. Tega dne so bili veseli kapitulacije, obenem pa prestrašeni, ker so jih Italijani hoteli izročiti prebijajočim se Nemcem. Spontano so se pognali proti ograji. Stara trojka z dedkom je se odcepila od skupine in prebijali so se proti domu.

Čprav je bila Italija polna Nemcev, so s pomočjo Italijanov, ki so zasovražili Nemce, srečno prepotovali dolgo pot do doma. Potovali so peš, približno dva meseca. Izdani so bili dvakrat, ven-

dar so bili obakrat pravočasno obveščeni.

Konec oktobra leta 1943 so prispeli na Primorsko v vas Hrušica. Prišli so v stik z nekim aktivistom, ki jim je povedal, da se proti tistim krajem pomika nemška ofenziva in da je nemogoče nadaljevati pot. Čeprav jih je skril, so moral biti previdni, ker je bila na Notranjskem bela garda razpredena in izdajalci ter črna roka so budno pazili na sumljive osebe.

Neko pozno popoldne so prispeli v vas Jezero, se ustavili pred neko hišo in vprašali, če bi lahko tam prenočili. Gospodinja jih je povabila v toplo kuhinjo. Postregla jim je s kolinami. Ko so se pogreli in najedli, je šel dedek na ogled. Po kratkem ogledovanju se mu je približal neznani vaščan in mu povedal, da so v hiši najhujših belogardistov. Takoj je obvestil svoja tovariša. Umaknili so se pravočasno in »ta beli« so ostali brez plena.

Ko so naslednji dan potovali naprej, ju je zapustil tovariš, ki je bil doma z Iga. Sama sta nadaljevala pot mimo Ribnice, preko Svete Ane, do vasi Polom. Tu je dedka zapustil zadnji tovariš, ki je bil iz Ambrusa.

Med potjo je dedka ustavila partizanska patrolja. Dobil je dovolilnico in odšel proti domu. Ker so videli, v kakšnem stanju je bil, ga niso poskušali zadržati. Rekli so mu, naj bo previden in pameten, ker vojne še ni konec.

Ker je bilo dedkovo zdravje zelo slabo, je ostal doma in za NOV opravljal razna dela, ki jih je dobil od drugih terenskih delavcev.

Sandra Banovšek

Alojz Pipan

V makedonski vasi Bistrenci

(tretje nadaljevanje)

Vas Bistrenci je s svojo večnarodnostno sestavo, političnim ozračjem in skrbjo za prihodnost dočakala leto 1941, razpad Jugoslavije in njeno okupacijo. Tudi po okupaciji je ostala občinsko središče. Z bolgarskim fašističnim okupatorjem so v vas prispeli bolgarski kmetje, trije pisarji in dva policaja.

Eden izmed prvih okupatorjevih ukrepov je bil odvzem zemlje slovenskim družinam, izgnali so tudi nekaj srbskih družin. Pod krinko »velikosrbstva« so Bolgari hoteli iz Bistrencov izgnati tudi slovenske družine. Ker bi jih morali preseliti v Slovenijo, katere del je zasedla Italija, do izselitve ni prišlo. Slovenci so tako še naprej ostali v vasi Bistrenci. Ponovno so jim dodelili zemljo na novih površinah, manjših, največ do deset hektarjev. V vas so preselili še nekaj makedonskih družin iz nekaterih tikveških vasi, predvsem iz Stragove in Klisure.

V takšnih razmerah je takoj po okupaciji prišlo do stikov s partijskim vodstvom iz Negotina. Zveza je bila vzpostavljena prek Celestina Sedmaka, Slovenca iz vasi Bistrenci. Tik pred kapitulacijo jugoslovanske vojske je bil mobiliziran in v neki vojaški enoti se je seznanil z Lazom Kalajdzinskim, komunistom iz Negotina. Po vrnitvi v Bistrence je Sedmak obvestil skupino mladincev o zvezi in poznanstvu z Lazom Kalajdzinskim.

Maja 1941 so se sestali na prvem sestanku Celestin Sedmak in Alojz Pipan iz vasi Bistrenci ter Lazo Kalajdzinski in Boro Čaušev iz Negotina. Pogovarjali so se o novem položaju po kapitulaciji Jugoslavije in o potrebi, da se začne priprave na organizirano narodnoosvobodilno gibanje tudi v vasi. Dogovorili so se, da bodo v vasi oblikovali simpatizersko skupino. Ustanovili so jo v začetku junija 1941. Štela je pet članov, v njej pa so bili Celestin Sedmak, Alojz Pipan, Stanko Kuzmin, Ivan Vižintin in Leopold Nanut. Kot najbolj izkušen jo je v začetku vodil Celestin Sedmak. V skupini so bili večidel mlajši ljudje, ki so bili pripravljeni pomagati gibanju in so razumeli, da je za organizirano delovanje narodnoosvobodilnega boja potrebna konspiracija.

Dejaven začetek

Ta skupina je v letu 1941 in pozneje vzdrževala redno zvezo s tovariši iz Negotina: Lazom Kalajdzinskim, Borom Čauševim, Lazarjem Mojsovim in Petrom Mihajlovskim. Slednji je takrat živel v Demir Kapiji. Ti tovariši so pošiljali v Bistrencih ilegalno gradivo, ki ga je simpatizerska skupina preučevala in tako spoznavala stanje na bojiščih, bitke Rdeče armade, boj jugoslovanskih narodov proti okupatorjem in njihovim hlapcem, zvedela pa je tudi za številna zverinstva fašističnih nasilnikov po Jugoslaviji. Člani skupine so prebirali pozive za pomoč narodnoosvobodilnemu gibanju in za vključevanje vanjo, učili so se, kako je treba skrivati žito in druge kmetijske pridelke pred okupacijsko oblastjo in podobno. Gradivo in informacije, ki so jim jih pošiljali

tovariši iz Negotina, in naloge, ki so jim jih nalagali, so bili osnova za propagandno delo simpatizerske skupine med vaščani. Fantje so jim pojasnjevali ozadje fašistične okupacije in njene cilje, širili med njimi idejo narodnoosvobodilnega boja in jih poskušali pridobiti za pomoč oboroženemu gibanju.

Vendar se v to dejavnost niso vključevali samo Slovenci. Že v drugi polovici 1941 so v simpatizersko skupino sprejeli dva Turka (Rafiza Omerova in Iba Usinova). Z njuno pomočjo so zdaj še uspešneje delovali med turškim prebivalstvom v vasi.

Zasluga fantov simpatizerske skupine je bila, da je večji del vaščanov že leta 1941 bil seznanjen z dogodki po svetu in razvojem narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov, seveda v mejah tega, kar so člani simpatizerske skupine vedeli in znali razložiti. To dejavnost so nadaljevali tudi v letu 1942, ko so začeli bolj organizirano zbirati živila in orožje in so razširili svoje vrste z novimi člani, ki so jih vključevali v razne akcije. V hiši Alojza Vižintina so hranili zbrana živila. Pšenico so dobili od sodelavcev, nekaj pa so jo vzeli veleposestniku, v vasi Vojšanci mladinci iz vasi Bistrenci, ki so pri njem mlatili. Nekaj veder masti so zbrali simpatizerji v vasi, kakih 50 kg sladkorja je iz vasi Korešnica prinesel tovariš Loho, ki je sodeloval z njimi. Njegov oče je imel v Koršenici trgovino. V tem času so v vas prinesli dve puški, ki ju je dala organizacija v Negotinu, pištolo, nekaj streliva in dinamita, ki so ga dobili iz Demir Kapije, dal pa ga je Petar Mihajlovski.

Da bi simpatizerska skupina v vasi še bolj lahko organizirano in prizadevneje po-

litično delovala, so jo že leta 1941 razširili še s sedmimi novimi člani, tako da jih je bilo štirinajst. Novi člani skupine so postali brata Peter in Alojz Vižintin, Vlado Kuzmin, Marijan Pipan in bratje Pepo, Stanko in Andrej Nanut.

Oblikovanje partijske celice

V tem času je skupina vzdrževala redne stike s tovariši v Negotinu, še posebej z Lazarjem Kalajdzinskim, Borom Čauševim, Mančem Miliminovim in Lazarjem Mojsovim, nekaj časa pa tudi s Petrom Mihajlovskim iz Demir Kapije. Sestajali so se v Negotinu, predvsem ob sedmanjnih dneh. Tedaj so prevzemali ilegalno gradivo in obvestila o dogodkih in stanju na bojiščih, zlasti na vzhodnem, ter o dogodkih na domačih tleh in boju jugoslovanskih narodov proti okupatorju. Nekateri teh tovarišev so iz Negotina prihajali v vasi, kjer so z ljudmi razpravljali o razmerah v posameznih krajih in dajali navodila za nadaljnjo dejavnost.

Za to je posebej skrbel Lazar Kalajdzinski, ki je leta 1942 delal na mednarodni cesti pri Dubrovem. Junija 1942 je v Bistrence prišel tudi Ace Icev iz Kavadarcev. Z njim so predelali eno izmed tem ilegalnega gradiva, in sicer o razvoju narodnoosvobodilnega boja v Makedoniji. Ace Icev je po organizacijskih zvezah poleg Bistrencov, kjer se je zadrževal ves dan in tu tudi prenočil, obiskal Korešnico in še nekatere druge vasi.

Enaindvajsetega septembra 1942, na semanju dan v Negotinu, je bil v hiši Lazarja Kalajdzinskega sestanek, na katerega so povabili pet članov simpatizerske skupine iz Bistrencov: Alojza Pipana, Celestina Sedmaka, Stanka Kuzmina, Ivana Vižintina in Leopolda Nanuta. Na sestanku je bil poleg Lazarja Kalajdzinskega tudi Lazar Mojsov, ki je govoril o svetovnem položaju, o raz-

merah in narodnoosvobodilnemu gibanju v Jugoslaviji ter o nalogah KPJ za nadaljnji razvoj narodnoosvobodilnega boja. Na sestanku so zbranim tovarišem sporočili odločitev o oblikovanju partijske celice v Bistrencih, ki naj bi jo tvorili povabljeni člani simpatizerske skupine. Za sekretarja celice so imenovali Alojza Pipana. Preostalih deset članov iz vasi je še naprej ostalo v simpatizerski skupini. Poslej je z njimi delala nova partijska celica.

Iz rudnika v partizanski odred

Jeseni 1942 je skupina osmih delavcev odšla iz Bistrencov na delo v rudnik Dudica na Kožuf planini, ki so ga izkoriščali Nemci. Skupina se je po izpeljani akciji v rudniku Dudica avgusta 1943 pridružila partizanski skupini. V skupini so bili brata Dušan in Anton Pegan, brata Peter in Dušan Pregarc, Ivan Žbogar-Johan, Ali Ajdarov in brata Milan in Alfonz Pregarc. Milan in Alfonz Pregarc sta se izgubila, in ker nista našla odreda, sta se vrnila v Bistrence, kjer ju je zgrabila bolgarska policija, odpeljala v neznano smer in ustrelila.

Med borci-Makedonci iz Četrte makedonske brigade (z leve proti desni): drugi Ivan Vižintin, tretji Rudolf Grbec, četrti Izidor Pegan, peti Stanko Nanut, šesta Ida Benčič. Posnetek je nastal nad vasjo leta 1944.

V zimskih mesecih 1942 je partijska celica v vasi poleg drugih dejavnosti, ki jih je opravljala, sprejela v varovanje nekega ilegalca iz Veleškega odreda, ki je prišel iz Kavadarcev v Bistrence prek zveze iz Negotina. Skri-val se je v hiši Ivana Vižintina, člana partijske celice v vasi. V Bistrencih je ostal kak mesec. Razen tega, da je bil partizan Veleškega odreda, drugih podatkov o njem zavoljo konspirativnosti nismo zvedeli. Z njim so člani celice imeli precej stikov. Pripovedoval jim je o akcijah Veleškega odreda, pojasnjeval je taktiko napada na naseljen kraj, postavljanja zased in podobno. Učil jih je, kako je treba ravnati s pištolo, z bombo in drugim orožjem, naučil pa jih je tudi nekaj revolucionarnih pesmi, izmed katerih naj omenim le »A bre momče, na kade se pretaš...«

Tako smo člani partije bivanje ilegalca v vasi izkoristili za spoznavanje načina partizanskega vojskovanja in življenja partizanskih enot. Po dvajsetih dneh njegovega bivanja v vasi so jih tovariši iz Negotina obvestili, da je ilegalce omahljivec in da morajo nanj paziti, čeprav iz njegovega vedenja med bivanjem v vasi ni bilo opaziti nič nenavadnega. Kmalu po tem opozorilu je ilegalce odšel iz Bistrencov, za kar je poskrbela partijska organizacija iz Negotina.

V letu 1943 so člani partije vzdrževali redne stike s tova-

riši iz Negotina in prizadevno nadaljevali delo svoji celici v vasi. V zagnane priprave na ustanovitev prvih partizanskih enot in pritegnitev prvih partizanov iz Negotina je bila vključena tudi partijska celica iz Bistrencov. Sredi priprav so bili njeni člani postavljeni pred odločitev, da se pridružijo partizanom. O tem so večkrat razpravljali. Presodili so, da bi njihova vključitev v prvo skupino partizanov povzročila hude represalije na Slovence v vasi, ki jih je bolgarski okupator štel za »nezaželene«. Zato so sprejeli stališče, da se bodo člani partijske celice pridružili naslednjim partizanskim skupinam. S tem sklepom so seznanili partijsko vodstvo v Negotinu, ki pa je menilo, da je ta sklep napaden, in hkrati pojasnilo, da boj terja tudi represalije okupatorja. Stališče bistrenške partijske celice je imelo svoje opravičilo v posebnih okoliščinah, v kakršnih so živele slovenske družine v vasi pod bolgarsko okupacijo.

Sredi priprav na odhod prve skupine partizanov iz Negotina je partijska organizacija v Bistrencih dobila nalogo, da zbrana živila (moko, mast, sladkor in drugo) ter

strenci povezana z Georgijem Zafirovskim, občasno pa tudi z Blažem Kurinskim in Vančem Nikolovskim. Po njih so njeni člani še naprej dobivali razno gradivo, obvestila o dogodkih doma in po svetu ter napotila za delo. Stik so vzdrževali redno, vse do množičnih aretacij in internacij, ki jih je izvedel bolgarski okupator poleti 1943 in v katerih so bili zajeti tudi trije tovariši. Prekinitev stikov se je seveda poznala pri nadaljnji dejavnosti partijske celice v Bistrencih.

Bolgari tudi Bistrencem niso prizanesli. Iz vasi so z delovne enote (trudovaki) odgnali pet mladeničev, med katerimi sta bila tudi člana partijske celice Stanko Kuzmin in Ivan Vižintin. V vasi so tako ostali le trije partijci, ki so nadaljevali delo s simpatizerji gibanja in z drugimi vaščani. Spričo slabih stikov z Negotinom pa je bila njihova dejavnost zdaj oslabljena.

Tako je bilo vse do februarja 1944, ko je bila vzpostavljena zveza s skupino partizanov, ki je prišla na območje Bistrencov na delo v zaledju. Skupina, ki jo je vodil Petar Mihajlovski in v kateri

sta bila tudi Krste Atanasov-Nelbatot in Anton Pegan, je v tistih zimskih dneh prišla tudi v Bistrence in v vasi ostala dva dni. Pri tem so podrobno preučili razmere v vasi in bližnji okolici ter sestavili načrt za nadaljnje akcije. Med drugim so prebivalci sprejemanje naših tovarišev, ki so prihajali na dopust iz delovnih in drugih bolgarskih enot, ter njihovo napotitev v partizane. Načrtovali so tudi likvidacijo nekaterih ovaduhov. S to skupino, ki se je gibala predvsem na desnem bregu Vardarja, v krajih Disan, Višje, Besvica in drugih, so bili stiki članov bistrenške partijske celice precej redki. Marca 1944 so v skupino pritegnili Dima Temelkova, ki je prišel na dopust iz bolgarske vojske in Vlada Pegana, oba iz Bistrencov, ter še nekega fanta iz okraja Gevgelije, ki je prišel v vas na obisk k sorodnikom.

Aprila 1944 je partijska organizacija v vasi dobila nalogo, naj organizira prehod večje skupine partizanov čez Vardar. Namenjena je bila v severovzhodni del Makedonije in je štela kakih 40 borcev. Prehod so uspešno organizirali s splavom pri vasi Vojšenci. Tej skupini borcev se je pridružil član bistrenške partijske celice Ivan Vižintin, ki je bil prav takrat na dopustu kot »trudovak«.

(nadaljevanje sledi)

Levo je Alojz Pipan, partizan iz vasi Bistrenci pri Negotinu in desno partizanka Nika iz Strumice, slikana 24. novembra 1944 pred bolnišnico Dupnica v Bolgariji, kjer so bili na zdravljenju pripadniki NOV Makedonije. Alojz Pipan je bil organizirani pripadnik NOG od leta 1941 dalje. V NOVJ je bil politični komisar čete.

Smrt je kosila in kosila...

Najhuje me je prizadela vest, da so mi Nemci ustrelili sina Antona. Aretirali so ga 16. julija 1942, ko se je že pripravljaj za odhod v partizane, ker je slutil izdajstvo. Ni mu bilo usojeno, da bi padel v boju, temveč je moral umreti brez možnosti na odpor.

Vendar je umrl častno, kar je lepo opisal v svojem zadnjem – poslovnem pismu, v katerem je izpovedal ves svoj prezir do okupatorja in domačih izdajalcev.

Nekako mesec zatem, avgusta, so že odgnali vso našo družino. Sredi noči so prišli gestapovci v spremstvu tolmača, domačega izdajalca in na kratko ukazali, da moramo biti čez pol ure pripravljeni za odhod. Zbudila sem svoje tri fante. V zmedenosti sem komaj uspela povezati v culice najnujnejše in morda sploh ne najpomembnejše. Najprej so nas odpeljali v Sokolski dom, nato pa z maricami v Celje v neko šolo.

Naslednjo noč so prišli popisovat otroke. Stisnilo me je pri srcu v bojazni, da nas bodo ločili. Med materami je nastala strahotna panika. Kakšna usoda čaka otroke in nas vse skupaj?

Potem so najprej gnali na dvorišče ženske, ne da bi nam dali čas, da se poslovimo od svojih otrok. Otroci so jokali, matere smo v obupu kričale, prosile in rotile, vse zaman. Drugega odziva ni bilo kakor: »Los, schnell, Banditen« (naprej banditi, hitro). Po naporni vožnji, neznani usodi naproti, smo se pripeljali v Auschwitz. Prišel se je moj in vseh nas križev pot.

Po treh dneh potikanja sem in tja, od savne, do skladišča cunj, smo le prišle do barake, ki naj bi bila poslej naše bivališče. Dobile smo streho, samo to in nič več. Po pet nas je prišlo na eno posteljo z malo zdobljenimi slamami, koci pa so bili tako umazani, da smo jih z gnusom odrinile in posedle na rob

spodnjega ležišča. Lakota, žeja, nesnaga, strah in negotovost. Zajokale bi, če bi upale, da bo naš jok koga ganil. A ker smo že spoznale, da je vsako upanje na človeški odnos zaman, smo zbrale vso voljo in moč ter se začele na svoj način spopadati s težavami v bitki za golo življenje.

Množica uši

V baraki sedem mesecev ni bilo nobene luči, niti najmanjše brilvice. Vse smo delale tipaje. Prvo moje delo je bilo na cesti, kasneje pa na polju. Tri mesece nisem prišla do vode, niti za pitje, kaj šele za umivanje. K počitku smo legale oblečene, kot smo čez dan delale. Obleka je smrdela in razpadala. Počastno! Postelje in obleka so bile polne razne golazni, posebno uši. Obirale in tolkle smo jih kar naprej, a ni se jih dalo uničiti. Niti uradna razkuževanja niso nič pomagala. Bila so samo eno mučenje več, ker so trajala po ves dan, me pa smo gole čakale na »očiščenje« obleko – ob vsakem vremenu. Včasih so tudi naša telesa vzeli v postopek: savna, britje, razkuževanje. En sam velik cirkus z negativnim izidom. V baraki so na nas planile nove uši, mnoge pa so se v postopku razkuževanja, zlasti če je bilo slabo vreme, tako prehladile, da so od tega umrle.

Množica uši je uspešno prenašala tifus. Tudi jaz sem

ga dobila. K sreči je vodila naš blok zelo dobra »blokova« – Poljakinja, ki mi je dosti pomagala, še danes sem ji hvaležna za to. Tifus sem prebolela kar v matičnem bloku, ko pa so mi pričele otekati noge, da nisem mogla hoditi, sem šla v taboriščno bolnico – na revir. Z menoj je kot tretja v postelji ležala tovarišica Dobrškova. Prijela me je za roko, ker je daleč proč od doma tako pogrešala človeško toplino. Stisnila me je in spustila. Umrli je ob meni. Ze pred tem sem videla umreti Kovačovo Ivanko, ki je umrla med prvimi in to od žeje. Dobrškova je imela dve sestri, ki sta prav tako umrli.

6. decembra 1942. leta, če se datuma prav spominjam, je Hadolinova rodila sina. Otroka so ji vzeli in nič ni vedela, kaj nameravajo z njim. Neznansko je trpela, a nič ji nismo mogle pomagati. Zalost je zmanjšala njeno odpornost in kmalu je umrla. Ta dogodek je tudi nam ostalim materam še bolj živo odprl rano, ki je itak vedno krvavela. Kje so otroci, ali jih bomo še kdaj videli...

Nekega dne sem za sotrpinko, ki so bile še navezane na posteljo, odšla po vodo, ker jih je mučila žeja. Po kapljicah sem jo zbirala v kozarcu. Pa mi pride za hrbet paznica, me obrca in oklofuta, kot da me je zalotila pri zločinu. Rada sem prestala udarce, samo, da mi ni vzela vode, ki sem jo želela prinesti bolnicam. Dala sem vsaki požirek vode, one pa meni kruh, ki ga niso mogle jesti. Paketov sem dobila zelo malo, nekatere pa več, pa so mi večkrat kaj dale. Zlasti so mi pomagale Berta Pavlič, Fani Štampar, Štefka Štiblar in

Berta Draksler.

Poleg vsakodnevnega težkega dela, bolezní, nesnage in drugih nadlog so v Auschwitzu od časa do časa poskrbeli še za drugačna mučenja.

Mrtva sotrpinka

Poleti 1943. leta so nas nenadoma nage nagnali iz barak na prosto. Tam smo stale ves dan brez hrane in čakale na neko povelje. Proti večeru nazaj v barake. Do nas so prišle govorice, da smo bile pripravljene za krematorij, a da je prišlo povelje, da je treba Slovenke izločiti. Res ne vem, nikoli se nisem mogla prepričati, če je kaj resnice v tem.

Drugič, istega poletja, so nas nagnali na nek travnik. Zopet ves dan brez hrane na nogah, to pot vsaj ne gole. Ko smo se vračale v blok, smo morale teči po brvi čez jarek in gorje tisti, ki ni uspela obdržati ravnotežja in je padla v jarek. Z nami skupaj je stanovalo tudi veliko podgan. Ko sem zvečer dobila kruh in margarino, sem polovico prihranila, zavila v predpasnik in si dala pod glavo. Zjutraj sem potegnila s predpasnikom vred namesto malice podgano.

Sotrpinka Košakova je čutila, da ji pojemajo moči in da se ji bliža smrt. Poslovila se je od mene in izdihnila. Položile smo jo na odejo in jo nesle pred blok. Tam je ležala štiri dni, da so jo podgane močno obgrizle in ožrle. Spominjam se, da smo se pogosto spotikale ob mrtva telesa in padale čez nje, kadar smo morale ponoči na stražnišče, ki je bilo precej proč od naše barake. Vseh prizorov grozot ne bi niti mogla niti znala popisati tako, kot so v resnici bila.

Za nas, maloštevilne, ki smo uspele ostati žive, je iznenada prišla prijetna sprememba. Iz taborišča smrti

smo bile premeščene v delovno taborišče. Pred odpuštom je vodja taborišča opravil poslovní govor, katerega bistvo je bilo naročilo, da moramo molčati o vsem, kar smo videli in doživele, sicer pridemo nazaj. Peljali so nas v Gleiwitz, kjer smo ostale tri tedne, nato pa smo bile porazdeljene na delo: ene v Ilseburg, druge pa v Lautental. Nekaj so nas poslali v Gossau v tovarno. Od taborišča, kjer smo stanovale, do tovarne je bilo precej daleč. Najprej smo hodile eno uro in pol peš, nato pa še 12 postaj z vlakom.

Mene je mučila revma, ki sem jo dobila v Auschwitzu, tako da sem težko hodila in delala. Puščali so me doma, opravljala sem delo sobarice, servirke in pomivalke. Ob večerih smo največkrat pisale svojcem, zdaj prvič zopet slovensko.

Vrnili so nam otroke

Lautental ober Harz je bilo dokaj lepo mesto. V njegovi okolici pa so bile postavljene barake za nas. Tu smo se srečevale s Slovenci, ki so bili sem priseljeni iz Brežic, Krškega, Sevnice in Brestanice. Moški so v glavnem hodili na delo.

Čez pol leta so nam vrnili otroke. Moji sinovi so bili že tako veliki, da so jih poslali na delo. Srečka in Jurija v tovarno, Vidka pa za pomočnika kletarja v nek hotel. To delo pa je bilo zanj občutno pretežko, pustil je delo in se vrnil v taborišče. Takoj je bil kaznovan s tremi dnevi bunkerja. Komaj sem preprosila predstojnika taborišča, da ga je pridružil bratoma. Tako sem se kar pomirila, žal pa nisem bila več zdrava, kar naprej sem bolehal. Kot sem že omenila, so tudi druge matere – ne vse, dobile vrnjene otroke. Tako se spominjam Danice in Kriste Po-

Stenska ura...

Stara stenska ura v hiši nam je tekla. »Pojdi hitro v šolo«, mi je mati rekla.

Ko sem zrasel v fanta, pela je: »Tik-taka, hitro se odpravi, saj dekle te čaka.«

V zakon sva stopila, sina sva dobila. Stara stenska ura je še vedno bila.

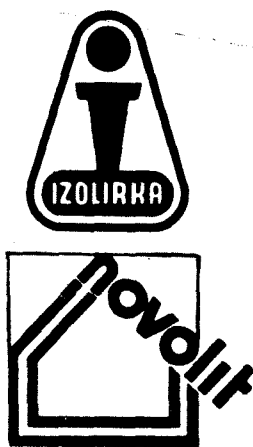
So prišli fašisti, hišo nam požgali, z njo vred staro uro, nas pa — odpeljali.

Dana Petrač

tošek ter Marije Zvanut. Njihovi otroci so bili še majhni, niti dve leti niso bili stari. Ker še niso mogli skrbeti sami zase, so bili zelo zanemarjeni, zaostali v razvoju in ušivi. Matere so hodile še naprej na delo, me, ki smo zaradi bolehnosti ostale doma, smo jih varovale in negovale, da so se kmalu opomogli.

Nas nekdane interniranke Auschwitz, so vodili v posebni evidenci. To sklepam po tem, da so nas nekega dne vse ponovo zbrali v Ilseburgu in nas razposlali na delo. Pa ne za dolgo. Vse bliže je prihajala fronta in naša osvoboditev. Nekega večera se je vsa vodstvena svojat zbrala na mitingu ter popivala in veseljačila vso noč. Še istega dne je v Ilseburg prikorakala ameriška vojska. Med nami je zavladalo nepopisno veselje. Sledilo je še nekaj zapletljajev z Angleži in Rusi, ki so za Američani eden za drugim prevzemali oblast, pot pa je kljub raznim oviram nezadržno vodila domov.

Antonija Kordon
taboriščna številka 16245

izolirka
61001 LJUBLJANA

TOVARNA IZOLACIJSKEGA MATERIALA, N. SOL. O.

TOZD NOVOLIT, N. SUB. O.
— proizvodnja lahkih gradbenih plošč

61385 NOVA VAS

DSSS V LJUBLJANI, OB ŽELEZNICI 18

TELEFON: (061) 798-008, 798-011
DSSS: 443-096
BRZOJAV: IZOLIRKA TOZD NOVOLIT, NOVA VAS
TELEX: 31585 YU-IZO

Pred srečanjem rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Po poti izgnancev

Od 2. do 4. julija bo v Srbiji potekalo že osemnajsto srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost '88«. Te prireditve, ki ima predvsem delovni pomen, se bo udeležilo več kot osemsto rezervnih starešin iz vseh republik in obeh pokrajin, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti, udeleženci NOB, mladina in delovni ljudje in občanji Srbije.

Delegacije republiških in pokrajinskih konferenc ZRVS bodo tako, kot je navada, obiskale nekatere srbske občine, kjer bodo pogovorili o delu in prihodnjem razvoju ZRVS in njenem uveljavljanju v naši družbi.

Predstavniki slovenskih rezervnih vojaških starešin,

predvidoma jih bo petinosemdeset, bodo obiskali občine Arandjelovac, Kraguljevac, Svetozarevo, Svilanjac, Čuprija in Paraćin.

Slovenska delegacija bo odšla na pot v petek zvečer, in sicer bo en avtobus odpeljal iz Ljubljane, drugi pa iz Maribora, srečala pa se bosta pri hotelu Plitvice pri Zagrebu, nato pa bosta skupaj nadaljevala pot proti Beogradu in Batočini. Tam jih bodo pozdravili gostitelji, nato pa bo slovenska delegacija obiskala muzej 21. oktober in položila venec v spomen-skem parku Šumarice v Kragujevcu. Po tem pa se bodo slovenski rezervni vojaški starešine odpeljali v občine, kjer jim prav gotovo pripravljajo pristrčen sprejem. Tako bosta sobota popoldan in nedelja dopoldan namenjena pogovorom in obiskom delovnih organizacij. V nedeljo popoldan se bodo delegacije vseh republiških in pokra-

jinskih konferenc in gostitelji zbrali na Divčibarah, kjer bo tovariško srečanje in nadaljevanje delovnih pogovorov. V tem kraju nedaleč stran od Valjeva, ki je znano turistično in športnorekreativno središče, pa bo potekala tudi tematska razprava o obrambno-zaščitnih pripravih v organizacijah ZRVS in o njihovem prispevku k pripravam družbe za SLO in DS.

V ponedeljek dopoldan pa bo osrednja proslava ob dnevu borca in osemnajstem srečanju rezervnih vojaških starešin Jugoslavije.

Bivanje slovenskih rezervnih vojaških starešin v naštetih srbskih občinah pa ima še poseben pomen. V teh krajih je namreč dobilo skromen dom na tisoče Sloven- cev, ki jih je okupator med vojno pregnal iz njihovih domov. **B. K.**

Dan borca 1988

Kje in kdaj bodo proslave

1. julija

Vsakoletna slavnostna seja občinskega odbora ZB NOV Radovljica v počastitev dneva borca bo v petek, 1. julija v hotelu Svoboda na Bledu. O pomenu praznika in sedanjem političnem in gospodarskem položaju v občini in širši družbeni skupnosti bo govoril sekretar Občinskega komiteja ZKS Radovljica Janko S. Stušek. Tudi letos bodo podelili posebna priznanja občinske organizacije ZB NOV članom občinskega odbora za življenjske jubileje.

2. julija

Krajevna organizacija ZB NOV Most na Soči vabi borce in aktiviste NOV na tradicionalno srečanje ob prazniku dneva borca 2. julija 1988 ob 17. uri na Mostu na Soči.

3. julija

Osrednja litijska občinska proslava bo v Jevnici v nedeljo, 3. julija, in sicer s tradicionalnim orientacijskim pohodom ob 8. uri ter s proslavo, ki bo obeležila 45. obletnico formiranja partizansko - civilnega taborišča ter 40. obletnico ustanovitve borčevske organizacije - ob 11. uri pred osnovno šolo. Po proslavi bo tovariško srečanje.

Vabijo:

Občinski odbor ZB NOV Litija, okrožni odbor OF nekdanjega okrožja ter krajevna organizacija ZB Jevnica.

Osrednja proslava v občini Črnomelj bo na Bojancih (v krajevni skupnosti Vinica) v nedeljo, 3. julija ob 15. uri.

Vas Bojanci ni slučajno izbrana za mesto osrednje občinske proslave, pač pa je zgodovinsko povezana z dogajanjem 4. julija 1943. leta. Pred 45 leti so na ta dan borci Tomšičeve brigade uspešno odbili napada italijanskih vojakov in bataljona črnih srac, katere sta iz smeri Tribič in Črnomlja poskušala priti na ta del osvobojenega ozemlja Bele krajine in presenetiti borce Tomšičeve brigade, ki so na Bojancih nabirali moči za nove boje.

Tu so po srditih bojih našle svoje zatočišče številne partizanske enote, posebej pa Belokranjska četa in pozneje odred, Serčarjeve, Tomšičeva, Karlovačka brigada, 13. proletarska in mnogi aktivisti OF. Na tem območju so delovale tudi razne ustanove, med njimi bolnica in kurirska postaja. Prirejali so konference in posvetovanja mladine, SKOJ AFŽ in mitinge. V vasi so našle varno zatočišče ter pomoč mnoge partizanske družine, zlasti iz Banije, Korduna in Like. Tako se je tu v najusodnejših dneh jugoslovanskih narodov in narodnosti kovalo bratstvo in enotnost.

Slavnostni govornik na proslavi bo Stane Dolanc, podpredsednik Predsedstva SFRJ. Organizatorji pričakujejo množično udeležbo s celotnega dolenjskega območja, kakor tudi iz sosednje Hrvaške.

Proslava dneva borca v občini Maribor - Tezno bo tudi letos v Limbušu - letnem odru ob vznožju Grajskega griča, in sicer 3. julija ob 15. uri. Po proslavi bo tovariško srečanje, ob tej priložnosti pa bodo v Limbušu odprli novo smopostrežno trgovino. Limbuš s svojo čudovito okolico je bil že pred vojno ena najbolj privlačnih izletniških točk Mariborčanov, zato pričakujejo številno udeležbo ob proslavljanju dneva borcev.

V Kopru bo proslava v počastitev dneva borca v nedeljo, 3. julija ob 20.30 na Titovem trgu. Koncertiral bosta Pihalni orkester Ljubljanskega armadnega območja in mešana pevski zbor Obala.

Družbenopolitične organizacije iz Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Vitanja, Mislinje, Slovenj Gradca, Dravograda, Radelj, Ruš, Maribora ter ZTKO Maribor, kolesarska sekcija TAM in kolesarsko društvo Vema - Branik prirejajo ob dnevu borca na 45. letnici zadnjega boja junaško padlega Pohorskega bataljona kolesarski maraton v nedeljo, 3. julija 1988. Proga je dolga 150 km, poteka pa od Maribora prek Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Vitanja, Mislinje, Slovenj Gradca, Dravograda, Radelj, Ruš do Maribora. Vsi ti kraji so prijavna, kontrolna in ciljna mesta. Pokrovitelj maratona je Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor.

4. julija

Občinski odbor ZB NOV Tržič vabi na tradicionalno 24. srečanje borcev, mladine in občanov, ki bo na dan borca, 4. julija ob 11. uri na Bistriški planini.

V kulturnem programu bodo sodelovali Pihalni orkester Tržič in Kulturno umetniško društvo »Pobratenje«.

Ob dnevu borca in krajevnem prazniku KS Renče bodo v Renčah v ponedeljek, 4. julija ob 17. uri na hiši nekdanje karabinjerske postaje odkrili spominsko ploščo.

Nekdanje zapornike, internirance, izgnance iz občine Nova Gorica vabimo, da se istega dne ob 16. uri udeležijo delovnega srečanja v prostorih krajevne skupnosti v Renčah.

Z avtobusne postaje v Novi Gorici bo odpeljal v Renče poseben avtobus ob 15.30 uri.

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenj Gradec vabi vse borce, posebej borce 14. udarne divizije, da se udeležijo odkritja spomenika padlim borcem 14. divizije, ki bo na dan borca, 4. julija ob 10. uri na Graški gori - gori jurišev.

Avtomoto turing klub Titovo Velenje prireja v počastitev dneva borca avtorally spominov na NOB.

To je že tradicionalna prireditev, ki bo letos četrtič, potekala pa bo pod pokroviteljstvom OO ZZZB Velenje. Udeleženci bodo prevozili skupno 55 km dolgo pot po Šaleški dolini in se ustavili na enajstih obeležjih iz NOB. Pri vsakem obeležju bo naloga tekmovalca zabeležiti, čemu in kateremu dogodku je obeležje posvečeno, v programu pa bodo še tri lažje naloge v spretnostni vožnji. Udeleženci rallyja, člani ZB, imajo glede na višjo starost posebno kategorijo, lahko pa se tudi prijavi ekipe organizacij ZB oziroma ZZZB NOV.

Prireditve bo 4. julija ob 7. uri v Titovem Velenju (direkcija SOZD REK).

Ljudsko zborovanje na Humu (Goriška Brda) bo 3. septembra in ne 5., kot je pomotoma objavljeno. Prijave za udeležbo in želje pa le pošljite na naslov Občinski odbor ZB Nova Gorica - osrednji odbor za svečanost na Humu.

Tito kot vrhovni poveljnik NOV in PO Jugoslavije

Zgodovinarji, pisci in novinarji so pri pregledu ogromne dokumentacije, zgodovinske in memoarske literature izbrskali precej zanimivosti o Titu kot vrhovnem poveljniku narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije, ki se je ob strani zaveznikov borila proti fašizmu in njegovim pomagačem.

Na kratko bi lahko rekli, da je bil Tito edini vrhovni poveljnik neke vojske v drugi svetovni vojni:

— ki je organiziral in vodil vojsko, ki se je borila dobra štiri leta, bila ves čas obkrožena brez obzira na osvobodeno ozemlja in nazadnje po številnih hudih in krvavih bitkah izvojevala popolno zmago,

— ki je ob začetku vojne imel 49 let, ob koncu vojne pa 54 let in bil tako najmlajši poveljnik vojske, ki se je borila proti fašizmu,

— ki je vodil vojsko, ki ni imela (razen v začetku borbe in še to zelo kratek čas) prav nobene tovarne orožja in streliva, zaradi česar je bilo treba vse to zapleniti sovražniku,

— na katerega življenje in smrt je bila razpisana po Hitlerjevem nalogu nagrada sto tisoč rajhovskih mark v zlatu,

— zaradi katerega so nemške enote opravile posebno pripravljen desant na Drvar 25. maja 1944 na Titov rojstni dan, ki pa kljub izredno natančnim načrtom ni uspel,

— ki je z orožjem v roki v prvih bojnih vrstah sodeloval neposredno v bojih s fašisti leta 1941 in tudi kasneje,

— ki je po bojnih poteh prepešal nad tri tisoč kilometrov po težkih planinskih terenih in v neprestanih borbah,

— ki je bil edini vrhovni poveljnik, ki je bil ranjen, kar se je zgodilo 9. junija 1943 v legendarni bitki na Sutjeski.

— ki je bil edini vrhovni poveljnik vojske, ki se je borila na strani zaveznikov, a je niso uradno priznali polna tri leta (to so zavezniki storili šele leta 1943 na sestanku »velike trojke« v Teheranu),

— ki je med vojno dobil samo en vojaški čin in eno samo odlikovanje. Čin in položaj maršala Jugoslavije (na zgodovinskem zasedanju AVNOJ v Jajcu 29. novembra 1943) ter odlikovanje — orden narodnega heroja.

V želji, da se to nikakor ne pozabi v današnjih zmehanih časih, za letošnji dan borca izbral in zapisal

Jože Oblak-Sime

Hrana na kredit

V prodajalnah UPI v Sarajevu prodajajo hrano na kredit. V bosansko-hercegovski prestolnici, v kateri bi moralo približno 11.000 družin prejemati dodatek za zaščito življenjske ravni, so to že pričakovali. Posojila dajejo na

dva meseca, so brezobrestna, realizirajo pa se s čeki. Sarajevčani lahko torej s posojilom kupijo kruh, moko, olje, sladkor in druge prehranske izdelke v vrednosti najmanj 100.000 dinarjev.

Spet pomembna zmaga sindikatov...

Koliko členov

Prva jugoslovanska ustava, s katero so bile uzakonjene prodobitve NOB in položeni temelji socialistični ureditvi, je bila sprejeta leta 1946 in je imela le 139 členov. Ustava, sprejeta leta 1953 je imela že 179 členov, tista iz leta 1963 pa že kar 259 členov.

Ker ima sedanja ustava - sprejeta leta 1974 - že 406 členov, se samo po sebi vsiljuje vprašanje: koliko členov bo šele imela ustava, ki jo sedaj pripravljajo?

Obvestilo naročnikom TV-15

Vsem, ki ste v začetku letošnjega leta poravnali naročnino samo za 1. polletje, ali pa se nam s plačilom naročnine sploh še niste odzvali, bomo te dni razposlali položnice, ki jih, prosimo, poravnajte v štirinajstih dneh po prejemu.

Naročnina za 2. polletje znaša po sklepu skupščine ZZZB NOV Slovenije - 12.000 dinarjev, celoletna za vse, ki je niso poravnali v času do 29. februarja, pa 19.000 dinarjev.

TV-15 ostaja še vedno eden najcenejših časnikov, kajti tedenski izvod je tudi po tej neizogibni korekturi naročninskega zneska vreden le 460 dinarjev. Želimo si, da nam ostanete zvesti.

Uredništvo TV-15

Vodiška planina vabi

Partizanski dom Vodiška planina na Jelovici stopa letos poldrugi mesec kasneje v novo poletno sezono kot druga leta. Upravni odbor doma, ki deluje pri Občinskem odboru ZB NOV Radovljica, je imel namreč nekaj kadrovskih težav, ki pa jih je uspešno odpravil.

Partizanski dom je na 1118 m nadmorske višine v lepem in čistem gozdnem okolju, s prijetnimi stezami za sprehode in rekreacijo. Z dobrimi cestami je povezan z radovljiško, bohinjko in selško dolino. Od Radovljice je po cesti oddaljen 24 km. Čeprav je bil zgrajen in prvotno namenjen za odih in okrevanje borcev NOB, dom danes nudi gostoljubje tudi vsem drugim počitka in miru željnim gostom. Priporočajo ga še posebno srčnim bolnikom in ljudem z živčnimi motnjami.

Po sklepu Upravnega odbora, upoštevajoč dejanske stroške, je cena oskrbnega dne (pensiona) za člane ZB NOV in njihove ožje sorce od 23.500 - 25.000 din, odvisno od kategorije sobe; za njihove otroke od 3 - 10 let starosti pa 18.400 do 19.000 din dnevno. Za druge goste je cena oskrbnega dne od 25.000 din do 27.000 din, za njihove otroke od 3 - 10 let pa od 19.300 do 20.000 din.

V domu je na voljo gostom tudi TV sprejemnik in telefon štev. 75-293, kamor lahko kličejo neposredno tudi zainteresenti za rezervacije. **JR**

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik - ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik - VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki - ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-lektorica - MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec - DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva - MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica - MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPOVIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERSIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za 1. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: CGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).